

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Olaylar, Tanıklıklar

ALEVİLER

Ali Göçmen

Olaylar, Tanıklıklar
Aleviler
Ali Göçmen

Vesta

Vesta 11
Yakın Tarih1
Genel Yayın Koordinatörü: Mazlum Pirhak

...

Aleviler
Ali Göçmen

...

Mizanpaj & Kapak-Tasarım: Algı Tanıtım Basım Yayın
1.Basım : Ocak-2010/İstanbul
ISBN: 978-9944-68-035-6

Baskı : Engin Matbaası
Tel: (0212) 612 05 53

© Vesta & Ali Göçmen

“Vesta”
“Algı Tan.Bas.Yay.Eğt.Bilg.Rek.İnş.Taah.Tic.Ltd.Şti.”
Kuruluşudur.
Sertifika No: 0107-06-006955

Adres: Hobyar Mah. Cemal Nadir Sk.No:13 Akşam Han
Kat:2/306 Cağaloğlu / İstanbul
Tel&Fax: 0212 5128783

İÇİNDEKİLER

Yakın Tarihimizde Alevi Kısımları	5
Elbistan Olayları (1967)	5
Kırıkhan Olayları (5 Mart 1971)	8
Malatya Olayları (15–16 Şubat 1975)	40
Maraş Olayları (21- 26 Aralık 1978)	45
Çorum Olayları (29 Mayıs 1980)	84
Sivas Olayları (02 Temmuz 1993)	90
Gazi Olayları (12- 16 Mart 1995)	97
Alevilerin Kısa Tarihi	103
Kısaca Alevilik	145
Demokratik Siyaset Çözüm Olabilir Mi?	159

ALİ GÖÇMEN

1930 yılında, o zaman Kırıkhan'a bağlı olan Aktepe'de doğdu.

Çocukluk ve gençlik yıllarını Aktepe ve Kırıkhan'da, 1975'ten bu yana da İskenderun'da oturmaktadır.

1950'de **Kırıkhan'da "Sınırtaş"** 1953'te(lise öğrenimi sırasında) Maraş'ta **"Hamle"** dergisini çıkardı

1959- 1974 Kırıkhan'da **"Dağyeli"**

1967- 1974 Hatay merkezde **"Antakya"** gazetesini çıkardı.

1953- 1955 Ankara Hukuk Fakültesinde okudu

CHP ilçe, il, kurultaylarda görevli iken 1965'te Türkiye İşçi Partisine (TİP) katıldı.

5 Mart 1971 saldırısından kıl payı kurtuldu. Ancak Sıkıyönetim mahkemesince tutuklandı, yargılandıktan sonra beraat etti.

1971 "TİP"ın kapatılmasından, 1984 Belediye Seçimlerine kadar(12 Eylül darbesinden sonraki ilk yerel seçim) bağımsız kaldı ve Halkçı Parti(HP) İskenderun İlçe Başkanlığına getirildi.

1984'te Belediye Başkan Vekili iken sıkıyönetimin görevden aldığı işçi ve memurları tekrar işe başlattı diye gözaltına alınıp yargılandı. Yerel mahkemenin hapis cezası, Yargıtay'ca bozulunca beraat etti.

1990'da SHP Hatay yönetiminde etkili iken, 7 Milletvekili-nin, Avrupa'daki **"Kürt Konferansına"** katılımı dolayısı ile SHP'den ihraç edilmesine tepki gösterdi ve **istifa edip** Halkın Emek Partisi (HEP) kurucuları arasında yer aldı.

HEP kapatılınca, **"yerine kurulan" DEP, HADEP'** de kuruculuk, parti meclisi, il başkanlığı görevlerinde bulundu.

Şimdi ise Türkiye'de, tüm halkları ve farklılıkları şefkatle kucaklayacak ve mutluluğu sağlayacak bir siyasal hareketi beklemektedir.

Yakın Tarihimizde Alevi Kırımları

Elbistan Olayları (1967)

Alevilere ilk toplu saldırı 1967 yılında Maraş'ın Elbistan ilçesinde oldu.

Dağlar arasına sıkışmış bulunan Elbistan, Akçadağ, Afşin, Göksun köylerinde çoğunlukla Kürt Aleviler ve bir kısmında da Türk Aleviler oturmaktadır. İlçe merkezleri ve bazı köylerde de (asimile olduğunu bilmeyen Sünniler yaşamaktadır.) Osmanlı Devletinin politikasına uyan Sünni halk; Alevilere yabancı ve hor gözle bakarlar. Müslüman olmadıklarını, onlarla evlenilme-yeceğini, kestikleri etin yenmeyeceğini, ürettikleri malın alın-maması gerektiğine inanmışlardır.

Devlet yöneticileri il ve ilçe merkezlerinde olduğu için, buralardaki ilçe merkezleri de Sünni ağaların etkisi altındadır.

Alevi “**Alğas**” aşiretinden bazıları Elbistan'a gelmiş, Aleviliğini gizleyip Sünnilerle evlenmiş ve işyeri açabilmişlerdir. Bunlardan cesaret alan diğer Alevi aşiret mensupları da ilçe merkezinde birkaç dükkân açtıkları gibi ürettikleri malları pazara getirebilmektedirler.

Elbistan ve Afşin'e yakın “**Berçenek**” köyü bir Alevi köyüdür. Ancak içlerinden bir kısmı çevrenin etkisinde kalıp namaz kıldıkları için Sünni sanılmaktadır. Aralarında ayrılık gayrılık yoktur. Birbirleri ile evlenirler; hatta akraba olanlar bile vardır.

Berçenekli Zeynel Çerek, oğullarından Şerifi ilçedeki akrabasının evinde kalmak üzere ilkokula yazdırır. Okulunu başarıyla bitiren Şerif, öğretmeninin yardımıyla Ankara Astsubay okuluna

girer ve son sınıfta **“yabancı uyruklu Suna isimli bir kadın ile evlendiği için”** okuldan atılır.

Şerif küçük yaşta saz çalmaya meraklı, dedelerden bilgi almış güzel sesli bir gençtir. Önce Ankara’daki Alevi evlerinde Dedelerden öğrendiği deyişlerle işe başlar. Yeteneği kısa zamanda anlaşılır. **“bestesi ve güftesi belli”**, Pir Sultan ve Şah Hatai’nin deyişlerini sazı ile dile getirmektedir.

Sazı güzel, sesi güzel Şerif **“kendine has”** makamlarla sesini tüm halka duyurmaya karar verir ve sahneye çıkar.

Antepli Hasan Hüseyin’den sonra, ilk olarak Alevi türkülerini sahnelerde ve plak olarak halka duyuran Şerif, **“tüm Alevi şairlerinde olduğu gibi” “Mahsuni”** adı ile **“Alevileri anlatmak üzere”** halkın huzuruna çıkan **“âşık”** idi. Halk şairi Mahsuni’den önce güfte ve bestesi olan ve de sahneye çıkarılan Alevi şairler olmuştur. Âşık Veysel, Ali İzzet, Neşet Ertaş ve bunlar gibi ozanların sözlerinde Alevi sözcüğü geçmez. Mahsuni ise tıpkı Pir Sultan Abdal, Şah Hatai gibi, Hak ve Halk aşığı olarak insanların sevgilisi olabilmiştir.

1966’da Mahsuni İskenderun’da sahneye çıkarıldı. Koç ağasının oğlu Avukat Sıtkı Elbistan’ın yönetiminde tertiplenen geceye, İskenderun ve Kırıkhan’da oturan Aleviler, Sünni ve bilhassa Türkiye Öğretmenler Sendikası(TÖS) üyesi Öğretmenlerinde katıldıkları görüldü.

Bir olayın çıkacağından korkuluyordu ancak olay çıkmadı ve alkışlar arasında konser son buldu. Aleviler için Mahsuni’nin sahneye çıkışı ve deyişlerini plak olarak halka sunması bir tarihi başlangıç olmuştur. Sonraları bu yönde sahneye çıkıp sesini duyuran ve aydınlar tarafından destek gören çok oldu. Ali Ekber, Davut Sulari, Nesimi Çimen, Kul Ahmet, İsmail İpek ve bunlar gibi birçok Alevi şair medyada kabul gördü.

1960 askeri darbe anayasası, sola açık demokrasi ümidi veren bir yasa idi. Sünni Müslüman politikasını önde tutan Demokrat Parti (DP) kapatılınca gazete, dergi, kitap yoluyla Alevilikten söz edilmeye başlandı. Ancak Alevi inancı hâlâ gizliliğini koruyordu.

Elbistan’ın içinde, **“babası Alevi, annesi Sünni”** Oğuz Söğüt-lü isminde bir eczacı, Mehmet Ocak isminde Demircilik köylüsü

Alevi bir doktor ve 5–10 tane dükkân sahibi ile birkaç tane de seyyar satıcı vardı. Ayrıca iş için gelen Alevilere de rastlanılıyordu.

Dr. Mehmet Ocak ve Oğuz Söğütlünün desteği ile Mahsuni konser vermek üzere Elbistan’a geldi, beraberinde Kul Ahmet ve Osman Dağlı da vardı. Kul Ahmet Sinemilli aşiretinden Alevi halk şairi, Osman Dağlı ise Osmaniyeli Sünni bir aileden gelen solcu halk şairi. Konser davetiyeleri birkaç gün önceden dağıtılmış, Doktor Mehmet Ocak’ın himayesinde eczacı Oğuz Söğütlünün desteği ile yürütülmektedir. Akşam saat 8’den 12’ye kadar konser sürdürüldü. Elbistan’ın tüm bürokrasisi, savcısı, hâkimi, memuru gelmişti ancak Alevi dinleyiciler çoğunlukta idi.

Alevi övgülü türküler söylenince, din ağırlıklı sağcı bir grup ayağa kalkarak İstiklal Marşını okuyup aleyhte slogan atmaya başladı. Alevi önderleri olayı önlemeye çalıştı, ancak önlenemedi. Tartışma kavgaya dönüştü ve konser dağıldı. Mahsuni ile Osman Dağlı, “**Arığ Palas**” oteline, Kul Ahmet ise köydeki akrabalarının evine sığındı.

Pazartesi günü Elbistan’ın pazarı idi. Konudan habersiz Alevi köylüleri, ürettikleri malları satmak için (koyun, keçi, süt, yoğurt... vs) pazar yerine henüz gelmişlerdi. Akşamdan örgütlenen Sünni sağ görüşlü bir grup “Allahı Ekber, Alevilere ölüm” diye saldırdı. Dr. Mehmet Ocak dövülerek komaya sokuldu. Pazarda ve sokakta görülen Alevilere sopalarla saldırıp ağır yaralamalar oldu.

Oğuz Söğütlünün eczanesi, Miktat Dedenin dükkânı ile birçok dükkân tahrip edilip malları yağmalandı. Alevi seyyar satıcıların “tekerli tablaları” Ceyhan nehrine döküldü ve ardından evler aranarak insan avına çıkıldı. Çoluk, çocuk, kadın, erkek demeden dövüldü yakalanarak ölüme terk edildi.

Çömü köyü ağası Rıza Efendi ölmüş yerine 20 yaşındaki oğlu Ali Güner geçmişti. Konu ile yakından ilgilenen Ali Güner cipi ile gelip bazı hastaları hastaneye taşıdıktan sonra “**Arığ Palas**” otelinden Mahsuni ve Osman Dağlıyı alıp köydeki evine götürdü ve 15 gün orada sakladı. Dr. Mehmet Ocak komada kaldığı için uzun süre muayenehanesini açamadı sonra da İstanbul’a göçtü.

Güvenlik güçleri ve savcılık saldırganları takip edeceğine “tahrik ettiler” diye Alevileri yargılayıp sorguluyordu. Artık Alevilerle Sünniler birbirlerine düşman olmuşlardı. Ali Güner ve dedenin çocukları başta olmak kaydı ile birçok Alevi İskenderun, Mersin ve İstanbul’a göçtü.

Kırıkhan Olayları (5 Mart 1971)

Birinci Dünya Savaşında yenen taraftan Fransa’ya Suriye ve Lübnan düşmüştü. Bugünkü Hatay (Dört Yol, Hassa hariç) İskenderun Livası(il ve ilçe arası bir kuruluş) adı ile Suriye’nin Halep vilayetine(il) bağlı, Kırıkhan da Livaya bağlı kaza(ilçe) idi.

Küçük bir topluluk olan Giritliler (Girit adasından gelen Rum Müslümanlar)varken, Amanos dağına sığınmış Ermeniler buraya gelip yerleştiler. Kadastrosu yapıldı, planlandı, şehir görünümü ile Halep yolu üzerinde kurulan yerleşik alan şeklini aldı.

İskenderun ve Antakya’dan sonra Fransız üst yöneticilerinin bulunduğu yer Kırıkhan idi. Memur ve amirleri, esnafı, zanaatkârı ile tüm halkı Ermeni idi. “Önce anlattığımız” gibi Türk, Kürt, Arap Müslümanlar köylerde oturmaktaydılar. Kısa zamanda Kırıkhan önemli bir Pazar ve işyerine dönüştü.

Doğudan gelen Kürt Alevilerin toplandığı yer olan Aktepe 27 km uzaklıkta olup Kırıkhan’a bağlı nahiye (bucak) idi. Kırıkhan’da oturan Ermenilerin bazılarının Aktepe’de dükkânları vardı. Burada hem esnaflık hem de zanaatkârlık yapıyorlardı. Türklerle ve Kürtlerle uyum içinde mutlu bir hayat sürüyorlardı.

1938’de Türk askerinin girişi ve Fransızların çekilmesi ile Ermeni halkta huzursuzluk başladı. Fransızların desteği ile işyerlerini ve evlerini terk ederek Suriye ve Lübnan’a göçtüler. 20- 30 ailenin gitmediğini yazmıştım.

Kırıkhan’ın kuruluşunda büyük payları olan, meslek ve iş sahibi Haçadur Karabacakyan (Hatay Devleti milletvekili), Dr. Nazaret Nazaryan, Eczacı Mamolyan, kalfası Giragos, Boduryan Duzyan, Haçadur ağanın yeğeni Zadik Karabacakyan, Kasap

Hacı Agop ve bunlar gibi bazı kişiler Kırıkhan'ı terk etmeyerek mallarının başında kaldılar.

Tek “görevli” hekim Pratisyen Doktor Ali Civelek (halk ona Ali Muharrem derdi) Kırıkhan'a doktor ve iğnecinin gelmesini istemiyordu. Ayrıca MİT'e “**Türklük karşıtı**” diye sevmediklerini ihbar ediyordu. Önce rakibi Dr. Nazaret'i sınır dışı ettirdi. Manolyan'ın yerine yaşlı bir eczacı buldu. Manolyan ile birlikte kalfası Giragosu (herkes onu eczacı bilirdi) uzaklaştırdı.

Dr. Muharrem Civelek yalan yanlış raporlar düzenleyip, Ermeniler ve Alevileri şehirden atmayı planlıyordu. Kendisinden yaşlı, saraylı bir Çerkez kadınla evli idi. Kendisi parayı seven, muayenehanesinde ölen fakir hastayı, parayı almadan cenazeyi teslim etmeyen özelliğe sahipken, yaşlı olmakla güzelliğini kaybetmeyen karısı Nuriye Hanım şefkatli ve yardım sever biri idi. Yoksul hastalara gizlice para verdiği söylenirdi.

Ali Civelek Antakya'da liseyi bitirince, İstanbul'daki eğitim masraflarını üstlenen Nuriye Hanımla evlenmiş, tıbbiye bitirince de Kırıkhan'a gelmişler.

Nuriye Hanım, Abdulhamid'in cariyesi iken sevdiği bir Kürt paşa ile evlenmiş. Paşa ölünce kendisine yüklü bir mal bırakmıştı. Paşa ile mutlu hayat sürdürmüş olan, öldükten sonra da “**Kürt Teali Cemiyetinde**” görevini sürdüren Hanım, doktorla barışık değildi. Doktor Sünni Türk ağaları ile ilgi kurarken, Hanım Kürtlerle ilgileniyordu.

Fransız yönetimindeki İskenderun Livasındaki (Hatay) bankalara ağaların yüklü borçları vardı. Hatay Devletinin kuruluşunda görev alan ağalar, banka borçlarının üzerine çizgiyi çektiler. Ancak bankalardan para alamayan Kırıkhan ağaları ise Haçadur Karabacakyan ve diğer Ermenilerden borç para alıyorlardı.

Hatay Devleti ve ardından Hatay vilayeti (ili) kurulunca ağalar dirsek çevirmeye başladı. Senet, icra işleri de hükümsüz kalmıştı.

11- 12 Kasım 1942 Varlık Vergisi Hakkında Kanun

Her ne kadar genelleme varsa da, “**kanunun**” gayri müslümler için çıkarıldığı açıktı.

1. madde, şöyle: “Servet ve kazanç sahiplerinin servetleri ve fevkalade kazançları üzerinden alınmak ve bir defaya mahsus olmak üzere “varlık vergisi” adı ile bir mükellefiyet tesis edilmiştir.

2. madde: varlık vergisi aşağıda yazılı zümrelere dâhil olan hakiki ve hükmü şahıslardan alınır.

A. B. C. E. Fıkralarla ifade edilen maddeye göre: Büyük çiftçiler, bina sahipleri, geliri 2500 ve serveti(taşınmazları dâhil) 5000 liranın üstünde olanlar, kanundan önce işini terk etseler bile, bir defaya mahsus vergiye tabidirler.

Kaymakamın başkanlığında bir komisyon kurulacak; maliye memurunun da bulunduğu, komisyona, toprak sahibi çiftçiler ile Belediye ve ticaret odasınca seçilecek 4 asıl, 4 yedek üye görev yapacak.

Komisyon tahsilât için her türlü zorlama yetkisine sahip olmakla beraber, mülk satışı ve bedeni çalıştırma yetkisine de sahiptir. Vergi miktarı ve varlığın belirlenmesi komisyona ait olup, idari ve adli mercilere itiraz hakkı yoktur. Tabir-i caiz ise “**astığı astık, kestiği kestik.**”

Kanunun uygulamaya geçişi ile 15 gün içinde vergiler belirlenecek, 15 gün içinde de tahsilâtı gerçekleşecek. Bu süre içinde veremeyenin ya da eksik verenin varsa evi, işyeri, arazisi satılıp tahsil edilecek. Ödemeyen, verememekte direnen ise hapse atılacak.

Kırıkhan komisyon üyeleri çoğunlukla Haçadur Karabacakyan ve diğer Ermenilere borçlu olanlardandı. Doktor Civelek’te komisyon üyesi idi. Alacaklı Ermeniler alacaklarına çizgi çekmek zorunda kaldılar. Vergi Kürt Alevi Koc ağa ile babam Mehmet Ali’den de alındı.

Komisyon üyeleri olan çiftlik sahibi ağalar (Sünni Türkler) “**gelirleri 2500 liranın altındadır**” diye vergiden muaf tutuldular.

Hatırladığım kadarı ile: Haçadur Karabacakyan’a 25000, yeğeni Zadik’e 10000, Boduryan’a 10000 diğer Ermenilere ve Koc ağa ile Babama beşer bin lira vergi kesildi. Ermeniler menkul ve gayrı menkullerini satıp ödediler.

Koc ağanın parası yoktu. Ezeli dostu babam koyun sürüsünü ve evdeki halıları satarak iki vergiyi ödedi.

Ermenilerin ödediğini gören komisyon, Onları kovmanın planını hazırladı. Yeğeni ve kendisine ait 35000 lirayı (ki büyük bir servet) ödediğini gören komisyon ikinci kere Haçadur Karabacakyan'a 70.000 lira vergi yükledi ve ödemesi için 15 gün süre verdi.

Çıflığını Doktor Ali Civelek'e, han ve dükkânlarını da diğer komisyon üyelerine, düşük değerle satıp borcu ödedi ve yoksul bir durumda Halep'te doktor olan oğlunun yanına sığınmak üzere göç etti.

Diğer Ermeniler de süre içinde Kırıkhan'dan uzaklaştılar. Birlikte yaşayabileceğimiz, herkes gitti. Bizim ise gidecek başka yerimiz yoktu. Artık görevli ve görevsiz Kırıkhan'da oturanlarla yaşama zorunluluğu vardı.

Önce Devlet ile iyi geçinmek gerekiyordu. Tek parti ve çoğunluk sistemi ile 2 dereceli seçim yapılıyordu. Ankara'dan gelen listeye oy vermek için, önce ağa ve beylerden ibaret ileri gelenler (bir nevi delege) seçiliyordu. Bu seçilenler de ikinci seçimde hazır listeye oy veriyorlardı. Seçilen milletvekilini (mebus) halk tanımazdı ve tanınması da gerekmiyordu.

İkinci dünya savaşında yoksul hale gelen Türkiye, Batı Devletlerinin baskısı ile çok partili seçim sistemini kabul etti.

Çok Partili Devirde Seçim

7 Ocak 1946'da Cumhuriyet Halk Partisinin ileri gelenleri arasından 4 kişi ayrılarak (Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü, Refik Koraltan) Demokrat Partiyi (DP) kurdular.

21 Temmuz 1946'da ilk olarak "çok partili, tek dereceli" seçim yapıldı. Önce hazırlanmış oy pusulaları açıldaki masaların üzerine kondu (bir nevi açık seçim, gizli tasnif şeklinde yapılıyordu.) Muhtar, azalar ve mahallenin ileri gelenlerinden kurulu sandık heyeti kahvehanede seçime başladı. CHP'nin masası sandık kurulunun yanında iken, DP'nin masası 50 metre ilerde, oy pusulalarının üzerinde ağır bir taş bulunuyordu. Kurul üyeleri gelen seçmene CHP'nin pusulasını veriyordu. Sonuçta CHP'nin 465 milletvekiline karşılık DP 65 milletvekili çıkarabildi.

Celal Bayar'ın genel başkanı olduğu DP “seçimde hile yapıldı” diye itirazda bulundu.

Batının Desteği ile DP Baskıyı Arttırdı

Batı Devletlerinden destek alan DP, 1947’de çıkartılan toprak kanunu ve köy enstitüleri dolayısıyla CHP’yi komünistlikle suçluyor, iş bulacağını, halkı yoksulluktan kurtaracağı sözünde bulunuyordu.

Diğer yönden “dincileri kullanıp” kışkırtıcı sözler söyleyerek CHP’yi dinsizlikle suçluyordu. Çaresiz durumdaki CHP ise her konuda geri adım atıyor, Türkiye’yi savaşa sokmadığını söyleyip halkı avutmaya çalışıyordu.

Eski Hatay meclisinde yer almış olan ağalar ve beyler aralarında anlaşarak, bir kısmı CHP’de kalırken, bir kısmı da DP’ye geçip milletvekilliği ve belediye başkanlıklarını paylaşıyorlardı.

Yönetilen büyük halk kitlesi, cephelere ayrılmış, bey ve ağaların yanında yer almışlardı. Her ne kadar sınıflandırılma olayı resmîyet kazanmadı ise de halk beş sınıf halinde ayrışıyordu:

- 1- Beyler ve büyük bürokratlar**
- 2- Ağalar ve orta halli bürokratlar**
- 3- Esnaf ve zanaatkârlar ile küçük memurlar**
- 4- Köylüler**
- 5- Çingeneler**

Her sınıf kendi arasında eşitliğe sahipti. Milletvekilliği birinci sınıflardan, belediye başkanlığı (reis) ise ikinci sınıflar arasından seçiliyordu. Kırıkhan’da da bu uygulanıyordu ve sınıflar arası evlenmeler de olmuyordu.

Kırıkhan’da Aleviler Toplanıyor

Babam (Memoli) Malatya, Maraş, Antep ve Afrin (Suriye’de Halep’e bağlı ilçe) deki akrabalarını topladı. Sonra, bu illerden bazı Kürt Alevilerin gelişi ile bin aile bizim oturduğumuz gündüz mahallesine yerleşti. Babamdan başka devlet yöneticileriyle ilişkisi olan yoktu. Geçimin erkeklere ait olduğu bu dönemde,

herkes vasıfsız işçi olarak babama dayanıyordu. Babam ise onların geçimini sağlamada kendini sorumlu hissediyordu.

Aleviler Kırıkhan'ın kenar mahallesi olan gündüz mahallesinde, bir kısmı Ermenilerden kalma eski evlere yerleşirken, bir kısmı da çadırlarda oturmakta idiler. Aile olarak Sünni komşularla irtibatları yoktu. Ancak kendi aralarında komşuluk ilişkileri sürüyordu.

İktidar Değişiyor

14 Mayıs 1950 seçimlerinde Demokrat Parti 487 milletvekilinin 408'ni alarak büyük bir çoğunlukla iktidara geldi. Ancak Hatay ve Malatya'da CHP kazanmıştı. Blok Seçim usulü ile yapılan seçimde, Malatya'dan Alevi Dedesi Hüseyin Doğan ve Hatay'dan da Arap Alevi Şeyhi Abdullah Cilli meclise girmişti.

İktidar paylaşımında, kurucu dörtlerden Celal Bayar Cumhurbaşkanı, Adnan Menderes Başbakan, Refik Koraltan Meclis Başkanı, Fuat Köprülü ise Dış İşleri Bakanı olmuştu.

Parti genel başkanlığına ve Başbakanlığa gelen Adnan Menderes, üvey kardeşi Ethem Menderesi de Milli Savunma Bakanlığına getirmişti.

Bütün gücün eline geçtiğini gören Demokrat Parti, CHP'yi tamamen çökertmeyi ilke edinmişti. Sünni Şeyhler DP'den milletvekili iken, Alevi Dede ve Şeyhi CHP'den milletvekili olmuştu.

Ethem Menderes'in girişimi ve Adnan Menderes'in onayı ile Dede ve Şeyh de DP'ye geçti.

Abdullah Cilli'nin DP'ye geçmesi, Arap Alevilerde tepkiye neden olmaz iken, Hüseyin Doğan'ın DP'ye geçmesi Anadolu Alevilerinde büyük tepki yarattı. Yaşlılar ses çıkarmadılar ama gençler eleştiriye başladı...

Kırıkhan Alevileri, oy verdikleri CHP'nin durumuna üzülmüyorlar; ancak Kırıkhan ve Hatay'da kazandıkları ile avunuyorlardı. Kırıkhan merkezin toplam 3000 oyuna karşılık Kürt Alevilerin 1000 oyu vardı. CHP'ye üstünlük sağlıyorlardı.

Toprak Dağıtımı

1950 yılından önce Türkiye’de yaşayan halkların yüzde sek-
seni tarımla ilgilenen köylülerden oluşuyordu. Büyük bir kısmı
topraksızdı, evleri de yoktu. Bey ve Ağaların yanında, ilkel vası-
talarla, boğaz tokluğuna çalışıyorlardı.

1946 seçimlerinden sonra CHP “ **köylüye toprak dağıtmak
gayesiyle**” toprak reformu yapacağı sözü verdi. Hazineye ait
olan topraklarla birlikte, büyük toprak sahiplerinden de alıp ver-
meyi dile getirdi.

Çok partili devirde de yönetim ve siyaset büyük bürokrat ve
büyük çiftlik sahiplerinin elinde idi. Tüm yurttta olduğu gibi,
Hatay’da da beyler ve ağalar anlaşılmışlardı. Mursallılar, Bahadır-
lılar, Bereketler, Kuseyriler, Adalılar akrabalar arasında partileri
paylaşmışlardı.

DP 2. seçimde daha çok oy aldı.

Kırıkhan politikasını küçük toprak sahibi ağalar belirliyordu.
Kendilerinden aşağıda olanlara hiçbir yönetim olanağı vermiyor-
lardı.

1954 genel seçimlerinde DP oyların % 56’sını aldı ve 541
milletvekilinin 503’nü alarak iktidarını sürdürdü. Arap Alevi
Şeyhi Abdullah Cilli’nin DP’ye geçişi ile Hatay’da da seçimi
kazandı.

1947’de CHP’nin toprak reformu, DP’nin baskısı ile kuşa
çevrilerek kanunlaştırılmıştı. Topraksız yoksul çiftçinin ümit
bağladığı ve lehinde olduğuna inandırıldığı kanuna göre:

1-Sadece hazineye ait olan arazilerden toprak komisyonları-
nın uygun göreceği miktarlar kadar arazi parçacığı, çiftçi kişiye
“25 yıl satmamak ya da kiraya vermemek kaydı ile” tahsis edile-
cekti.

2- Toprak verilecek kişiye öncelik tanınması için, evli olması
ve toprağı işletecek araçlara sahip olması gerekiyordu.

Tahsis belgesini aldıktan sonra işletme parası olarak ziraat
bankasından kredi de alamazdı. Zira teminat olarak göstereme-
yecekti.

Kanunu çıkaran CHP iktidarda iken uygulamaya koyamadı.
Halk “söz veren” DP’den bekliyordu. 1954 seçimlerinde büyük

çoğunlukla iktidarını sürdüren DP'nin gizli bir şartı vardı. Toprak alacakların DP'li olması gerekiyordu.

Vali dâhil tüm üst düzey bürokratlar, DP'li gibi çalışıyor CHP'li olanların hakkını kısıtlıyorlardı

Kırıkhan'daki Kürt Aleviler vasıfsız işçi olarak (ağır işlerde çalışmayı göze aldıkları halde) iş bulamıyorlar, çözümünü önderleri olan Mehmet Ali Göçmen'den (babam) bekliyorlardı.

Dağıtım Başlıyor

Köylerden ve diğer mahallelerden sıra gündüz mahallesine geldiği zaman, komisyon başkanı muhtardan iki tane fahri olarak çalışacak yazman istedi. Okur-yazar kimsenin bulunmadığı ortamda hemen talip olup masaya oturdum.

Türkçeyi düzgün konuştuğum için Kürt ve Alevi olduğumun farkına varılmadı. Komisyon başkanı ise “partili şartına” es geçti. Bu sayede Alevilerin bir kısmına toprak tahsisi yapıldı.

DP'nin zorlaması, bazılarının tahsislerinin kabul edilmemesi ve önderleri Mehmet Ali'nin baskı altında tutulması dahi CHP'den koparılmaya yetmedi.

Hatay ilinde olduğu gibi, Kırıkhan ilçesinde de CHP üstünlüğünü sürdürüyordu. Bu da Alevi Kürtlerin katılımı ile oluyordu.

Seçimlerde Belediye başkanı ve meclis üyesi olabilmek için ağalar tercih ediliyordu. Esnaf ve zanaatkârlarla köylülerin derneklere bile girmeleri söz konusu değildi.

1958'de Ankara Hukuk Fakültesi (devam zorunluluğu yoktu) öğrencisi iken askerliğimi subay olarak yaptıktan sonra Kırıkhan'a dönmüştüm. Eğitimsiz olan Kırıkhan ağaları, “oy” konusunu da göz önüne alarak, Babamı Kürt ağası, Beni de ağanın oğlu sıfatı ile aralarına aldılar. Fazlasını istemediğim için, Belediye Meclisi, CHP ve kulüp yönetim kurullarında yer verdiler.

Ağalardan kurulu CHP ilçe yönetiminde, Başkanla birlikte hiç kimse konulara vakıf olmadığı gibi eğitimli de değillerdi. Böylece zorunlu olarak, partiyi yöneten ilçe sekreterliğine getirildim.

1960'dan önce Belediye başkanları, çoğunluk usulü ile seçilen meclis üyelerince seçiliyordu. Ağalar bir araya gelip meclis

üyeliklerini paylaşıyorlardı. Meclis üye aday listeleri partide el yazması ile hazırlanıp halka dağıtılıyordu.

Üyelik için 21 yaşını geçmiş, okur- yazar olma şartı aranırken, ağalar kendilerinden başkasının listeye girmesini istemiyorlardı.

Buna karşı çıktım. Belediye meclisine esnaftan kişiler girmezse, hizmetin yarım kalacağını ileri sürdüm ve dayatmalara aldırmadan akli eren esnaftan çoğunu listeye aldım.

Alevi Kürtlerden (askerde öğrenmiş) halam oğlu Hüseyin Tayyar'dan başka okur-yazar olmadığı için, Tayyar'ı ve kendimi de listeye kattım. Esnaf gençlerini toplayıp yazdırdım ve listeleri halka dağıttım.

CHP seçimi kazandı ve esnaf kişiler de ilk olarak meclise girdi.

Meclis, ağadan Sabri Kılıçoğlu'nu başkanlığa getirdiği halde Ağaların bana karşı tepkileri sürüyordu.

Esnaf ve zanaatkârlar da kendi aralarında ayrışıyorlardı Patron olan, işçisini küçümsüyordu.

Halk ikiye ayrıldığı gibi gençler de CHP'li, DP'li diye ayrılıyordu.

Çevremde toplanan esnaf çocuklarına kitap, dergi ve gazete okumalarını öneriyordum. İlgi duyanlarla birlikte "Kültür Derneği"ni kurdum. Kaymakamı ikna ederek birlikte bağış toplama-ya çıktık.

Şehrin doğu ve dış kısmında Eski Belediye Başkanı Kemal Fala'ya ait taşlık araziden bir yer alarak lise ve ortaokul binasını, batı kısmında da müvekkilim Luiza Kate Davin'e ait (Ermeni Dr. Asadur Altunyan'ın dul karısı) yerde sağlık ocağı inşaatına başlattık. Her iki yeri de bitirip bakanlıklarına teslim ettik.

Kırıkhan'ın güneyinde, geniş bir (sahipsiz, devlet malı) arazi vardı. Oturduğumuz gündüz mahallesine bitişikti. Başkan Sabri Kılıçoğlu'nun onayını alarak; belediye işçileri ile beraber (ben encümen üyesi idim) bu yeri parsellere ayırdık; başvuran, evi olmayan kişilere dağıttık.

Doğudan gelen Alevi Kürtlerin çoğu da evsiz olduğu için burada yerleşti "**yeni mahalle**" adı verilen yerin muhtarlığına da kardeşim Halit Göçmen getirildi.

Ağa çocukları gençler, eğitimden uzak kalıp Antakya, İskenderun'daki bar ve pavyonlarda vakit geçirirken, benim gibi düşünen gençlerle birlikte sosyal ve kültürel alanları tercih ediyordum. 1950'de "**Sınır taşı**" isimli aylık bir dergi çıkardım. Ancak maddi imkânsızlıklar yüzünden 3. sayıdan sonra bıraktım.

Alevileri sadece hizmet erbabı gibi gören ağalar, benim aydınlattığım bazı gençleri babaları vasıtasıyla benden koparmaya ve benden kuşku duymaya başladılar.

Belediye Başkan vekilliği, encümen üyeliği görevlerimden dolayı Belediyeyi sosyal alanda hizmete zorluyordum. Kültürel alanda, dernek vasıtasıyla konser, konferans, paneller düzenleyip gençleri bilinçlendirmeye çalışıyordum.

DP'nin Vatan Cephesi

1954 seçimlerinden sonra, Celal Bayar'ın Cumhurbaşkanı, Adnan Menderes'in Başbakanı olduğu DP tamamen çığırından çıktı. CHP'nin karşısında "**vatan cephesini**" kurdu ve Devlet radyosu ile halkı "bu cepheye" davet ediyordu. Valiler partinin il başkanı, kaymakamlar da ilçe başkanı gibi çalışıyorlardı.

Vatan cephesine(DP) girmeyene hayat hakkı tanınmıyordu. CHP Belediye başkanlarının da içinde bulunduğu belli kişiler, gizli ya da açık DP'ye kayıt oluyorlardı.

İsmet İnönü'nün genel başkanlığında muhalefete düşen CHP, "**Atatürk'ün partisi**" olduğunu, vatan kurtardığını, Dünya savaşına girmemekle halkını ölümden kurtardığını" söylüyordu.

DP'nin Baskısı ve Atatürk'e Saldırı

Amir kısmını sağlamlaştırdıktan sonra sıra memurlara gelmişti. Sürgünler, işten atılmalarla korku verilerek, DP'den yana tavır almaları sağlanıyordu. Sıra CHP'nin tek dayanağı Atatürk'e gelmişti. Atatürk'e direk olarak değil de dolaylı yollarla saldırı başladı

Atatürk'ün Cumhurbaşkanı ve CHP genel başkanı olduğu sıralarda meclis kâtibi olduğunu söyleyen Feridun Kandemir, Onu küçültücü, yıpratıcı hikâyeler kaleme alıyordu.

"Atatürk'ün, muhalifi olduğu milletvekillerini ve koruması Laz Osman'ı gizlice öldürttüğünü, tehlikeyi sezdiği zaman kadın

kıyafeti ile Devlet Demiryolları lokaline sığınmak üzere kaçtığını. Sarayda çocuk yaştaki kızlarla ilişki kurduğunu” yazıyordu; yani başbakan ve DP genel başkanı Adnan Menderes’ten daha büyük kimsenin olmadığını ima etmeye çalışıyordu. Okuyan Aleviler buna tepki duyuyorlar ancak ses çıkaramıyorlardı.

DP’ye Taviz Vermeyen Kalmadı

Hatay’da olduğu gibi, Kırıkhan’da da DP’ye taviz vermeyen kalmadı; Kürt Alevilerin önderi Mehmet Ali Göçmen’den başka...

Kırıkhan’da, CHP’yi ayakta tutan Mehmet Ali olduğu söyleniyordu. Vali ve DP milletvekillerinin baskısı ve tehditleri karşısında direndi ve **“ölürüm de dönmem”** dedi.

1957 seçimlerinde CHP iktidara gelme ümidi taşıyordu, ancak olmadı. Üçüncü kez seçimi kazanan DP hırçınlaştı. Gazeteci, aydın, siyasetçi ayrımı yapmadan; işkenceler, tutuklamalar başladı ve üniversite gençliği ayaklandı.

DP, CHP çekişmesi kavgaya dönüştü. Halk cepheleşmeyi sürdürüyordu. Küfürler, hakaretler hat safhaya geldi.

Seçim esnasında gündüz mahallesinde (bizim mahalle) DP’li Seydi Çavuş isimli biri öldürüldü. Babam partide ben de askerde olduğum için dışında kaldık ancak amcam, kardeşlerim, yakın akrabalarımın çoğu tutuklandı. Görgü tanıkları, Osman Uğur ismindeki kişiyi gösterdiği halde akraba topluluğu bir yıldan fazla hapiste kaldı.

Hapistekiler aileleri ile birlikte, yokluk içinde idiler. Gerek hukuki ve gerekse sosyal ihtiyaçlarının karşılanması için, menkul ve gayrimenkullerini satan babam, yoksul hale düşürüldü. DP’nin görevlileri ile valinin tehditleri sonuç vermişti...

1957 seçimlerinde CHP oylarını arttırmış; Hatay’da seçimi kazanmış, Kırıkhan’da da üstünlüğünü sürdürmüştü. Ancak DP biraz oy kaybına uğramakla beraber iktidarda kalmayı başarmıştı.

1958’de askerliğimi yedek subay olarak Ankara’da tamamlayıp Kırıkhan’a dönmüştüm.

Partiler, dernekler, kumar ve spor kulüpleri hatta belediye başkan ve üyeleri (beylere bağlı) ağalar tarafından temsil ediliyordu. Beni de ağadan sayıp kulüplerde yer verdiler.

Eğitimli olduğumu düşünerek, kongre ve devlet ilişkilerini bana bıraktılar.

Spor kulübü başkanlığına ağadan Bostan Falay idare amirliğine de beni getirdiler, futbolla ilgilenen ve ilkokuldan arkadaşım olan Ali Maruf ismindeki Arap Alevisini de yönetime getirmiştim.

Ali Maruf'un babası posta dağıtıcısı, kendisi de ilkokuldan sonra okula gitmemiş iğnecilik yapıyordu.”Nasıl olur da postacının oğlu, iğneci ve de Alevi birisini yönetime alırsın” diye tepki gösterildi ve ağalardan ilk eksi puanı almış oldum.

Baskı Çoğaldı

DP'nin şaha kalktığı, gazeteleri kapattığı, siyasileri hapse attığı dönem 1957 seçimlerinden sonra başlamıştı.

Başbakan Adnan Menderes kendisine oy vermeyenlere hayli öfkeli idi. Herkesi “vatan cephesi” diye ifade ettiği DP'ye kayıt olmaya, dışında kalanlara “hayat hakkı tanımayacağını” açıkça söylüyordu. Memurlar, memur olmayan akrabalarını vatan cephesine getirmezse ya da DP'lilere hizmet etmezse, görevden alıyor, ya da kötü koşulları olan yerlere sürüyordu.

İletişim aracı olan radyo DP'nin tekelinde idi. Sürekli vatan cephesine katılanların listesini anons ediyordu. Bazı gazeteleri emrine almakla birlikte, bazıları da muhalefete destek veriyordu.

Üniversite gençliği sokağa dökülmüş, aleyhte eylem yapıyordu.

Bütün yurttaki olduğu gibi, Kırıkhan'da da CHP'lilerle birlikte, Aleviler de muhalif tarafta yer almışlardı.

Ağalar Kültürel Konulara Karşı

Kırıkhan ağaları kültürel konulara karşı idi. Buna rağmen; CHP ilçe sekreteri iken, bir gazete çıkarmayı düşündüm. Esnaf çocukları Orhan Karaman ve Turan Barın'ı yanıma alarak işe başladım ve gazeteye “**Dağ Yeli**” ismini verdik. Komşu, Antak-

ya ve İskenderun'da basımını sürdürürken, DP bize de azizliğini gösterdi ve gazeteyi kapattı.

27 Mayıs 1960 askeri darbesi, CHP yandaşı görünümünde idi. Ancak Aleviler için “devrim” sayılıyordu, özgürlüklerin önü açılıyordu. Tüm yurttaki olduğu gibi Kırıkhan Alevileri de yönetimden ümitli idiler. Devlet Başkanı Cemal Gürsel'in (gizli) Alevi olduğu söyleniyordu.

Gürsel Paşa Diyanet işlerinde Alevilerin temsil edilmesini istedi. Ancak, yönetimdekiler desteklemediği için olmadı.

Gazete Yeniden Çıkıyor:

Dağ Yeli gazetesini yeniden çıkarmaya karar verdik. Ağalarla birlikte babam da karşı tavır koydu. Para sıkıntısı çektiğimiz için; Antakya ve İskenderun matbaaları kapılarını kapatınca, bankadan sağladığımız 3000 liralık kredi ile matbaa kurmak üzere yola koyulduk.

İstanbul'a geldiğimizde iki yapraklı bir gazeteyi çıkarabilmek için paramızın; harfler, keski makinesi ve prova tezgâhına yetebileceğini gördük ve onları alabildik. Uzun süre prova tezgâhı ile gece yarısına kadar uğraşıp gazeteyi çıkardık. Sonra makineye dönüştürdük.

Kapatılan DP'ye karşı CHP'den yana politika yürütüyorduk.

Eski Demokrat Partililerle birlikte Cumhuriyet Halk Partili ağalar da tepki gösteriyorlardı.

“**Milli Birlik**” hükümeti ile yönetilen Devlet, partilerin kurulmasına karar verdi. DP'nin yerine talip olan sağ partiler arasından, 11 Şubat 1961'de kurulan Adalet Partisi(AP) öne geçti ve genel başkanlığa emekli Orgeneral Ragıp Gümüşpala getirildi.

Aynı yıl yapılan seçimle; CHP birinci parti oldu ise de, tek başına iktidar olamadı. AP'nin Ana muhalefeti üstlenmesine karşılık, Yeni Türkiye partisinin çıkardığı 54 Milletvekili ile koalisyon kurdu.

Cemal Gürsel Cumhurbaşkanı, İsmet İnönü'nün Başbakan olduğu kabinede YTP genel başkanı Ekrem Alican'da, başbakan yardımcısı oldu.

10 senelik DP yönetiminde sıkıntı çeken Aleviler, oy birliği ile destekledikleri CHP yönetiminden umduğunu bulamadı ve üniversite gençliği de aynı durumda idi.

TİP Kuruluyor

Umduğunu bulamayan işçi sendikaları, başkanları vasıtasıyla 13 Şubat 1961’de 11 kişi ile Türkiye İşçi Partisini kurdu ve genel başkanlığa sendikacı Avni Erakalın getirildi.

1962’de, aydınların katılımı ile parti duyulmaya başlandı ve genel başkanlığa Mehmet Ali Aybar getirildi.

Askeri yönetim Yassı Ada’da özel bir mahkeme kurmuştu; Başbakan, Dış işleri bakanı ve Maliye bakanının idam edilmesi ve tüm DP milletvekillerinin cezaya çarptırılması ile sonuçlandı.

AP İktidarda

Acıma hissinin ağır bastığı 1965 seçimlerinde AP tek başına iktidara geldi; ancak Türkiye İşçi Partisi’de 15 milletvekili ile parlamentoya girdi ve mecliste gurup kurdu.

Mehmet Ali Aybar’ın genel başkanlığındaki Türkiye İşçi Partisi **“onurda ve gelirden”** halkın eşitliğini savunuyordu. “Yürekten gelen savunması” ile dil, din, renk, ırk farkı gözetmeden tam demokratik ilke ile halkı bilinçlendirmeyi hedeflemişti. Programında, Alevilere geniş yer ayırmıştı. **“Eşitlik”** başlıca ilkesi idi. Konuyu kavrayan Aleviler partiye girmeye başladılar. Düzen değişikliği istiyorlardı.

İktidarı ve muhalefetiyle, Alevilerin devlet yönetiminde yer almasını istemeyen Devlet yönetenleri, TİP yöneticilerini şiddet kullanarak cezalandırmayı programa aldı.

ABD ve batı devletleri, sosyalizmin önlenmesi için dünya devletlerine baskı yapıyordu. Yoksul ülkelere, **“komünizmden koruyacağı”** ve de **“maddi yardımda bulunacağı”** sözü veriyorlardı.

Bir yandan **“Marşal Yardımı”** adı altında Türkiye ile açık anlaşma, diğer yandan gizli anlaşma ile komünizmi temizleme kararı alıyorlardı.

Türkiye’de yaşayan insanlar komünizmi bilmiyorlardı. **Aleviler hakkında** uydurulan çirkin yalanlar komünistler için de söyleniyordu.

Aleviler bireysel olarak TİP'e katılmakla beraber, kitle olarak katılmadılar. Zira onlara, **“zor şartlarda da olsa”** azıcık, eğitim ve çalışma hakkı verilmişti. Ellerinden geri alınacağından korkuyorlardı. Ama gizli sempatileri vardı. Bu da Devletin gözünden kaçmıyordu.

ABD ve Türkiye'nin istihbarat teşkilatları birleşerek komünistlerle aynı kefeye konan Alevileri etkisiz hale getirme kararı aldı.

ABD Raporu

1967 yılında ABD Türkiye halklarının sosyal ve psikolojik durumunu incelemek üzere harekete geçti. **“Barış Gönüllüleri”** adı altında, çoğu kadın olmak üzere liselere öğretmen yolladı. Bütün yurttaki olduğu gibi Kırıkhan'a da bir bayan öğretmen geldi. İlk etapta prosedüre uymayan bu bayanı Kaymakam atamak istemedi; ancak Validen azar işitince görev evrakını imzalamak zorunda kaldı.

Amerikalı Bayan Öğretmen aralıksız Kırıkhan'da iki yıl kaldı, öğrencilerin tümünün evine davet edildi. Yaz tatilinde, öğrencilerle birlikte kalıp toplantılar yaptı ve raporunu tuttu.

Barış gönüllüleri Türkiye'nin her yönünde görevlerini bitirip iki yıl sonra Türkiye'den ayrıldılar. ABD artık Türkiye Devletinden çok, Türkiye Halkının sosyal, psikolojik durumunu ve çatıştırma koşullarını biliyordu.

ABD'ye göre Komünistlerin, Türkiye'ye göre de Alevilerin susturulması planı hazırlandı.

Hatay il merkezinde çıkan **“Antakya”** ve Kırıkhan'da çıkan **“Dağyeli”** gazetelerimle anlatmaya çalıştımsa da; ne solda ne de sağda duyan olmadı.

Zorunlu olarak katılıp, karşılıksız hizmet ettiğimiz CHP, Alevilere uygun bir parti değildi. Yönetim görevleri, üst sınıflardan olan aristokratlar ve Beylere veriliyordu. Alt sınıflardaki halk sadece oy vermeye yarıyordu. Aleviler de aynı konumda idi.

Türkiye İşçi Partisi (TİP) emekten yana; işçiye, köylüye, dar gelirli esnaf ve zanaatkâra önem veren bir parti idi. Eşitliği ilke edinmişti. Alevilerin haklarını vereceğini programına almıştı.

1965’de CHP il yönetim kurulu üyesi iken ayrılıp Türkiye İşçi Partisine katıldım.

Seçimde Türkiye İşçi Partisi 15 milletvekili ile meclise girince Halka gerçekleri anlatmaya başladı.

Dış ve İç Güçler TİP’i Kapatıyor

Karakteri, felsefesi itibari ile Aleviler sola yakındırlar. Böylece Halk sol diyince, Alevileri kastediyordu. Solda görünen Sünniler de, Aleviden sayılıyordu.

İktidar ve muhalefet partileri görünüşte birbirlerine karşı çıkarsalar da, TİP’e karşı birleşip yok etmeyi planlıyorlardı.

Alevilerin önünü kesmek için, önce Birlik Partisi (BP) adında bir parti kurduruldu. Başına emekli General Hasan Tahsin Berkman getirildi (17 Ekim 1966)

1969 yılındaki seçimde Birlik Partisi 8 milletvekili çıkardı. Ancak sonraki sağ sol çekişmesi ile 6 milletvekili partiden ihraç edildi. Partide 2 milletvekili kalmıştı. Genel başkan Mustafa Timisi ve genel sekreter Haydar Özdemir.

Timisi Türk, Özdemir ise Kürttü. Alevi ortamında Türklerle Kürtlerin birlikte yaşayarak mutlu oldukları mesajı veriliyordu.

Birlik Partisi de solcu bir parti idi. Ancak CHP’nin ilkelerinin dışına çıkamıyordu. Emekli generaller üst düzey yönetimlere gelip partiyi CHP’ye katılmaya zorluyordu. Sonunda istedikleri oldu ve üyeler CHP’ye katıldı. Genel başkan Mustafa Timisi’de 1980 darbesinden sonra CHP yerine kurulan; SODEP, SHP ve CHP’ye katıldı.

1967’den sonra “birileri” solu parçalamayı kararlaşırdı.

İllegal sol kuruluşlar Türkiye İşçi Partisinin karşısına çıkıp devrimlerin parlamento ile olmayacağını savunuyorlardı.

Dev genç, Halkın Kurtuluşu, Halkın Birliği derken “**Milli Demokratik Devrim**” hareketi ortaya çıktı. 1969 seçim öncesi TİP’İ ele geçirmeye çalıştılar; olmayınca şiddet kullanmaya başladılar. Ankara Mithat Paşa Caddesindeki genel merkezi basıp harabeye çevirdiler. İletişim araçlarını kırıp döktüler.

Üniversite gençliği ve solcu öğretmenler bu hareketi destekliyordu. Sol aydını Mihri Belli öncülük ediyor; partiyi dışlayıcı söylevlerde bulunuyordu.

Parti, Demokratik Devrim hareketine karşı çıktı. Milletvekilliği için ön seçimle kazandığı üyeleri veto etti.

1969 genel seçimlerinden önce, Mehmet Ali Aybar'ın, **"Çekoslovakya'nın Sovyetler tarafından işgalini kınaması"** Partiyi böldü.

Aybar, baskı ve özgürlükleri kısıtlayana karşı tavır koyma-nın, partinin temel ilkesi olduğunu savunurken, Behice Boran, Nihat Sargın, Sadun Aren, **"Sovyetlere karşı çıkmanın yanlış olduğunu"** savunuyordu.

Aybar'ın hasta olup katılmadığı bir kongrede, Çetin Altan'ın kongre başkanlığına getirilip karşı guruba katılması ile iş iyice karıştı.

Muhafifler, Aybar'a verdi veristirdi. Doğu gurubu ve sendi-kacılara karşı tavır aldılar. Kongre, Behice Boran'ın eşi ile Yaşar Kemal'in kavgası ile son buldu.

Seçimlerde adaylığı ret eden Boran'ın başını çektiği gurup yurt çapında dolaşarak **"Türkiye İşçi Partisine oy verilmeme-sini"** önerdi.

AP ve CHP birlikte TİP'i yok etmeye çalıştı. Milli Bakiye Seçim Sistemini kaldırmışlardı ve oylarda da düşüş görülmek-teydi.

1969seçimlerinde TİP, yalnızca İstanbul'da genel başkan Mehmet Ali Aybar ile genel sekreter Rıza Kuas'ı seçtirebildi.

Rıza Kuas yatalak hasta olduğu için, Aybar tek başına mec-liste çaba gösteriyordu. Deniz Gezmiş, Hüseyin İnân ve Yusuf Aslan'ın idamlarının onaylanmaması için uzun konuşmalar yapı-larak; "onaylandığı takdirde Türkiye Cumhuriyeti'nin **Kara Leke-si** olacağını, telafisi mümkün olmayan yola girileceğinden" bah-sedip birkaç gün erteletebildi ise de durduramadı.

Partideki muhalif gurup azınlıkta idi. Ancak sesleri çok çıkı-yordu. Diğer sol kuruluşlar Aybar'ın "Türkiye'ye özgü Sosya-lizm" fikrine karşı tavır alıyorlar; dergi ve gazetelerde yazı yaza-rak protesto ediyorlardı.

Kavgalı kongrede, Aybar adaylıktan çekildi; genç yaştaki (Kürt) Mehmet Ali Aslan'ı önerdi ve Aslan genel başkanlığa getirildi. Aslan kısa bir süre başkanlık yaptıktan sonra istifa etti yerine Sendikacı Şaban Yıldız getirildi.

Mehmet Ali Aybar'ın katılmadığı 1970 büyük kongrede Behice Boran genel başkanlığa, gurup arkadaşları da yönetime getirildi.

Genel idare kurulunun ilk toplantısında, Aybar'a karşı baskı uygulanmasına karar verildi ve milletvekilliği maaşının partiye verilmesi kararlaştırılarak, kurye ile tebliğ edildi.

Maaşını vermeyen Aybar, yüksek disiplin kuruluna verilince partiden istifa etti. Yeni yönetimin Aybar'ı tasfiye etmesi ve taraftarlarına soğuk davranması, sendikacılarla Kürtleri üzmüştü. Partide aktif görev alan, eski genel sekreter Tarık Ziya Ekinci, eski genel başkan Mehmet Ali Aslan, Dr. Naci Kutlay, Avukat Canip Yıldırım ve Ben (Ali Göçmen) yönetimde yer almamıştık.

Toparlanma amacı ile TİP doğuda mitingler yapmaya karar verdi. Daha önce, söylenmesine cesaret edilmeyen **“Kürt sorunu ve Kürt Halkından”** söz edildi.

Devlet, TİP'i ve yöneticilerini yok etmeyi taraftarlarını da dağıtma kararını uygulamaya koydu.

Soldan yana olan yönetici ve eylem yapanları yakalıyor, işkence ile öldürüyor, idam kararları veriyor; ama eylemlere katılmayan taraflara da ceza vermek gerekiyordu.

Devlet, Halkın; Sol, Sosyalist, Komünist terimlerini anlamadığını, fakat Alevi deyince anlayacaklarından emindi.

Üniversite gençliğini sağ sol diye çatıştırdı.

Uzun bir süre solcular öldürüldü, failleri meçhul kalıyor iken, sağıcılardan öldürülenlerin failleri yakalanıp inanılmaz işkenceden geçiriliyordu.

“MİT'in, MHP'nin ülkücü gençliğini kullanarak cinayet işlediği” kulağıımıza geliyordu.

Aleviler Şehre Gelmeye Başladılar

Aleviler uzun yıllar, dağlar arasındaki köylerde hapsedilmişken, 1950 çok partili dönemden sonra şehirlere gelmeye başladılar. 1960 darbesinden sonra da eğitime hız verip geçmişin ezikliğini üstlerinden atmayı düşündüler. Kurtuluşu (**Alevi felsefesinde var olan**) solculukta aradılar. Dolayısıyla sol kuruluşlara katılmakta tereddüt etmediler.

Devleti yönetenler, tek tek adam vurmakla, hapse atıp işken-
ce etmekle amacına ulaşamayacağını anladı ve “toplular katliama”
karar verdiler. Sağcılardan yana davranıp Sünni Alevi çatışması
çıkarmayı kararlaştırdılar. Önce Sünnilerin Devletten yana güçlü,
Alevilerin muhalif ve zayıf olduğunu göstermeye çalıştı. Ülkücü-
leri kullanarak Alevi ya da yandaşlarına ait kitap evlerini yakıp
yıkıldılar.

Saldırı Hazırlığı Yapılıyor

28 Şubat 1971 Cuma günü Hatay’a komşu, Antep’in ilçesi
İslâhiye’deki, küçük bir Alevi topluluğuna saldırdılar. Dükkanla-
rını yakıp yıktılar, sahiplerini dayaktan geçirdiler.

Talip Yerdeler isimli bir zanaatkâr arkadaşıyla birlikte, Suri-
ye’ye gitmek için çıkış vizesini almak üzere il merkezi olan An-
takya’ya gittim. Talip Yerdelen vizesini alıp gitti. Bana gelince,
“hacca gidenlerin sağlık kontrolü” bahanesi ile Bakanlıktan izin
alınması için yazı yazarak cevap bekleyeceklerini söylediler;
yani beni beklettiler.

1 Mart cumartesi günü **“Kırıkhan’da bir camiye bomba
atıldığını ve telin mitingi yapılacağını”** radyodan dinledim.
Felaketi kavrayarak hemen Kırıkhan’a döndüm.

Türkiye Öğretmenler Sendikası (TÖS) dışındaki tüm kuru-
luşların 5 Mart Cuma günü, **“camiye bomba atanlara karşı”**
herkesin davetli olduğu bir miting yapılacağı, el ilanları ve çarşı
hoparlörleri ile duyuruluyordu.

Zikrettikleri cami, benim de kuruluşuna yardımcı olduğum
yeni mahallede, yapımı tamamlanmamış **“Hamidiye”** ismini
verdikleri bir cami. Alevilerin çoğunlukla oturdukları bir yer.

Bomba ses bombası olduğu için bir tahribat yapmamış.

Bombayı atanların, ülkü ocakları başkanı Mehmet Bilir ile 4
kişilik, bilinen isimlerden olduğunu öğrendim. Tanıklar ifade
vermeye hazırlar.

Kırıkhan Adliyesinin Alevi savcısı Hasan Tulunay ve De-
mokrat hâkimleri başka yerlere atanmışlar; yerlerine savcı olarak
kısa boylu, sarı saçlı, mavi gözlü **Abdurreşit Üfak** isimli biri
gelmişti. Beş vakit namazda, camiden çıkmayıp dincilere destek
olduğunu işittim.

Gazeteye haberleri koymadan önce savcıya gidip, camiye bomba atanların listesini verdim. Listeyi almadığı gibi beni de dinlemedi ve “bir bildiğin varsa sorguda söylersin” dedi.

Adliye’nin yazı kadrosundan bazıları, “isimlerini saklı tutmak şartı ile” savcının yanına bazı sivil polislerin geldiğini, ülkücü militanları da çağırıp saatlerce konuştuklarını söylediler. “İspatı güç” olduğu için bunu haber yapmadım.

Yalnızdım, partiler, dernekler, belediye meclisine üye yaptığım, kooperatif ve oda başkanlıklarına getirdiğim kişiler hep bildiriye imza atmışlardı. Tek imzalamayan TÖS’ ün Başkanı Sabri İnce ve üyelerine de dış biledikleri haberini aldım.

Çalışan Sünni çocuklar matbaayı terk ettikleri için gazeteyi de çıkaramıyorduk.

Eski Skoda pikabımla Antakya köylerini dolaştım. Matbaada kalabalık toplanırsa üzerimize gelemeyeceklerini sandım.

Alevi olan ve amirliğe vekâlet eden Komiser Celal, tehdit telefon ve mektupları karşısında sindirilmiş, bir gün önce İskenderun’a kaçmıştı.

Miting tertip komitesi, sorumluluğu üzerinden atmak için, mitingden vazgeçtiğini kaymakamlığa bildirdi. Hâlbuki Malatya, Maraş, Antep, Adana, Konya il merkezleri ile Hatay’ın tüm ilçelerindeki belediye ve sağ parti merkezlerine mitinge davet telgrafları çekilmişti.

Kırıkhan’da ilgimizi çeken iki **Murat** vardı. İkisi de Kürt Sünni idi.

1. Murat ağa (Megenç) Fransız yönetimindeki Suriye’den kaçıp Antep’teki Alevi Kürtlerin yanına gelmiş; onlardan büyük ilgi ve saygı görmüş, sonra da Kırıkhan’a gelip mülteci olarak yerleşmiş, emniyette sivil bir görevli.

2. Murat (Raşa) şeyh soyundan olup, çocuklarının kirvesiydim.

Murat Ağa emniyetteki istihbaratı, telefon ya da yazı ile bana aktarıyor; Malatya’dan 2, Antep’ten 2, Maraş’tan 4, otobüsle mitinge katılacaklarını, Konya’dan, Adana’dan ve Hatay’ın, Dört Yol, Erzin, Reyhanlı, Yayladağı, Altınözü ilçelerinden çok miktarda militanın yola çıkıp mitinge katılacağını haber veriyordu.

Kirvem Murat Raşa ise büyük bir kalabalık kitlenin, önce gazete ve matbaayı basacaklarını, sonra da Alevilerin “haç” işareti ile belirttikleri dükkân ve evlerini yakıp yıkacaklarını, tedbirli olmamızı söylüyordu.

Bu konuları, vali ve emniyet müdürüne iletmek üzere, partili arkadaşlarımın ve Antakya gazetesindeki ortaklarım Avukat Süleyman Galioğlu ve Gassam Seyfettin oğluna iletiyor, Ben de Kırıkhan Kaymakamına ve garnizon komutanına iletiyordum.

Tehlikeyi sezen sol görüşlü bazı kişiler Kırıkhan’ı terk ediyordu. Çıkış yollarında bekleyen sağ görüşlü militanların erkek öğretmenlerin favorilerini, kadınların saç ve eteklerini keserek hakaret ettiklerini duydum.

Kırıkhan’da **Kanatlı** isimli doğudan batıya uzanan, resmi dairelerle, çarşısının bulunduğu bir cadde var. Merkezi kısmı 1 km kadardır. Belediye ve Kaymakamlık batı ucunda, lise de doğu ucundadır. Bizim matbaa ve gazete büromuz, bu cadde üzerinde olup kaymakamlığa 50, emniyet müdürlüğüne de 70 metre uzaklıktadır.

Aynı caddede ve bize 100 metre, polise 30 metre mesafede kurulan hoparlörler **“Cuma günü telin mitingi yapılacağını, mukaddes camimize leke sürenlere ders verileceğini, bu günün “cihat” günü olduğunu”** sürekli anons ediyordu.

Bazı yakınlarım gazete ve matbaayı bırakıp kaçmamı saklanmamı öneriyorlardı. Beni öldüreceklerinden kuşku duyuyor üzüntülerini belirtiyorlardı.

Bunun **“onursuzca bir davranış olduğunu, ölsem de ayrılmayacağımı”** tekrarlıyordum. Kaçtığımı duyarlarsa, Alevilerin iş yeri ve evlerine saldıracaklarını, çoluk çocuk demeden insan katledeceklerini düşündüm.

Saldırı Başlıyor

5 Mart 1971 Cuma, sabahın erken saatinde matbaaya geldim (gazete bürosu da aynı yerde) çalışanlar gelmiş bekliyordu. Hemen arkamdan **beni korumak amacı ile** Dayım Momo (Mehmet Tepe) teyzem oğlu Hasan Atalan, halam oğlu Hüseyin Tayyar ve birlikte getirdikleri 5 kişi ve ellerindeki av tüfekleri ile geldiler. Biraz sonra Antakya, Harbiye, Bedirge (Serinyol)’dan partili

Arap Alevilerden 40 kişi geldi. Ayrıca Sünni Araplardan, parti il yöneticisi Yahya Yıldırım geldi.

Çarşı kaynıyordu, hoparlör yüksek sesle, “bu günün cihat günü” olduğunu söylüyordu.

Kırıkhan’a 3 yolla giriş yapılabilir.

1- Malatya, Maraş, Antep ve Hassa’dan gelen yol girişinde Güzelce,

2- Antakya, İskenderun’dan gelen yol girişinde Topboğazi,

3- Reyhanlı tarafından gelen yol girişinde ise Murat paşa jandarma karakolları var.

Katliama büyük gürültüyle gelenlere kimse engel olmuyor.

Rehber eşliğinde; taşları, sopaları ve silahlarını gösterip önümüzden geçtikten sonra, 1 km doğudaki alanda toplandılar.

Topluluk 3’e ayrıldı:

Bir kısmı, daha aşağıdaki liseye (Gazi Lisesi) saldırdı. Kadın ve erkek öğretmenleri hırpalamaya, ağza alınmayacak küfürlerle hakaret ediyor; erkeklerin saçlarını, kadınların saç ve eteklerini kesiyorlardı.

Bir kısmı da, bomba atılan camiye giderek halkı tahrik edip galeyana getiriyordu.

Bir kısmı ise, gelen yabancılara, Alevilerin iş yerlerini gösteriyordu.

Öğle namazından sonra, üç gurup toplandı ve kanatlı cadde-sinden yukarıya doğru “Allah-u Ekber” sesleri içinde yürümeye başladı.

Aynı cadde üzerinde, 200 metre aşağıdaki çarşı içinde babamın dükkânları ve kahvesi vardı. Dükkânlardan birini Dr. İzzettin İyiel’e vermiş, eşi Olcay İyiel adına eczane açmıştı.

Doktor TİP’E üye, halkı düşük bedelle (bazen bedava) muayene eden, ilaç veren bir kişi idi. Tedavisi de olumlu sonuç verdiği ve hastalara şefkatle yaklaştığı için ilgi çoğalmıştı.

İş yapamayan diğer doktorlar ona husumet besliyorlar, sık sık **tabipler odası kanalı ile** muayenehanesini kapattırıyorlardı. Gerekçeleri “hastaları düşük fiyatla muayene ve tedavi etmesi” idi.

Sünni kökenli olduğu halde, demokrat ve insani davranışlarından dolayı onu da Alevilerden sayıyorlardı.

Doktor, Türk bayrağını eline almış beklerken, yürüyenler saldırıya geçti. Taş ve sopalarla kendisini yaralayıp eczaneyi tahrip ettiler. Jandarma, kendisi, karısı ve 1 yaşındaki kızını zor kurtarıp askeri garnizona götürdü.

Karşıdaki kahvede oturan Babamı Sünni kökenli ortaklarımızdan Kemal Şener arka kapıdan çıkarıp kaçırdı.

Alevilerde silah yoktu, bir tek babamın **ruhsatlı** tabancasının arkasına sığınan yüzlerce kişi, gündüz mahallesindeki evimizde toplanıp, korku içinde beklemeye başladı.

Bir taraftan, Behice Boran'a ve genel idare kurulu üyesi Şaban Erik'e konuyu aktarıyor; diğer yandan, kaymakam ve garnizon komutanına güvenliğin sağlanması için ısrarda bulunuyordum.

1000 metre uzunluk ve 8 metre genişlikteki 8000 metre karelik Kanatlı caddesinde yürüyen 35 000 kişi üzerimize geliyordu. Nihayet 12 kişilik bir kıta asker, bizden sonraki adliye sokağına birer metre arayla mevzilendi. Saldırganlar yaklaşınca havaya ateş açtılar.

Saldırı kafilesi bizden 30 metre mesafede bir ara durdu; sonra askerler ateşi durdurup silahlarını omuza alınca, yürüdüler.

Konuyu Şaban Erik'e bildirdim **“En son telefonumdur”** dedim ve telefonu kapattım.

Ön safta, Sünni kökenli sakallı Kürtlerin, arkasında da tanıdığım Sünni Arapların olduğunu fark ettim. Tanımadığım kişiler daha arkadan geliyordu.

Matbaanın önüne geldiklerinde sopalarını sallayıp küfürle saldırıya geçtiler. Yahya Yıldırım karşılık verince sopalarla kafasına vurup yere serdiler.

Bedirge (şimdiki adı Serinyol) Belediye başkanı Hikmet İnal'ın kardeşi Kasıp İnal, kamyonu ile getirdiği kişileri kaçırmaya çalışırken başından yediği taşla yere yığıldı. Ancak hastanede bakımsızlıktan hayatını kaybetti. Halam oğlu Hüseyin Tayyar, teyzem oğlu Hasan Atalan ve akrabadan Hıdır Doğan ve Yahya Yıldırım yediği darbe ile öldü sanılarak, hastaneye kaldırıldı ve bir aylık komalı durumdan sonra kurtulabildiler.

Koyun çobanı Mehmet Susuz'u koyunlarının başında beklerken, vurup öldürdüler.

Partili Kürt Alevi Şaban Bakır, beni zorla matbaanın tavan arasına çıkardı "çarptırarak ölelim" dememe rağmen beni dinlemedi.

Tavan arasından saldırganları seyrettik. Kapıdaki arabamı parçaladıktan sonra tavana çıkıp binayı tahrip ettiler. İçeri girerek makineleri parçaladılar, kitapları ve gazeteleri yaktılar, malzemeleri (Hurufat, Kurşun Harfler vs) sokağa saçtılar.

Bu olaylar olurken bir helikopter üzerimizde tur atıyordu, ancak müdahale etmiyordu.

Bizimkiler arkadaki ahırın içinden av tüfekleri ile kendilerini savunurken, silahların sustuğunu duyduk. Eyvah! dedim **"mermileri bitti; şimdi hepsini katlederler."**

Dayım Momo, mermilerinin bittiğini görünce **"ölmeden önce direnişte bulunalım"** demiş. Ellerindeki tüfekleri saldırganların üzerine çevirip, yüksek sesle bağırıp kovalamış, birbirlerini ezen saldırganların birçokları yaralanmış. Böylece, mahallemize yönelen saldırganlar ara sokaklardan geriye dönerken, dayımlar da canlarını kurtarmışlar.

Maraş, Malatya, Antep'ten gelen saldırganlar yaralılarını da alıp jandarma engeline takılmadan kaçtılar. Hatay ilçelerinden gelenler ise, geriye çekildiler; ancak bekliyordlardı.

Tavan arasından içerde jandarmaların dolaştığını gördük. Seslenince silahlarını bize çevirdiler. "Bizi koruma görevi ile burada olduklarını" söyledik. Komutanlarının emri ile bir askeri cip geldi ve bizi askeri kışlanın bulunduğu yere götürüp gözaltına aldılar.

İçeriye girdiğimizde, Doktor İzzettin ve Amcam Bektaş'ın da orada olduğunu gördüm.

Sonradan öğrendiğime göre, Savcı Sünni kökenlileri tespit ederek birer birer serbest bırakmayı, Alevileri tutuklamayı kafasına koymuş. Bununla ilgili olarak, gözaltına aldığı Dr. İyiel ve gazete de çalışan TİP ilçe başkanı Halil Çeken'in oğlu Çetin'i **"siz Müslümansınız, bu dinsizlerin içinde ne işiniz var"** diyerek serbest bırakmış.

Bulunduğumuz askeri kışla, tepenin üstünde Kırıkhan'ı gören bir yer. Pencereden bakarken su deposunun yakınında kalabalığın kaçıştığını gördük ve merak ettik. Bir süre sonra gelen askere sorduk. Meğer **“Ali Göçmen depoya zehir attı”** diye yaygara çıkarmışlar. Halk bir süre o depodan gelen suyu içmemiş, bana karşı da öfkelenmişler.

Akşamüzeri bir askeri yedek subay doktor geldi. “Haklı olduğunuz halde suçluları bırakıp sizi tutuklamalarına kızıyorum, gerçek anlaşılacaktır. Merak etmeyin ve ne arzunuz olursa bana bildirin” dedi. Ben de ölü ve yaralıları sordum evime telefon etmesini rica ettim. Telefon etmiş, hayatta olduğumuzu bildirmiş.

Sonradan Murat ağadan (Negenç) öğrendiğime göre olay günü sivil ve resmi 1500 polis gelmiş, fotoğraf çekmişler, sadece izlemişler ve hiçbir müdahalede bulunmadan gitmişler.

Savcı Abdurresit Ufak, beni ve taraftarlarımı tutuklamayı kafaya koymuştu. Hastanedeki yaralılara: **“Kim Ali Göçmen’in akrabası”** diye soruyor. Onlar da **“mağdurları sorduklarını zannederek”** bana akraba olduklarını söylüyorlar. Liste tutuyor, tutuklama isteğini hâkime sunuyor.

Kırıkhan’da hâkim yokken, bir gün önce **“Mehmet Emin Kestir”** isminde bir hâkim atanmış, davaya o bakacak. Hâkim askeri garnizonda ifademizi almaya başladı.

Sonuçta bana, **“sizin suçsuzluğunuza inanıyorum. Savcıdan asıl suçluları isteyeceğim”** diyerek serbest kalmamıza karar verdi. İçerde helikopter ile gelen general de vardı.

General, Hâkimi yanına çağırarak öfke ile **“Nasıl olur da bu komünistleri serbest bırakırsın”** diye azarlar. Hâkim Mehmet Emin Kestir sonra bana anlattı: **“İyi ki sıkıyönetim yoktu. Aksi halde general beni de tutuklardı”** dedi.

Bunu duyunca **“eyvah dedim yıllarca benim ve Alevilerin güven kaynağı olan asker de mi bize karşı”** diyerek yakındım.

Savcı bizi bırakmadı, dosyayı alıp Antakya’daki bir üst mahkemeye **“itirazını sunmak üzere”** gitti. Üst mahkeme de itirazı reddedince, bu sefer diğerlerini serbest bırakıp benim Kırıkhan’da kalamayacağımı söyledi.

Bir askeri cip ile son sürat Antakya’ya götürüldüm.

Yalnız BP'liler İlgilendi

Birlik Partisi üst düzey yöneticileri Avukat Hasan Doğan ile Avukat Tahi Doğan, Kırıkhan'da inceleme yaptıktan sonra Antakya'ya gelmişler. Atahan otelinde onlarla görüşüyordum; ancak Kırıkhan hastanesinde komada olan; Yahya Yıldırım, Hüseyin Tayyar, Hasan Atalan ve Hıdır Doğan'ı merak ediyordum.

Otelin lobisinde avukatlarla otururken; başı sarılı, yaşlı bir Arap beni sordu. İçeri alarak ne istediğini sordum: "Ben, Yahya'nın babasıyım" diyince merakla **"Yahya nasıl, diğer yaralıları gördün mü, bana iyi haberlerle geldin inşallah"** dedim. Cevaben; **"Yahya benim 9 çocuğumdan en kıymetlisidir; yatıyor, iyileşir merak etme; ancak Yahya'dan önce sen bize lazımsın; sen nasılsın onu söyle"** diyerek boynuma sarıldı. Aksini düşünürken bu duygusal manzarayı her hatırladığımda ağlamaklı duruma gelirim.

Kırıkhan'a girişim yasaklanmıştı.

Ertesi gün Ankara'ya hareket ettim. Televizyon ve Barış gazetesine beyanat verdim.

İşyerlerine Saldırı

Olay günü benim asker nezaretinde götürüldüğümü gören saldırganlar, daha önce işaretledikleri Alevilere ait 15 iş yerini parçalayıp yağmalıyorlar. Mağaza, dükkân ve kahvehanelerden götürerbildiklerini alıp, götüremediklerini kırıp döküyorlar. Son mağaza Antakyalı Arap Alevilerinden birine aitti. Kapalı arabasını söktükleri zaman, bir zelzele oluyor ve saldırganlar kaçıyorlar.

Saldırganları TÖS lü Öğretmenler Tutuklattı

Malatya ve Maraş'a dönen saldırganları TÖS'lı öğretmenler beklemektedir.

Olaya karışan Malatya gurubunun başında Şerif Dursun vardı. Öğretmenler savcılığa başvurup Şerif Dursun ile birlikte hepsini tutuklatıp Kırıkhan'a yolladı. Birkaç gün hapiste kalan bu saldırganları Savcı Abdurreşit Ufak serbest bıraktı ve bir daha suçlular dosyasına sokmadı.

Maraş saldırganlarının başında Ökkeş Kenger (sonra Sendiller oldu) bulunuyordu. Öğretmenlerin verdiği bilgiye göre, dönen otobüslerden ağır yaralılar indirilmiş moral bozuklukları yüzlerinden okunuyormuş.

Gerek Ökkeş Kenger ve gerekse arkadaşlarının adlarına savcının iddianamesinde rastlanmadı.

Matbaam ve arabam tahrip edildiği gibi, babamın da dükkânları ve arabası tahrip edilmişti.

Babam tabancası elinde, uyumadan evde bekliyordu. Bana maddi yardımında bulunmayıp, yanımda saf tutmadığı için çok üzülüyordu. Daha önce CHP'ye karşı olduğumu eleştirirken şimdi yanımda yer alacağını söylüyordu.

AP, MHP, MNP'liler karşımızda yer almışken, CHP'liler de tarafsız görünüp olaya seyirci olduklarını söylüyorlardı.

Maddi, manevi CHP'ye hizmet edip, benim karşımda yer alan babam şimdi pişmanlığını saklamıyordu.

Büyük saldırının, küçük bir direniş ile karşılaşması ve püs-kürtülmesi daha büyük katliamları önlemişti.

Ancak; savcının, güvenlik güçlerinin ve askerlerin saldırganlardan yana tavır alması, Alevilerde tedirginlik yaratmıştı.

Kırıkhan'a girişim yasaklandığı sıralarda, saldırı sürüyordu. Camiye bomba atan ülkücüler, kardeşim Halit'in evini kurşunladılar. Kanatlı caddesi üzerinde olmadığı için olayda unutulmuş Alevi Kürtlerden Müslüm Toprak ve Paydos İbrahim'in konfeksiyon dükkânları ateşe verildi.

Kırıkhan'a döndüğümde, bir kısım CHP'liler utancından, diğer partililer de öç alacağımı zannederek bana yaklaşmıyorlardı.

“Dağyeli” gazetesi çıkmıyor, ilanları da kesilmişti.

Olaydan sonra, hasımlar yanımda çalışan çocuğa **“Kırıkhan”** isimli bir gazete çıkarması için yardımda bulunmuşlar. İlanlar ona gidiyordu.

Kısıtlı para ile makineleri tamir ettirip, İstanbul'dan aldığım yeni malzeme ile gazeteyi yeniden çıkarmaya başladım.

Gazetede çalışan Sünni çocuklar kaçırılmış, 12 yaşındaki oğlumla gece yarılara kadar çalışıp, gazeteyi çıkarabiliyordum.

Böylece 3 sene daha direndikten sonra o gün CHP’li olan Fehmi Akı’ya cüzi bir para ile Antakya gazetesini de partili arkadaşım Gassam Seyfettinoğlu’na “karşılıksız” devrettim.

İş yeri tahrip edilen Alevi Kürtler “artık Kırıkhan’da yaşam zorlaştı” diye dışarıdaki il ve ilçelere göç ettiler. Ben de 15-20 evlik akraba topluluğu ile birlikte İskenderun’a gelip yerleştim.

5 Marttaki Diğer Olaylar

5 Mart 1971 olay günü Ortadoğu Teknik Üniversitesinde güvenlik kuvvetlerinin üniversiteye baskını sonucu ilk çatışmada 1 jandarma ile 1 öğrenci ölmüş, çok sayıda yaralı vardı ve çatışma birkaç gün sürdü. Ayrıca; aynı gün İstanbul Kadıköy’deki Akbank’ın Selami Çarşı şubesi soyuldu.

Yine, 5 Martta Ankara Erkek Teknik Yüksek Öğretmen okulunda çatışma çıkmış, çok sayıda yaralanmalar olmuştu. Bu sebeple Kırıkhan olayı medyada yer almadı.

Hâlbuki Kırıkhan olayı; CIA, MİT ve MHP’nin birlikte oluşturdıkları ilk prova idi.

Ne yazık ki; sağ kuruluşlarda olduğu gibi, sol ve Alevi kuruluşlarında da bu olaydan bahsedilmemektedir.

Savcı Abdurresit Ufak, Mehmet Bilir ve camiye bomba atan ülkücülerle birlikte Şaban Bakır ve Hasan Atalay’ı da tutuklatmış; önce Antakya, sonra da Bursa ağır cezada yargılatmak üzere, beni de sanık gösterip dava açmıştı.

Fakat bununla yetinmeyip, İsrail konsolosu Elrom’un kaçırılışı dolayısıyla, Bakan Sadi Koças’ın radyodan yaptığı tutuklama emri ile tüm TÖS üyesi öğretmenlerle birlikte beni de tutuklattı.

12 Mart askeri muhtırası verilmiş, Süleyman Demirel Hükümeti istifa etmiş, birçok kişi hapse atılmış, gençliğin sağ sol çarpışması sürüyordu.

Halk panik içinde korkulu günler geçiriyordu. Fakat kabak yine Alevilerin başına patlayacaktı.

Prova yapıldı, mevcut düzene karşı olan Alevileri şehirlerden uzaklaştırmak, geçim kaynaklarını kesmek, kaçmalarını sağlamak gerekiyordu.

Maraşlı Ökkeş Kenger ile Malatyalı Şerif Dursun, Kırıkhan olaylarında hırpalandıkları için bir süre beklediler.

Kırıkhan olayları internette şöyle geçmiş: **“Bir süre önce, Kırıkhan’da Hamidiye camisinde patlayan bir maddeyi protesto için yürüyüşe geçen halk ile güvenlik kuvvetleri çatıştı. Ölen ve yaralananlar.”**

İnternete nasıl geçti bilemiyorum. Ancak bu kadar saptırma, bu kadar yalanı uydurana çok iyi biliyorum.

Bir kere, Devlet güçleri patlayıcı maddeyi (bomba diye lanse edildi) protesto için yürüyüşe geçen halkla çatışmayıp, Türkiye’nin çok yerinden gelip yürüyenlerden yana tavır koyarak masum Alevi halkına saldırtmıştır.

Bu saldırıda **“resmi kayıtlara göre”** 3 ölü 80 yaralı olduğu halde bunun sayısı da verilmemektedir.

Bu kasıtlı saldırı olayı Devlet kuruluşları ile birlikte örgütlü olarak planlanmış ilk toplu katliam harekâtıdır. Gizlenmeye çalışılması, planlandığı gibi sonuçlanmaması çok daha fazla insanın ölümünün gerçekleşmemesidir.

11 Mart 1971 Cumhuriyet gazetesinde yayınlanan olayla ilgili; Dr. İzzettin İyiel’in İlhan Selçuk’a yazdığı mektup.

Kırıkhan’daki 31 Mart¹

1955 yılının Eylülünde Selânikte Atatürk’ün evine bomba atıldı. Bu sebeple 6–7 Eylül gecesi İstanbul birbirine girdi. Halk ayaklandırılmıştı. Sonradan öğrenildi ki, Atatürk’ün evine bombayı koyan bir M.İ. T ajanıdır; bu haberi gazetesinde ilk olarak veren gazete sahibi de bir M.İ. T ajanıdır.

Türkiye’de buna benzer bir haber gazetelerde çıktı mı, bilin ki ardından bir şey patlayacak ve bir oyun var. Bir yerde camie bomba kondu mu veya Kur’an yakıldı mı, işin altında bir Alicengiz oyunu vardır.

Kırıkhan’daki 31 Mart işte böyle bir Alicengiz oyununun eseridir. Şimdi o olayı yaşamış Dr. İzzettin İyiel’in mektubunu okuyalım.

“Sayın İlhan Selçuk,

¹ Olay sonrası, Cumhuriyet gazetesinde yayınlanan İlhan Selçuk’un yazısı:
Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://rantey.org>

Size 5 Mart 1971 günü Kırıkhan'da cereyan eden olaylardan bahsetmek istiyorum. Olay günü muayenehanem, karıma ait eczane tahrip edildi,

Şöyle ki:

Kırıkhan'da bir müddet önce bir camie dinamit atıldığı iddia edildi. Birkaç kişiyi yakaladılar, sonra serbest bıraktılar. Suçlu tespit edilememişti. Fakat suçlu yaratıldı, bunu komünistler, İşçi Partililer yaptı, denildi. Dinamit olayı ile 5 Mart arasında geçen zaman içinde bütün şehir ve çevre köylerdeki halk ve bilhassa gericiler, nurlular aleyhimize kışkırtıldı. Şehirde olayı tel'in yürüyüşü için komite kurdular. Yürüyüş 5 Mart cuma namazından sonra yapılacak, beni öldürecekler, muayenehanem tahrip edilecek, karıma ait eczane yakılacak. İşçi Partililere ait birçok iş yeri – matbaa- listeye alınmış, tahrip ve talan plânı önceden köylere ve halka bildirilmişti. Her şeylerinden günü gününe haber alıyorduk. Valiye, Kaymakama, Jandarma Komutanına birçok defalar haber verdik, vahim olaylar çıkacağını söyledik. Tedbir istedik, can ve mal emniyeti istedik. Aldığımız cevaplar, “**Siz müsterih olun, her türlü tedbiri aldık**” oldu.

Olaydan bir gün önce yürüyüşü tertip komitesi ve diğer hazırlayıcılar, büyük tahripler yapılacağını bildiklerinden, sorumluluktan kurtulmak için izinli yürüyüşten vazgeçtiler. Diğer hazırlayıcılardan bir kısmı şehri terk etti. Fakat suçları sabitti, oku hedefe fırlatmışlardı.

Tecaviize uğrayan bizler son gece tekrar Vali, Emniyet Müdürü, Kaymakam ve Jandarma müteaddit ikazlarda bulunduk, cevaplar, “**müsterih olun tedbir aldık...**”

5 Mart Cuma sabahı karımı eczaneye göndermedim. Kardeşim ve bir de kalfa yardımcısı eczanede bekledik. Diğer üç kişiyi evlerine gönderdik.

Sabah saat 07.00 sırasında şehrin olaylara sahne olan tek caddesinde, yukardan aşağıya doğru caddeyi kaplayan saf halinde dizilmiş koyu mavi uzun kollu gömlek giymiş, belleri kırmızı kuşaklı, elleri kuşaklarında olarak ağır ağır yürüyorlardı. Bunlar herhalde bozkurtlardı. Durumu Kaymakama anlattım, endişe etmeyin dedi. Biraz sonra bir jeeple iki polis memuru önümüzden gelip geçti. Bu bir tedbirdi.

Saat 09.30 a doğru Kırıkhan'a bağılı dağı köylerinden her birinden yüzden fazla kamyon şehre girdi. Elllerinde odun ve çalı kesmeye yarayan tahra dedikleri aletler, balyoz ve sopaları göstererek eczanenin önünden tarifi zor kinlerini göstererek geçmeye başladılar. Tekrar Kaymakamı aradım, olaylar süratle gelişiyor, çok vahim olaylar olacağı muhakkak, inzibat kuvveti gönderin, dedim. Bir polis memuru, altı jandarma, iki astsubay geldi.

Saat 10.00 a doğru kamyonlardan inen beyaz, yeşil takkeli çember ve uzun sakallı sürü şehre yayıldı. Artık her geçen dakika eczanenin önünde kalabalık artıyordu. Yavaş yavaş küfürler başladı, kahrolsun komünistler, sizleri yok edeceğiz, vurun, öldürün, bunları öldürmek sevaptır. Tekbir ve ezan okumalar ile sürüyü iyice hazırladılar. Eczane her taraftan taşlanmaya başladı. Bizim çevremizde binlerce kişi vardı. İçeride biz, eczanenin önünde hukuk devletinin inzibat kuvvetleri, onun da önünde eczaneyi taşılayan canavar sürüsü.

Hâdise başlamadan vitrine bir Türk bayrağı asmıştık, taşlama arasında: “ **Bunlar komünist, indirsinler bayrağı**” sesleri duyulmaya başladı ve gittikçe şiddetlendi. Komiser ve bir polis memuru bayrağı indirmemizi söyledi, biz indirmemek için ne kadar direndikse de polisin ısrarı üzerine bayrağı aldık. Bu sefer “**Yuh komünistler, niye kaldırdınız, tekrar asın, yoksa yakacağız sizi**” ve taşlamalar tekrar bütün şiddeti ile devam etti. Bu arada askeri birlikler çoğaltılmış, gözü dönmüş güruh, asker çemberinin dışında kalmıştı. Eczane ile çember arasındaki boşlukta bir jandarma albayı, bir istihdam yarbayı, bir bin başı, Vali, Emniyet Müdürü, Kaymakam, Emniyet Amiri vardı. Sürünün ısrarı karşısında Kaymakamın sesi duyuldu, bana sesleniyordu: “**Doktor bey yavrum, bayrağı çıkar rica ediyorum.**” Bayrağı aldım çıktım. Bu nasıl hükümet kuvveti, bayrağı hem siz indirtiyorsunuz, hem siz çıkartıyorsunuz, kalabalığa bağıarak, “**Ben Türküm, Müslüman'ım, komünist değilim. Sizler aldatılmış zavallılarsınız**” dedim. Tekrar içeri girdim.

Biraz sonra bir askeri jeep getirildi. Görevli inzibat subayları bize, “**Yapacağımız hiçbir şey yok, hiç olmazsa sizi kurtaralım**” diye ısrar ettiler ve bizi zorla kaçırdılar, istihkâm tabur

karargâhına götürdüler. Biraz sonra, evde mahsur kalan karım ve çocuklarımı da getirdiler.

2 aylık, 1 buçuk ve 7 yaşında üç çocukla beraber akşama kadar tabur dershanesinde kaldık.

Olaylar süratle gelişti. Tümen komutanı, bir helikopter, keşif uçağı, askeri birlikler geldi.

Bütün hedeflerin tahribi, ateş etmeler, patlamalar ile şehir bir harp meydanına döndü. Sopayla vurup, bayılıp, sonra başını taşla ezerek insan öldürmeler, bunu tabur merkezinde helikopterden inen bir astsubaydan dinledim; helikopterle kalabalığa yaklaştığını, olayı net olarak gördüğünü, “ Öldüren şahsı görsem tanırım” diye söyledi.

Dağyeli matbaası tahrip edildi, bir kahve ve bir dükkân yakıldı birçok dükkânda kumaş, ayakkabı, radyo v.s yağma edildi, altüst edildi.

Bugün 8 Mart Antakya'dayım, Kırıkhan'a evime gidemiyorum. Demirel'e sormalı, vatandaşın can ve mal emniyeti kanun teminatı altında mı, yoksa gericilerin tekelinde mi?

Saygılarımla...

Dr. İzzettin İyiel “

Mektup burada bitiyor. Tabii Cumhuriyet Türkiye'sinde üniversiteye karşı savaş açmış politikacıların Anadolu'daki 31 Martları, himaye politikası da ustalıkla uygulanıyor.

Dr. İzzettin İyiel'in mektubundan anlaşıldığına göre: Sabah 10.00 sıralarında Vali, Emniyet Müdürü, Jandarma Alay Komutanı Kırıkhan'a gelmiş, partideki Sünni Türk olan Doktor ve ailesini, kaçırarak askeri garnizonda muhafaza altına almışken, öğleden sonra saat 13.30 da, asıl hedef olan Beni saldırganların eline bırakmışlardır.

Olay gayet açık iken, Devletten edinilen bilgiye göre gazeteler, olayın DEV GENÇ'le güvenlik kuvvetleri arasında geçtiğini, 3 kişinin öldüğünü 60 kişinin yaralandığını yazmaktadır.

Kasıtlı olarak internette de yansıtılan bu haber olayın çarpıtılarak gizlenmesini sağlamıştır.

Ortada ne DEV GENÇ nede çatışma vardır.

Devlet eli ile ilk toplu katliamın, ilk ve son direnişin, kamuoyundan gizlenmesi ile 38 yıl Alevilerin, insan hakları sunucularının ve solcuların gündemine girmesi düşündürücü olduğu gibi acı vericidir.

Malatya Olayları (15–16 Şubat 1975)

Anadolu ve civar topraklarda M.Ö. 1850 ile 1190 yılları arasında 660 yıl hüküm süren Hitit İmparatorluğu dağılıp şehir krallıkları şeklinde kuruluşunu sürdürdü.

Bununla ilgili olarak Meliddu Krallığı da Maldiya ismi ile kurduğu kent birçok işgal devletinin, dillerine göre şekil verdiği kentin ismi sonunda “**Malatya**” oldu.

Malatya kenti, diğer Anadolu kentlerinde olduğu gibi, Hititler tarafından kuruldu ve yine diğer kentlerde olduğu gibi Asurlar, Urartular, Persler, Medler, Büyük İskender, Sefitler, Parslılar, Romalılar, Sasaniler, Bizanslılar, Emeviler, Abbasiler ve 1071 Malazgirt savaşından sonra da Selçuklular yönetimine giren Malatya, 1243'te Kösebağ Savaşı ile Selçukluları yenen Moğollar, diğer kentlerde olduğu gibi Malatya'yı da yaktı, yıktı, talan etti ve çekildi.

1316 İlhanlıların yönetiminde iken, Memluklular işgal etti sonra Dulkadiroğulları(1383) tekrar Memluklular(1398) ve 1399'da Osmanlılara geçmiş iken, 1402'de Timur Leng'in eline geçti.

Timur çekilince Memlukluların yönetimine geçip, Türk beyliklerinin vilayet olarak kullandığı Malatya, Yavuz Selim'in Mısır yolunda Memlukluları yenmesinden sonra, Şahsuvar oğlu Ali Bey'e verildi.(1516)

Oğul Süleyman ise tahta oturunca Malatya'yı Osmanlı topraklarına kattı.

Hitit Devleti tarafından kurulan yörede, milattan 4 bin yıl önce, ön Asya'dan göç ederek gelmiş, yerleşmiş Halklar vardı. Büyük olasılıkla, aynı ırktan gelen Kürtler ve Ermeniler çoğunlukta idi.

Yukarda saydığım devletler, askeri ile gelip işgal ederek egemenliklerine son verildikten sonra çekip gidiyorlardı, fakat yerleşik Halklar ise orada kalıyorlardı.

İşgal kuvvetleri çarpışarak kenti birbirlerinden alırken Halk, ezilip tedirgin oluyor dağlara doğru kaçıp yaşamını sürdürmeye çalışıyordu. Ancak işgalci egemen güçler onlardan vergi ve safalarında çarpışmalarını istiyordu.

İlk kurucu Devlet olan Hititler teknikte ve “çağa göre” medeniyette, üstünlüğü olan süper bir devlettir. Ancak, din yönünden uyuşulamıyordu. Yerli Halk, görünmeyen tek bir yaratıcıya inanırken, Hititler çok tanrıya ve yaptıkları heykellere tapıyor, inanıyorlardı. Korktukları her konuda bir heykel yapıp Halkı da tapmaya zorluyorlardı.

Tek tanrılı Semavi dinler oluşuncaya kadar yörede yaşayan insanlara, anlayışlarına uymayan, inançları kabul ettiremediler.

Bölgede çoğunlukla, Kürtler ve Ermeniler yaşıyordu.

Bizanslıların işgali ile Ermeniler Hristiyanlığa yöneldiler.

Kürtler, kırsal kesimde tarım ve hayvancılıkla meşgulken, Ermeniler kent merkezinde zanaat ve teknik konuları yürütüyorlardı. Okulları, esnaf ve sanayi kuruluşları(o günkü koşullara göre) vardı.

Hekim, terzi, yapıcı, aşçı, berber, ayakkabıcı, demirci ve benzeri insan yaşamını sürdüren meslekler Ermenilerin elindeydi ve Kentte oturuyorlardı.

Dini önder Gregoryanın yolu, Hristiyanlarınkı ile uyum sağlıyordu. Direnmeden Ortodoks Hristiyanlığı kabullendiler.

Kürt ve diğer Halklara gelince, Alev- Işık teorisine sadık kalıp geleneklerinde ısrar ettiler.

11.asırda, kurak Orta Asya'dan verimli Rum Diyarına(Anadolu) göç eden Türkler, komşuları Acemlerle(İranlılar), vardıkları yerde de Hristiyan Bizanslılarla çarpışmak zorunda kaldıkları için Arapların Sünni Müslümanlığını kabul ettiler.

12- 13.asırda Orta Asya'dan göç eden Türkmenleri, daha önce, gelip Devlet ve beylik kuran Türkler kabul etmeyince, Kürtler ve Ermeniler içinde yer bulabildiler. Uzun süre uyum içinde birlikte yaşadılar. Din, dil, gelenek ve görenek bakımından uyuştular, kaynaştılar.

“Ermeni Gregoryan” din anlayışı ile Kürt pirlerinin Işık-güneş-Zerdüşt yolu, Türkmenlerin Şaman anlayışı birbirine yakındı.

Osmanlı yönetimine geçip Yavuz Selim’in tahta çıkışına kadar Malatya’da 3 Halk birlikte uyum içinde yaşıyordu.

Ermeniler Gregoryan kilisesine bağlı Ortodoks Hristiyan, Türklerle Kürtler de Hacı Bektaş dergâhına bağlı Alevi Müslüman idiler.

Yavuz’un doğu ve güney seferlerinde **“Alevi soykırımı”** sürerken; Malatya’daki Türk, Kürt, Ermeni Halklar da bundan nasibini almıştı.

Katliamlar, kaçışmalarla birlikte, bir kısım Halk, dağlara sığındı, sonra da, Kente gelip Sünnileşmek zorunda kaldı.

1915’te Ermeni **“Kovalama Kanunu”**(tehcir) çıkınca, Ermenilerin çoğu Suriye’ye doğru yola çıkarılmıştı.

Yaya ve askeri birliklerin kontrolünde yürürlerken, işkence ve ölümden kurtulup Halep’te gizlenenler vardı.

1918- 1919 yıllarında, Maraş, Antep, İskenderun’la birlikte, Suriye İngiliz- Fransız yönetimine girince, gizlenen Ermeniler açığa çıktılar.

Torunları müvekkilim olan, Altunyanların dedeleri, Asadur Altunyan Malatya’dan kaçıp gelen bir doktor idi. Kısa zamanda ünlenmişti. Halep ve çevresinde olduğu gibi, Maraş, Antep, Antakya ve İskenderun’un da baş vurduğu hekim olmuştu.

Oğlu Ernest, İngiltere’de eğitim görmüş. Genel cerrah uzmanı olarak soyadlarına izafeten **“Altunyan”** Hastanesini kurmuştur. Bu hastane hâlen ünü ile birlikte Halep’te Ermeni doktorlar tarafından yönetilmektedir.

Ermeniler dağıldıktan sonra bölgede yaşayanların kente gelenleri Sünnileşmiş iken, kırsalda kalanlar **“gizli de olsa”** Aleviliği sürdürdüler.

Kırıkhan’da olduğu gibi, **“azda olsa”** bazı Ermeniler Malatya’da kaldılar. Çevredeki Alevi Kürtlerle evlenenler oldu. Müslüman isimleri ile anıldıkları halde, etrafindakilerden büyük saygı gördüler. Ermeni asıllı oldukları hâlen söylenmekte ve bununla övünmektedirler.

Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra, kalan Ermeniler Sünni Devlet geleneği ile uyum sağlayamadılar ve bir kısmı Halep'teki akrabalarının yanına, bazıları da İstanbul'a ya da Batı Devletlerine göç ettiler.

Zor şartlarla da olsa, Alevi Kürt ve Türkler bürokrasi ya da ticaret yolu ile Malatya kentine geldiler.

Kürtlerin en kötü kaderi: Alevi- Sünni ayrışması ile olanıdır. Yönetimine girdikleri Arap, Türk ve Acem Devletleri onları ayırıp çatıştırmış ve varlıklarını bu şekilde sürdürmüşlerdir.

Kırıkhan olayında saldırganların ön safında Sünni Kürtler olduğu gibi; Malatya olayında da Alevi Kürtleri ve yandaşlarını yok etmeye gelenlerin başında Sünni Kürtler geliyordu.

Malatya'dan iki otobüs dolusu insanla gelip Kırıkhan'daki, Alevi Kürtleri (çoğu Malatyalı ve Maraşlı) yok etmeyi tasarlayan İzol Aşiretinden Şerif Dursun Sünni bir kürttü. Saldırdıkları topluluğun çoğunluğu Alevi Kürtler ve yandaşları TÖS üyesi öğretmenlerdi. Sünni Devletlerden güç almış Sünni Kürtler, soydaşlarını öldürmeye giderken gerekçeleri,

Kullanıldıkları haince çıkardan başka bir şey değildi. Kırıkhan'daki "Sözde" zaferinden sonra Malatya'da MHP'nin üst yönetimlerine getirilmişti.

Hamit Fendoğlu (Hamido) yine aynı aşiretten, eski DP milletvekillerinden Kürtlüğü ile övünen bir kişi, sonra AP'den meclise girmiş, Milli Birlik Komitesi üyesi Sıtkı Ulay'ı dövdüğü için DP'nin öcünü almakla övünüyordu. Mükâfat olarak belediye başkanlığına getirilmiş, ancak partisinin iktidarda olduğu bir sırada " **Derin Devlet**" tarafından, havaya uçurtularak öldürülmüştü.

Saldırı Başlıyor

TÖP- DER (Türkiye Öğretmenler Derneği) önceden izin alıp ilan ettiği toplantı hazırlığı yapmaktadır. Dernek Alevi ve yandaş solcu Öğretmenlerden kuruludur.

15 Şubat 1975 günü öğretmenler toplanmaya başlarken saldırganlar da Malatya'ya akın etmeye başladılar.

Örgütlü, vurucu aletleri elinde bulunduranların başında; Hacı Şerif Dursun, Hamit Fendoğlu ve Dr. Muhittin Turgut vardı.

Belirli Alevilere ait iş yerlerini parçalayarak, **TÖB-DER** toplantısının olduğu yere doğru ilerliyorlar. Polis teşkilatı seyirci, polis şefi toplantının iptal edilmesini istiyordu. Başlamaya ya da iptal etmeye fırsat bulunmadan şehir işgal ediliyor, kalabalık saldırganlar guruplar halinde dağılarak Alevilere ait dükkân, kahvehane ve diğer yerleşik yerleri dağıtıp tahrip ediyorlar.

Hacı Şerif'in **Kırıkhan provasından esinlenmiş** programı gereğince yağmalamalar başlıyor ve adına da “ganimet” deniyor.

“**Allah-u Ekber, Müslüman Türkiye**” sedaları altında saldırı iki gün sürdürülüyor. Devletin güvenlik güçleri “**baş a çıkama**” pozisyonu içinde...

Sahipsiz ve savunmasız Alevi halkı ve **TÖB-DER** üyeleri sindirilmiş, düşünceli ve üzüntülü beklerken güvenlik güçleri tarafından, “**tahrik ettiniz**” diye gözaltına alınmaya başlandı. Alenen suç işleyen ve gizlenmeyen birkaç kişi de, saldırganlardan yakalandı.

Masum ve zalim tutuklanıp bir arada hapishaneye kondu.

Bu arada gözlerden kaçan bir konu üzerinde durulmadı. Sonuçta, iki taraftan tutuklanıp yargılananlar Alevi ve Sünni Kürtlerdi.

Anlaşılan, Sünni Alevi çatışması sadece Kürtler arasında çıkarılmaya çalışılıyordu ve başarıya da ulaşmıştı.

Yıllar geçtiği halde, hâlâ bunun bilincine varılmış değil.

Maraş Olayları (21- 26 Aralık 1978)

Maraş: M.Ö 8. yüzyılda Hititlerin yaptığı kale ile temeli atılmış oldu.

İlk kurucusu Hititlerden sonra; Medler(Kürtler), Persler(İranlılar), Yunanlılar, Selefkiler, Romalılar, Bizanslılar, Araplar ve Memluklardan sonra Selçuklu devleti ile Türklerin eline geçti.

14.asırda bir süre Dulkadiroğlularının egemenliğinde kaldı ise de, sonra Osmanlı devletine katıldı.

Hititler **“Maraksi”**, Romalılar **“germanica”**, Bizanslıların **“Marasion”** ismi ile andıkları, kente Müslümanlar **“titreme yeri”** manasına gelen **“mar’aş”** adını vermişlerdir.

Kentin, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemindeki ismi **“Maraş”** iken, 07.02.1972’de Büyük Millet Meclisinin kararı ile **“Kahramanmaraş”** olmuştur.

Birinci dünya savaşında, Osmanlı Devletinin, Almanya-Avusturya, Macaristan ile birlikte yenilmesi sonucu Maraş ve çevresi Fransızların payına düşmüştü.

1919-1922 yıllarında Fransız idaresinde kalan Maraş, Fransızların terk edip Suriye ve İskenderun’a (Hatay) gitmesi ile Türkiye’nin yönetimine geçti.

Maraş kenti, birkaç yer değiştirdikten sonra dağ eteğindeki şimdiki yerini aldı.

1919 Fransa işgalinden önce kentte birçok dilde ve dinde insan yaşıyordu.

Müslümanlar tarım ve hayvancılıkla uğraştıkları için köylerde, Hristiyan Ermeniler ise, zanaat ve ticareti tercih ettikleri için şehir merkezinde kalıyorlardı.

Fransız işgali esnasında, kuzeyde ve dağda yerleşmiş olan Zeytun Ermenilerinin, **“sürgün dışında kalanlarının da”** Maraş’a gelmesiyle şehir tamamen Ermenilerin etkisine girdi.

Yapı, giysi, ziynet, tarım aletlerini yaptıkları gibi, insan ve hayvan sağlığıyla da ilgileniyorlardı.

Fransız yönetiminde iken Ermeniler zenginlerken, tarım ve hayvancılıkla uğraşan Türkler ve Kürtler fakir kaldılar.

Banka konusu gelişmemişti. Tarımla uğraşan ağalar Ermenilerden borç para alıyorlardı. Köylü çocuklar, Ermenilerin yanında zanaat öğrenmek için çırak duruyorlardı. Müslüman gençler Ermenilerin yanında iş bulabiliyorlardı.

İç işleri karışan Fransızlar Maraş'tan çekilirken, Türklerin yönetiminden çekinen Ermeniler Suriye ve Lübnan Ermenilerinin yanına göç etmeğe başladılar. Özgürlüklerine Fransızlar sayesinde kavuştuklarına inandıkları için Fransızları takip ettiler.

Ansiklopedilerde görüldüğü gibi, Maraşlıların mücadelesi Fransızlara karşı olmayıp Ermenilere karşı idi. Hamileri(Fransızlar) çekilince, Ermenileri kovmak ve mallarına konmak için saldırıya başladılar.

Evler yıkıldı, mallar yağmalandı, direnenler öldürüldü. Osmanlı devletinin yerine geçen

B.M.M hükümeti seyirci kalmakla yetinmedi, saldırganlara yardım etti; silah ve cephane sağladı.

Sivas, Malatya, Elazığ, Diyarbakır, Antep, Urfa, Mardin, Van ve birçok Türkiye ilinden Ermeniler sürülmüş, ancak az da olsa bazıları bu kentlerde kalmıştı. Fakat Maraş'ta tek ermeni kalmadı.

Ermeniler “sonradan doğan çocuklar da dâhil” dünyanın neresinde olurlarsa olsunlar Türkçe konuşurlar, Anadolu kültürünü yaşatmayı sürdürüyorlar.

Maraş Ermenileri de Beyrut'ta “Maraş” isimli büyük bir mahallede yaşıyorlar ve halen Türkçe konuşuyorlar, Türk radyo ve televizyonlarını izliyorlar ve Türkiye'nin hasretini çekiyorlar.

Maraş'ın meşhur olan el zanaatlarının(kuyumculuk dâhil) murisi Ermenilerdir.

Maraş, Anadolu'da en çok devletlerin yönetimine giren kent merkezlerindendir, şöyle ki:

Maraş'ı Çok Devlet İşgal Etti

- 1- Hitit imparatorluğu tarafından kuruldu (İ.Ö 8.asır)
- 2- Gurgum Hitit prensliğinin başkenti oldu
- 3- Med Devleti tarafından alındı (Kürt devleti) İ.Ö 3.asır

- 4- Sonra yönetim Pers devletine geçti (İran devleti)
- 5- Büyük İskender zaptetti
- 6- Selefkiler yönetime geçtiler.
- 7- Kapadokya Krallığına bağlandı.(İ.Ö 1.yüzyıl)
- 8- Aynı asırda tüm Anadolu ile birlikte Roma İmparatorluğu-na geçti.
- 9- Bizans dönemi
- 10-Halife Ömer zamanında feth edildi(634)
- 11- Tekrar Bizanslıların eline geçen Maraş, 1071 Malazgirt savaşına kadar onların elinde kaldı.
- 12- 1071’de Selçuklu Devletinin egemenliğine geçti.
- 13- 1097’de Haçlı seferleri ile Franklara geçti.
- 14- 1100’de Danişmentlere ve tekrar Bizanslıların yönetimi-ne geçti. 1114’de Maraş’da büyük bir deprem oldu. Evler yerle bir oldu.
- 15- 1156’da Maraş kenti Ermenilerce tamir edildiği için onla-ra teslim edildi.
- 16- 1208’de yeniden Selçukluların egemenliğine girdi.
- 17- 1258’de Moğol istilasını sonunda Ermeni Kilikya Krallığı-na bağlandı.
- 18- 1297’de Memlukların yönetimine geçti.
- 19- Ondördüncü asırda Dulkadiroğlularının eline geçti.
- 20- 1400 yılında Osmanlıların topraklarına katıldı.
- 21- özerk beylik iken
- 22- 1522’de Osmanlı egemenliği sürdü.
- 23- 1839 Mısır ordusu işgal etti.
- 24- **“Londra Antlaşması”** ile yeniden Osmanlı devletine bağlandı ve Halep’e bağlı kaza oldu.
- 1894- 1895 Zeytun Ermenilerinin baş kaldırışı sonucu sür-günden kaçanların bir kısmı da Maraş’a gelerek Ermenilere sı-ğındı.
- 25- 23 Şubat 1919’da İngilizlerin işgalinde iken,
- 26- 30 Ekim 1919’da Fransızların yönetimine geçti.
- 11 Şubat 1922’de Fransızların Maraş’ı terk etmesine kadar ticaret ve zanaat çoğunlukta olan Ermenilerin elindeydi.
- Ankara’da B.M.M kurulmuş olmasına rağmen Maraş’ta Os-manlı düzeni sürüyordu. Amiri, memuru, güvenliği hepsi Alevi-

lere karşı, Sünni devlet hükmünü yürütüyordu. Kentte, Alevi yoktu, Ermeniler ise, can korkusu ile mesleklerini bırakıp kaçıyorlardı.

Fransızlar, Suriye ve Lübnan'a çekilince Maraş Ermenileri de Suriye'nin Halep ve Lübnan'ın Beyrut şehrine gidip yerleştiler.

Beyrut'ta büyük bir semtin adı "**Maraş**"tır. Halk, Ermenice ile birlikte Türkçe konuşuyor. Ermenilerin, "**Hınçak**" ve "**Taşnak**" milliyetçi örgütleri, Türkçeyi yasak ilan ettikleri halde bu yasağa uyulmamaktadır. Doğan küçük çocuklar bile Ermenicenin yanında Türkçeyi de "**ana dili**" saymaktadırlar.

Yavuz Selim ile başlayan Alevi katliamlarından sonra Maraş ilinin 150 km kuzeyinde Elbistan, Afşin(eski adı: Aralisos), Göksun (eski adı: Kokussus) kentlerin etrafındaki dağlara Alevi Kürtler yerleşmişken, bir kısım Alevi Kürt de güneydeki Pazar-cık yöresine gelmişti.

Ermeniler gittikten sonra, Sünni Türkler, Maraş'ın ev ve iş yerlerini işgal edip yağmaladılar.

Cumhuriyet Devrinde de Osmanlıların Kanunları Hüküm Sürüyordu:

Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan ve hatta Cumhuriyet kanunları çıktıktan sonra da, Maraş'ta Osmanlı kanunları hüküm sürüyordu.

Aleviler horlanıyor, kentlere gelmelerine izin verilmiyor, Dedelerin sakal ve bıyıkları yolunuyor, oruç tutmayanlar bir bahane ile hapse atılıyor.

1950 seçimlerinde,(özgürlük gelir diye) çoğunlukla Aleviler DP'ye oy verdiler. Ancak özgürlük gelmesi bir yana, baskılar daha da çoğaldı ve Aleviler de muhalefetteki CHP'nin kucağına düştü.

Çoğu doğudan gelip, kendini yabancı hisseden Aleviler, kent merkezine 5- 6 km uzaklıktaki, dağ eteği olan, sonra "**Yörük Selim mahallesi**" denen yere, gece kondulaşmak koşulu ile yerleştiler. Bir kısmı da "**terk edilmiş, eski kent**" olan Kara Maraş'a yerleşti.

Korku ve çekingenlikleri sürmekle beraber, kentte işçilik yapmak zorunda kaldılar. İbadetleri gizlilik içinde yürürken bas-

kına uğruyor, Dede ile birlikte toplantıdakiler işkence ile hapse atılıyorlardı.

1960 askeri darbesi ile Aleviler, asker yanlısı olan CHP’de toplandılar. Din konusunda yobaz değillerdi. Daha önce, kendilerine ölüm getiren şeriata karşı idiler. Irkçılığı, ayrımcılığı hiç sevmiyorlardı. Devletten çok darbe yedikleri halde, CHP ve askerin savunduğu gibi, Devletçi idiler. “Kabul görülmediği halde”, Atatürkçülükte ısrarlı idiler. Sağcılarını; zorbacı, dinci tutumları karşısında yer aldıkları için “**Solcu**” idiler.

1970’lerden sonraki, Alevi katliamlarına gelinceye kadar, tüm yurtta olduğu gibi Maraş’ta da MHP’nin varlığından bahsedilmezdi.

Maraş olayını yöneten **Ökkeş Kenger** 5 Mart 1971’de, Türkiye’de ilk provası yapılan Kırıkhan olayına katılmış, orada Sünni toplumun nasıl tahrik edilebileceğini, provokasyon şekillerini öğrenmiş, burada aynısını uygulamaya koymuştu.

1960 askeri yönetimi ile Aleviler özgürlüklerine kavuştuklarını sandılar. Okur- yazarı çoğaldığı gibi, varlık sahibi olanlar şehirlerde iş kurdular ve apartmanlara yerleştiler. Kentte görmeye başladılar. Öğrenciler ise Türkiye Öğretmenler Derneği (TÖP-DER) etrafında yoğunlaştılar.

Maraş’ta 1960’dan önce CHP ve DP’den başka parti yoktu.

1965 seçimlerinde AP tek başına iktidara gelince, Necmettin Erbakan’ın MNP ile Alparslan Türkeş’in MHP görünmeye başladı. İkisi de Sünni Müslümanlıkla, Türk Milliyetçiliğini esas almıştı. Aralarındaki farklılık şöyle izah edilebilir. MNP dini öne alıp, gayesine erişmeyi, MHP ise milliyetçiliği öne alıp başarı kazanmayı düşünüyordu.

Anadolu’da yaşayan halkların, milliyetçilik yönünden bir dertleri yoktu. Zira yıllarca birlikte yaşayan ve birçok dili konuşan insanların gelenekleri din ve mezheplere göre şekillenmişti; ancak birbirlerine hoşgörü ile bakıyorlardı.

Ermeniler gittikten sonra Sünnilerle Alevilerin din anlayışlarında ayrılıklar göze çarpmaya başladı.

Osmanlıda olduğu gibi, Cumhuriyet hükümetleri de, Sünni devlet görünümünü veriyordu. Türkü, Kürdü, Çerkezi, Arabı eğer

Sünni ise, devletten yanaydılar ve üstünlükleri vardı. Alevilere gelince: **asıl sahip olsalar da** horlanan yabancılarıdır.

Devletin her kademesindeki görevliler Sünni idiler. Alevi olamazlardı, bu yerleşmiş bir zihniyettir.

Böyle olunca Türkiye’de yaşamak isteyen Alevilerin çoğu, Sünnileşmek zorunda kaldılar.

Osmanlı devletinde olduğu gibi, Türkiye Cumhuriyetinin iç siyaseti de kavga üzerine kuruludur. Bilhassa çok partili yönetimlerden sonra bu daha da anlaşılmıştır.

Yabancı güçler ve de Ermeniler çekildikten sonra, Alevi Sünni çatışmasından başka çare kalmadı.

Devletin her türlü imkânı Sünnilere açık, Alevilere kapalıydı. Eğitim, sağlık, ticaret imkânı verilmediği gibi ibadet imkânı da verilmedi.

Yaşayabilmek için Aleviler gizlenmeye, hatta Sünniler gibi görünmeye başladılar. Ancak her şeye rağmen Aleviler, Devletin sahibi olmadıklarını kabullenip Sünnilerle çatışmaya girmediler.

Devlet imkânlarından faydalanma serbestliğine sahip olan, bilinçli vicdan sahibi Sünniler de Alevilerle çatışmaya gerek görmedi. Ancak bu **“çatışma”** mutlaka olmalı idi.

ABD kapitalizmi Sosyalizmle çatışma halinde idi. Dünya devletlerinde sosyalizmin yerleşmemesi için tüm gücünü sarf ediyordu. Eşitliğe ve sola meydan vermemek için, kargaşalar, darbeler yaptırıp, hâkimiyetini sürdürüyordu.

Türkiye Devleti, tek ümidi olan Sünni- Alevi çatışmasını gündeme getiremiyordu. Çare olarak ABD’den yardım istemekte.

1960 askeri darbe ve yeni anayasanın kabulü ile Türkiye’de sol lafı edilmeye başlandı. Halkın bilinçlenmemesi için **“komünizmin”** kötülüklerinden, dinsizliğinden, fuhuş yatağı olduğundan bahsediliyor, bunun Sovyet Rusya’da uygulandığından söz ediliyordu.

Alevilerin eğitimli olanları buna inanmıyordu. Fakat büyük eğitimsiz çoğunluk bu çirkin ithamların Aleviler için de söylendiğini, solculuğun Alevilik olduğunu düşünmeye başladı. Komünizmi, sosyalizmi bilmiyorlardı. **“Kalın hatları”** ile solculuğun **“hak eşitliği”** olduğuna inandılar.

Sol legal ve illegal kuruluşlar Alevilerle “**kurtuluş**” gibi göründü. Gençler bu kuruluşlara katılmaya başladılar.

Devlet Alevilerin topluca sola kaydıklarını görünce, ABD’ye müjdeyi verdi.

İstihbaratlar bir araya geldi. Alevilerin komünizme kaydırıldıklarına ABD inandırıldı.

Program Hazır

Osmanlı, Ermeniler için **tehcir** kanunu çıkarmış. Devletin askeri ile sivil saldırganları vasıtasıyla işkence ve katliamları “resmen” düzenlemişti.

Türkiye Cumhuriyeti ise 20. asırda, “**yapay da olsa**” demokrasi ile yönetiliyordu. İsmine “**Laik Sosyal**” deniyordu. Uluslar arası “**insan hakları**” ile ilgili anlaşmalara imza atmıştı. Batı devletleri ile birlikte olma girişimlerinde bulunmuştu. Açıktan olmasa bile, gizlice harekete geçmesi gerekiyordu.

Devlet güçlerinin yanında bir sivil vurucu güce ihtiyaç vardı. Bu MHP olabilirdi zira “**ülkücü gençlik**” teşkilatları kurulup gizli silahlı bir güç oluşturulmuştu “**Milliyetçilik**” sloganı ile ortaya çıkmıştı. Bu sloganla, Türk milliyetçiliğinin üstünlüğünü ileri sürüp, zorla da olsa iktidarı ele geçirmeyi amacı.

Cumhuriyetin temel felsefesi Türk’ün üstünlüğü ve üstün olanın yönetime laik görülmesi idi.

İlk gününden şimdiye kadar kurulan Fırkalar ve partilerin tüzüklerinde “**milliyetçilik**” başta gelmektedir.

Osmanlı imparatorluğunda olduğu gibi, Türkiye Cumhuriyetinde de, ırken Türk olanlar azınlıktalar. Hele hele, Alevi Türkleri de ayırıp Sünni Türklerle üstünlük hesapları hiç tutmayacaktır.

Anladığım kadarı ile Alevi olsun, Sünni olsun Türk ırkından gelenlerin üstünlük iddia ve talepleri yoktur. Böyle olunca da bütün ırklardan kurulu yapay bir **Atatürk Milliyetçiliği** ortaya atılıp, tutturulmaya çalışılıyor. Bununla da Sünni Müslümanlığa dayalı, milliyetçi yönetimin iş başında kalması sağlanıyor.

Ökkeş Kenger ve “Kanlı Oyunlar”

Maraş ve Kırıkhan olayının başoyuncusu Ökkeş Kenger (Şendiler) 2007’de “**Kanlı Oyunlar**” diye bir kitap yayınlamış 111 kişinin ölümünden Ermenileri sorumlu tutmuş, başında bulunduğu, (faşistlere bile parmak ısırtan ifadelerle) kanlı örgütü

mazlum gösteriyor. “Müslüman Türk Milleti” uğruna görevini yerine getirdiğinden öldürülenlerin “Sünnetsiz” Ermeni olduklarından övünçle bahsediyor.

Konuya girmeden önce Ökkeş Kenger’in buradaki görevinden bahsetmek gerekiyor.

5 Mart 1971 Kırıkhan kanlı olayında Ökkeş Kenger; daha 15 yaşında iken MİP’nin ülkücü gençliği adına iki otobüs dolusu militanla, Alevileri katletmek üzere “telin mitingine” katıldı.

Olay: (Önce anlattığım) Kırıkhan’da inşaatı tamamlanmamış Hamidiye Camisine ülkücülerce, “ses çıkaran etkisiz” bir bomba atılmış, konu kısa zamanda anlaşıldığı halde, Alevilerin üzerine atılmaya çalışılmış, “**Milli, Müslüman Türkiye’ye**” hizmet etmek amacı ile tertiplenen kanlı saldırı yürüyüşünden ibaretti. O gün Ökkeş Kenger 35 bin kişilik örgütlü saldırı gurubunun içinde yer almakta idi.

İçinde bulunduğumuz Dağyeli gazetesine yapılan saldırı silahlı savunmamızla püskürtülmüş, ancak gözaltına alınmamızdan sonra, matbaamız ve Alevilere ait iş yerleri tahrip ve talan edilmişti.

Savunma sayesinde, saldırganlar 200 metre uzaklıktaki Alevi evlerine gidemeyip yüzlerce masum insanı katledememiş ancak, ne yazık ki 3 ölü ve 80 yaralı ile son bulmuştu.

Kırıkhan olayı ilk örgütlü saldırı olayıydı ve plana göre:

1- Camiye bomba atılarak, halkın dini duyguları tahrik edilmişti.

2- Devletin güvenlik kuvvetleri ve istihbaratı ülkücü örgüte destek veriyordu.

3- Asker olayın arkasında idi.

4- Alevi meskenleri “**haç**” işareti konularak belirtildi.

5- Alevilerin, ev ve iş yerlerine saldırıp kadın, erkek, genç, ihtiyar ayrımı yapmadan katledilecek, yerleri tahrip ve malları yağmalanacaktı.

Yukarda-belirtilen 4 madde uygulandı ancak 5.madde, silahlı savunma sayesinde yarım kaldı.

Böylece Ökkeş Kenger’in içinde bulunduğu örgüt, yaralılarını alıp kaçmıştı.

Saldırı Planı Aynıydı

7 yıl sonra, deneyimli Ökkeş Kenger Maraş'ta örgüt başı olarak karşımıza çıkıyor. Her ne kadar Türk milliyetçiliğini savunsa da tutmayacağını bildiği için, Sünni Müslüman kimliği ile ortaya çıkıyor. Sünni Kürtleri, Alevi Kürtlerin üzerine sürmek ve ondan, rant ve **“ganimet”** elde etmeyi hedeflemektedir.

Önce, Kırıkhan'da olduğu gibi, camilerde provokasyon denemesi yaptırıyor tutmuyor. Çünkü Alevi mahalleleri camilerden uzaktadır. Camilere saygısızlık yapan Alevilere rastlanmamıştır.

Proje plan tamamlandı, Sünnilerin Alevilere saldırısı sağlanmalı.

H.Nedim Şahhüseyinoğlu'nun **“yakın tarihimizde kitlesel katliamlar”** Ökkeş Şendillerin (Kenger) **“kanlı oyun”** ve **“Adana, Kahramanmaraş, Gaziantep, Adıyaman, Hatay illeri sıkıyönetim komutanlığı 1 numaralı Askeri Mahkemesi, 1980/ 92 esas 1980/ 520 karar sayılı gerekçeli hüküm”** ile görüş, deneyim ve duyumlarıma dayanarak, olay'ın şöylece gelişip oluşması görüldü:

Olayların temelinde **“Kürt Alevilerin, Kürt Sünnilere kırılması planı var.”**

Görev: MHP'ye bağlı ülkücü gençlik derneğine (ÜGD) verilmiş olup, istihbaratı MİT tarafından yapılmakta. Devlet ve de Asker desteklidir.

Olay sırasında yönetimde olmakla beraber, CHP'nin **“iktidar”** yetkisi kesilmiştir.

7 Nisan 1978. PTT ile Malatya Belediye Başkanı Hamit Fendoğlu, gönderilen **“bombalı paketle”** öldürülmüştür.

Aynı tarihte Pazarcık CHP ilçe başkanı Memiş Özdal'a benzer bombalı paket gönderilmiş, fakat paketi başkası açtığı için ölmemiş, ancak açan PTT memuru ölmüştü.

Hamit Fendoğlu Sünni Kürt, Memiş Özdal ise Alevi kürttü.

Devlet destekli ÜGD çatışma çıkarmaya, Kürtleri karşılaştırmaya çalıştı, fakat başaramadı.

Ökkeş Kenger, Gaziantep Eğitim Enstitüsünde MHP saflarında eğitimini tamamlamış, Maraş'ta görevlenmişti.

15 Nisan 1978'de kapatılan Büyük Ülkü Derneğinin yerine 15 Kasım 1978 ÜGD'yi kurup harekete geçti.

Gaziantep Eğitim Enstitüsünde arkadaşı olan Mehmet Leblebiciyi de başkanlığa getirdi. Kendisi ise üye ve çaycı olduğunu söylüyordu.

Daha önce okullarda ve Alevilerin oturduğu kahvelerde saldırılar oldu, ancak güvenlik güçleri “es” geçti.

Tahrik Planı Uygulanmaya Kondu

MHP’nin desteğindeki Orhun film şirketi, Cüneyt Arkın’ın oynadığı “**Güneş ne zaman doğacak**” isimli Türklerin zaferini gösteren “ **vurucu kırıcı**”, başkalarını aşağılayıcı filmi ÜGD’nin teşviki ile Çiçek Sinemasında gösterime soktu.

Sinema ile olan anlaşmaya göre 19 Aralık’ta gösterilmesi gerekirken, film 16 Aralıkta oynatılmaya başlandı.

Cuma gününde saldırı hareketi başlayacağı için, “**tahrik**” önceden başlamalı idi.

Örgüt militanları seyircilerin arasında “**Müslüman Türkiye, Milliyetçi Türkiye, Başbuğ Türkeş, Komünistler Moskova’ya, katil iktidar**” diye bağırırmaktadırlar. MHP bir taraftan milliyetçilik iddiasında bulunurken diğer yandan Halka saldırtmak için dini de kullanıyordu. Sünni bilinçsiz kesimi kullanıp, Solculuk adı altında Alevilere saldırtıyordu. Onların kafasına “**Aleviler komünisttir**” fikrini sokuyordu.

19 Aralık 1978 halk hayli gerilmişti. Çiçek Sinemasına tahrip gücü olmayan bombanın atılması, ÜGD’nin genel merkezi ile irtibat kurularak karara bağlanmıştı. Dinamit, fitil, tabanca hazır-
dı.

“**Güneş ne zaman doğacak**” filmi ve ÜGD militanlarının tehlikeli tahrikleri solcuları (Sünni kesimin gözünde Aleviler) hayli endişelendirmiş, tedirgin etmişti.

Olayın buradan sıçrayacağı belli iken devlet tedbirini almamıştı.

O gün Köprübaşı Demirciler köyünden Alevi olan “**Salman İlksoy**” isimli bir genç bilmeyerek sinemaya gitmişti. İçerde Aleviler için atılan, “dehşet içeren” sloganları sessizce ve tedirginlik içinde dinliyordu. “**Film ara verse de kaçsam**” diye düşünürken birden bomba patlamış, militanlar “**Aleviler bomba attı**” diye bağırmaya başlayınca, sinemadan dışarı fırlayıp kaçıyor. Başta ÜGD militanları olmak üzere Belediye zabıta memur-

ları ve seyirciler genci kovalıyorlar. Genç'te PTT binasına sığı-
nıyor. Ancak yakalanıp polise teslim edildikten sonra, adliyece
tutuklanıyor.

Adana Sıkıyönetim mahkemesinin duruşma tutanağındaki
zaptı aynen şöyle:

Emniyet Müdür Muavini Hüsnü IŞIKLAR, Komiser Muavi-
ni Cemalettin Hatipoğlu ve Recep Akıcısoylu, Polis Memuru
Beyhan Karakurt, Ramazan Kayalı, Cemal Yeşilbaş, Atilla Şan,
Ekrem Öneş, Celal Ergün, Muzaffer Bozkurt

(Askeri savcılık hazırlık soruşturması klasör 47 mülkiye mü-
fettişi raporu sayfa 82, 84, 89; Askeri savcılık hazırlık soruştur-
ması ek klasör 3, İçişleri Bakanlığına sunulan rapor dosyası;
Askeri savcılık hazırlık soruşturması klasör 29 sıra 208; Askeri
mahkeme duruşma tutanağı klasör 24, sayfa 6407- 6413; askeri
mahkeme ek klasör 23/ 1 dosya 2; Askeri mahkeme duruşma
tutanağı klasör 21 sayfa 5980)

19.12.1978 günü saat 20.30- 21.00 sıralarında çiçek sinema-
sında patlama olduğunu, sinemadan çıkan bir gurubun bağırarak
etrafa saldırdığını telsizle anons edilmesi üzerine iki arabadan
oluşan ekiple olay yerine gittiklerini; olay yerinde ayrıca 316 ve
321 kod numaralı polis otolarının da bulunduğunu sinemadan
dağılan 200- 300 kişilik gurubun “ Katil iktidar, katil polis, ko-
münistler Moskova'ya, Müslüman Türkiye” diye bağırarak
PTT'ye doğru geldiklerini ve önce PTT binasını taşıdıktan son-
ra CHP il binasına doğru yürüdüklerini, aynı sloganlar atarak
CHP il binasını ve 321 kod nolu polis otosunun camlarını kırdık-
larını; bu gurubun polisin geldiğini görünce kaçıştığını; etraftaki
grupları dağıttıklarını beyan etmişlerdir.

Kısa zaman sonra bombayı atanın Yusuf İlhan isminde bir
ÜGD militanı olduğu, talimatı Ökkeş Kenger'in verdiği tanık
ifadeleri ile anlaşılınca, Salman Ilıksoy serbest bırakıldı.

Bombayı atanın Alevi olmadığı ve kimsenin ölüp yaralan-
madığı halde, **“Aleviler sinemaya bomba attı; birçok Müslü-
man Türk öldürüldü”** diye hareket başlatıyorlar.

Gece saat 22.00- 23.00 olay bu şekli ile Maraş'ın tüm mahal-
lerinde duyuldu. Aleviler korku içinde, TÖP-DER ve POL- DER

üyecsi öğretmen ve polisler tedirgin. Tek teselli CHP'nin iktidar-
da olması ile korunacaklarını sanıyorlar.

20 Aralık 1978 Vali, tüm devlet birimlerine saldırı çıkacağını
bildiriyor ve tedbir için hazırlık yapıyor. MHP, ÜGD, MİT'in
birlikte çalıştığını hükümete bildiriyor.

Hamido öldürüldü, Aleviler suskun, Sünni Kürtler topluca
saldırıya geçmedi.

Memiş Özdal öldürülmek istendi; Sünni Kürtler suskun ka-
linca, Aleviler saldırıya geçmedi.

Sinema ve camilerde patlamalar oldu. Ölümle sonuçlan-
madığı için büyük saldırı olmadı.

Sloganlarla, olmayacağı anlaşıncı, “ölüm” programları
yapıldı. Keskin nişancılara TÖB-DER üyeleri gösterildi ve silah-
lar kontrolden geçirildi.

Öğretmenlerin solcu olanları, çözümün “düşünce ve ifade”
yolu ile olacağına inanıyorlar; saldırıların “korkutma” ile sınırlı
kalacağını zannediyorlar; sağcı öğretmenlerle tartışıyorlardı.

Sağcı öğretmenler ise, MHP ve ÜGD ile irtibat kurup, Alevi
ve solcuları ihbar ediyorlardı.

MHP, Demirel hükümetine ortak olduğu zaman, sağlık ve
gümrük bakanlıklarını almıştı. Hızla hastane ve gümrük kapıla-
rında kadrosunu kurmuş, rant elde ediyordu.

Maraş'ta da hastanenin yönetici kadrosu MHP yanlısı idi.

Sinemaya atılan bombanın, Ökkeş Kenger'in tertibi ile ÜGD
militanları tarafından atıldığı resmen anlaşıldığı halde, o bahane
ile Sünni kesimi harekete geçirdiler, ancak yetmedi. Alevilerden
“toplu yürüyüş” bekliyorlardı.

21 Aralık 1978 TÖP-DER üyeleri, Meslek lisesi öğretmenle-
rinden Hacı Çolak ve Mustafa Yüzbaşıoğlu, evlerine giderken
keskin nişancı militanların kurşunları ile öldürüldüler.

Maktul öğretmenler Hacı Çolak Alevi, Mustafa Yüzbaşıoğlu
ise Sünni idi. Ancak solcu Alevilere katılmış olduğuna hükmedi-
liyordu.

Öğrenci ve arkadaşları tarafından sevilen silahsız ve koruma-
sız öğretmenlerin cenazelerini uğurlamak üzere, hastane önünde;
öğretmen, öğrenci ve Alevilerden büyük bir kalabalık oluştu.

22 Aralık 1978. Bir gün önceden hastane morgunda bekletilen cenazelerin hemen kaldırılması gerekiyordu (Müslüman geleneğine göre cenazenin bekletilmesi günahıdır.) Ancak, örgütten görevli hastane personeli, **“savcıyı engelleyip”** öğleden sonrasına kadar bekletti. Zira tüm Alevi katliamları Cuma günü, namazdan sonra yapılmış, bunun da öğleden sonraya bırakılması gerekiyordu.

Yine Müslüman geleneğine göre, cenaze namazı camide kılındıktan sonra mezara uğurlanır. Onlar da öyle yaptılar. **“Müslüman öğretmenleri”** yol güzergâhındaki Ulu Camiye doğru yola çıkardılar.

Saldırgan koalisyonu (CIA’nın desteği ile MHP, ÜGD, MİT bileşimi) program gereği, Ulu caminin önünde (taşlı, sopalı, silahlı onbin kişi) toplanmıştı. Artık Türkçülükten çok dinciliği öne çıkarmışlardı **“Komünist Aleviler ulu camiye hücum edip Müslüman kardeşimizi öldürecekler”** diye Müslümanları **“cihata”** davet ettiler.

Örgütün sağladığı araçlarla, köylerden **“Sünni Müslüman”** taşıdılar. Bilhassa Sünni Kürtlerin katılımına önem verdiler.

Cenaze korteji, polis ve jandarma tarafından çembere alındı. İnsanların üzerleri tek tek arandı. Öğrencilerin ellerindeki pankartlar alındı ve sessizce yürümelerine izin verildi.

İmam **“vaaz”**ında, **“Müslümanlara, kalkan eller kırılır bu uğurda can veren şehittir”** diye tahrikini sürdürdü.

Cami önünde 10 bin kişi toplanmıştı örgütün teşviki ile bağırlıyorlardı **“Allah-u Ekber, Müslüman Türkiye, komünistlere, Alevilere ölüm. Bu gün ‘cihat günüdür’ Müslüman kardeşlerimiz katılsın”**

Cenaze korteji camiye 100 metre yaklaşmışken, hazırlıklı saldırganlar kaleden taş atmaya başladılar ve cami önündeki kalabalık saldırıya geçti. Taş, sopa, silahla, polislere ve kortejdekilere vurmaya başladılar. Polisler kaçtı. Neye uğradığını bilmeyen halk cenazeleri yere bırakıp kaçmaya çalıştı.

Silahlı ve sopalı saldırganlar, küçük, büyük, kadın, erkek demeden, kafalarına vurup yere seriyor, gövdeleri çiğniyorlardı.

Tüm kabahatleri, cenazeleri camiye götürmek olan solcu ve Aleviler canlarını kurtarabilmek için kaçıyorlardı. Saldırganlar

ise kovalıyorlardı. Bu ara, saldırganlardan Cemil Karadutlu, Memili Balıncı ve Hamza Yılmaz isimli 3 saldırgan, arkadan yedikleri kurşun ile öldürülmüşlerdi.

Cenazeye katılanların, cenazeyi yere atıp kaçmaları, toplu katliama sebep olamazdı. Ama “üç müslümanın ölümü” soy kırımını bile teşvik edebilirdi.

Mahkeme kayıtları incelendiği zaman, bu 3 kişinin katillerinden söz edilmiyor; yani “faili meçhule” gitmişler. Türkiye’deki yüzlerce “**faili meçhul**”den söz edilirken, “**derin devlet parmağı var**” deniliyor. Kortejdekiilerin üzerleri arandı, polis kordonu altında bekletildi, kesici, vurucu çöpleri dahi yoktu. Polis kaçıp saldırganlar serbest kalınca kuşkulandım. Konunun çözümlenmesinde, uzman bilirkişilerin yorumu gerekiyordu, ancak bu konu irdelenmedi.

Böylece çok büyük bir sebep oluştu. Artık katliam oluşabilir. Anarşi ve terör için yol açılmıştır.

3 kişinin cenaze törenine katılmak üzere cami ve belediye hoparlörlerinden sıkça anons yapıldı. CHP’ye, Başbakan Ecevit’e, Valiye, polise ateş püskürüyordu. “**Müslüman kardeşlerine uzanan ellerin kırılması gerekiyordu.**”

Türk, Kürt ayrımı yapmadan Sünni Müslümanlar harekete geçirildi. Fetvalar verildi: Bir Aleviyi öldüren hacca, dört Aleviyi öldüren cennete gitmeyi garantileyecekti.

Halk, komünizmin, sosyalizmin anlamını bilmez, ancak Alevileri tanır. “**Komünist= Alevi demektir**” diye düşünüyor. Aleviyi dinsizlikle itham ediyor. “**Dinsizin katli vacip, malı helâldir**” diyor. Müslümanlıkta ilke bu ise, saldırıda sakınca görmüyor.

CHP değil de MHP’nin iktidar olduğuna inanıyorlar.

23 Aralık 1978 üç kişinin cenazeleri, “**Allah-u Ekber, Müslüman Türkiye, şehit kanı yerde kalmayacak**” nidaları ile camiye getirildi. İntikam yemini edilerek defnedildi.

Bir gün önce toplantıda alınan karara göre: 100- 300 kişilik guruplara görevler verildi silahlar ve yangın aletleri dağıtıldı.

1- Tüm guruplar dağılıp mahallelerde silah araması yapacak; Alevilerin ev ve işyerlerine “**haç**” şeklinde kırmızı yağlı boya ile işaretler konacak.

2- Bir gurup, yangın söndürmeyi engelleyecek, gerekirse aro-zöz ve itfaiye personeline ateş edecek.

3- Bir gurup, yaralıların hastaneye gitmesini engelleyecek, giden olursa da müdahale edilmemesini sağlayacak.

4- Asıl vurucu güç, mahallelerdeki Alevi Kürtlerin (Alevi Türklere de Kürt diyorlardı) ev ve iş yerlerine saldıracak yangın çıkartıp, insanları öldürecek.

Emir verildi. Haydi, iş başına...

22 Aralık Cuma günü, silah ve benzer aletlerden arındırma, iş ve evlere işaret koyma, hastane ve itfaiyede tedbir alma konu-su halledilmişti.

23 Aralık 1978 Cumartesi günü, toplu saldırı başladı. Polis korkup kaçmış, emniyet binasında bekliyordu.

Vali Diğer illerden takviye jandarma istemişti. Önceleri vali **“Devlet güçlüdür, endişe etmeye gerek yok”** diyordu. Fakat bir gün sonra acizliğini kabul edip, **“bu soykırımdır”** dedi.

Yörük Selim mahallesine Saldırı:

Önce Alevilerin topluca bulunduğu Yörük Selim Mahallesi-ne saldırdılar.

Yörük Selim Mahallesi sakinleri, 40-50 sene öncesinden, doğu Anadolu'dan gelen çoğunluğu Kürt olan Alevilerdir. Yer, Maraş'ın merkezine 3- 4 km uzaklıktaki dağ dibindedir.

“Hali” ormanlık arazide yaptıkları gece kondularda geçimle-rini işçi olarak sağlıyorlardı. Kimsenin etlisine, sütlüsüne karış-madan, hiçbir hak istemeyen, Yörük selimliler, önce oy verdikle-ri DP'nin, **“Sünni Müslümanlık istismarı yüzünden”** oylarını CHP'ye vermektedirler.

Olayı önce Adana Sıkı Yönetim Mahkemesi gerekçeli kara-rın ilk bölümünden aynen yorumlayalım.

Yörük Selim Ve Mağaralı Mahalleleri Olayları

1. Tanık İfadeleri

a. Asker Görevliler

(1) Bnb. Kemal GÜNDÜZ

(Askeri savcılık hazırlık soruşturması klasör 8/2, sıra 528, 531, Askeri Mahkeme duruşma tutanağı klasörün 22, sayfa 6050)

“Kahramanmaraş 3 ncü Piyade Tabur Komutanı olduğunu;

22.12.1978 günü akşam Gaziantep’ten Kahramanmaraş’a gelen 5 nci Zh. Tugay Komutanı Tuğgeneral Mahmut BOĞUŞLU ile vilayette yapılan toplantıda, taburunun 7 nci Bölüğünün İl Jandarma Alay Komutanlığı önünden Endüstri Meslek Lisesine kadar olan bölümde, üst tarafta bulunan Yörükselim Mahallesine kimsenin çıkarılmaması ve oradan da aşağı tarafa tecavüz olumasını önlemek; 8 nci Bölüğünün Uzunoluk caddesinden başlangıcından Pınarbaşı’na kadar olan kısımda, yukarı ve aşağı geçişleri önlemek, karargâh destek bölümünde bir kısmı ile Kale bölgesinde diğer kısmının da taburda ihtiyat olarak görevlendirildiğini; 23.12.1978 günü sabahı 07.00’den itibaren, taburun 3 bölümünün kendilerine görev verilen bölgelerde yerlerini aldıklarını saat, 08.30 sıralarında kendi aracı ve arkada içinde 10 inzibat eri bulunan doç aracı ile bölüklerin bölgelerini dolaşırken Yörükselim mahallesinin üstündeki Çamlık bölgesine geldiğinde, gece kondu yapımı için teraslanmış setlerde ve sırtlarda ellerinde Türk bayrağı bulunan 700- 800 civarında bir kalabalığın Mağaralı mahallesinin daha ilerisinde de ellerinde üç hilâlli bayrak bulunan grupların toplanmış olduğunu gördüğünü; durumu telsizle General BOĞUŞLU’ YA bildirdiğini; biraz sonra jandarma Yzb. Günay Güner’inin bir takım kadar jandarma ile yanına geldiğini; inzibatlar ve jandarmalarla birlikte setler ve sırtındaki kalabalığı önlerine katarak batıdaki Serintepe mahallesine kovaladıkları; General BOĞUŞLU’nun’da yanlarına geldiğini; evlerinin önünde toplanmış vatandaşların, içeri girmelerini heyecana kapılmalarını, birbirlerini takip etmemelerini beraberce söylediklerini; Generalin, Jandarmalar Yörükselim ve Mağaralı mahallesinin birleştiği Zeytinlik bölgesinde görevlendirerek Mağaralı mahallesinden geçip Vilayet’e döndüğünü,

Bu arada 7 nci Bölük bölgesinde 200 kişilik bir kalabalığın, bir cenazeyi bölgesinden aşağıya doğru indirmek istediğini, buna mani olunarak cenazelerin eve sokulduğunu, iki yaralının bulunduğu, panik içindeki halkı yatıştırmaya çalıştığını, yaralıların

Sağlık Ocağına gittiğini, Bölük komutanı Yzb. Şenel Kılıç'ın telsizinden öğrendiğini; bu sırada şehrin her tarafından alevler yükselmeye, her taraftan silah sesleri gelmeye başladığını; durumun bir harp sahnesi gibi olduğunu,

Saat 10.00 sıralarında Çamlık bölgesinden ayrılarak hastane önünden 8 nci bölük bölgesine gitmek istediğini; hastane önüne geldiğinde orasının geçilmez, ana baba günü bir hal aldığını, hastaneden kuzeye uzanan Çamlık caddesinde toplanan ve **“Müslüman Türkiye, Milliyetçi Türkiye, Komünistlere ölüm”** gibi sağ içerikli sloganlar atan büyük bir kalabalığın evleri tahrip etmek maksadıyla yukarıya doğru yöneldiklerini göreyerek, durumu tekrar General BOĞUŞLU' YA haber verdiğini ve bölgeye kariyer sevk edildiğini öğrendiğini; yanında kuvveti olmadığından gelen bu kalabalığı hastane önünden yukarıya çıkartmamak için 7 nci Bölüğü mahallenin kışla tarafına aldığı; bu sırada gelmiş olan kariyerlerin yolların kapanması için muhtelif yerlere yerleştirdiği; kalabalığın önünü çevirerek başlangıçta kati surette geriye püskürterek kimseyi geçirtmeyin, tahribata mani oldukları; dağıttığı kalabalığı toplayarak, tekrar getirerek sağ içerikli sloganlar ve tekbir sesleriyle yöneten birkaç kişinin olduğunu; bunlardan birisinin kalabalığın arkasından bağırarak tekbir sesleri ile halkı askerlerin bulunduğu bölgeden taarruza geçirmek istediğini; topluluğun 50-60 metre gerilerinde sopa, bayrak direği kaldırdığını; bu grubun daha büyük bir şekilde tekrar toplanarak yukarı Yörükselim mahallesine çıkmak için direnmekte olduğunu; halkın artık ikna edilemeyeceğini anlayınca, yukarı doğru çıkmak için herhangi bir hareketleri olduğu takdirde ateş edileceğini tekrar tekrar ikaz ettikten sonra ve kariyerleri ve erleri 75 metre kadar yukarı açık araziye çekip bir baraj ateşi kurarak kalabalığın yukarıya çıkmasına engel olduğunu; yer yer arada; sızmak isteyenlerin ise dipçiklerle dövülüp geriye püskürtüldüğünü, karşılıklı 5-6 metre genişliğinde sokaklar; onu kesen daha küçük 3-4 metrelik yan sokaklar ve tamamen gece konu şeklinde binalardan oluşan Yörükselim mahallesine batı kesiminden de hedef gözetmeksizin kendileri dâhil olmak üzere devamlı olarak ateş edildiğini; bu arada bir erin hafifçe baldırından yaralandığını; birde Yörükselim mahallesinin

üst tarafındaki amlık bölgesindeki ara sokaklardan hedef gözetmeksizin ateş edildiğini; yatarak ve sürünerek o kalabalığa ulaştıklarını; jandarma Yzb. Günay G NER  ve jandarma Yzb. Teoman Saraç'ında bir kısım erlerle bölgeye gelerek kendilerine yardım ettiklerini; Alevileri ve Sünnileri birbirlerinin saldırısından korumak için, çoğunlukta olduğu bölgelere taşdıklarını; bu mücadelelerin saat 11.30- 12.00 ye kadar sürdüğünü,

Saat 12.00- 12.30 sıralarında tüfekli, sopalı, bayraklı takriben 1000 kişilik bir gurubun Ahır dağı eteklerinden taburun arazisine girerek cephanelik ve benzinliğin sağından ve solundan sızarak Yörükselim mahallesine tahribata geldiklerini görerek durumu telsizle General BOĞUşLU' ya bildirerek kariyer istediğini; gelen kariyerler ve 7nci B l ğ n bir kısım er'atıyla bu topluluğa ateşle kışla arazisinden çıkardıklarını,

Saat 12.30 sıralarında gene bir topluluğun bu defa Yörükselim mahallesinin üst tarafındaki amlıktan süzülerek aşağda hastanenin oradaki grupla birleşmek istediğini, ateş ederek bu topluluğu da dağıttıklarını,

Bu sırada aynı bölgeye Tümen Komutanı Tümgeneral Ahmet  zcan, 5nci Zırhlı Tugay Komutanı Tuğgeneral Mahmut Boğuşlu ve 39ncu Tugay Komutanı Tuğgeneral Kenan Güven'in'de geldiklerini; yer yer yangınların başlaması, akşamın yaklaşması nedeniyle alınan kararlar uyarınca Yörükselim mahallesi sakinlerinin tümünün karanlık basıncaya kadar kışlaya getirdiğini; saat 17.30- 18.00 civarında Tuğgeneral Kenan Güven ile birlikte bölgeyi kontrole gittiği sırada sabahleyin tekbir sesleriyle topluluğu kışkırtan kişiye elinde bohaya sarılmış tüfeği ile evine girerek yakalayıp arabaya alarak tabura geldiklerini; gecenin yer yer silah sesleri duymakla beraber, bölgesinin sakin geçtiğini; Kahramanmaraş'ın 5nci Zırhlı Tugay ile 39ncu Piyade Tugayı arasında iki sorumluluk bölgesine ayrıldığını; 39ncu Tugayın sorumluluk bölgesi olan şehrin kuzey bölgesinden Serintepe, Mağaralı, Yörükselim ve Gazipaşa mahallelerinin kontrolünün tabura verildiğini; gece sabaha kadar yaya, motorlu ve kariyerlerle devriye d laştıklarını, Yörükselim mahallesinde üzerinden ateş edilen kule şeklinde inşa edilmiş bir yer olmadığını, böyle bir şeye rastlamadığını,

24.12.1978 günü sabah 06.00'dan itibaren Yörükselim mahallesini dolaştığında tamamen terk edilmiş olduğunu; muhtelif yerlerden 21 ceset toplayarak hastaneye kaldırdıklarını; mahallede devamlı arama ve kontrol yaptıklarını, takriben 2600 kişiyi taburda iâse ve iskân ettiklerini; birçok yaralıyı garnizon revirinde tedavi ettiklerini, ağır olanları devlet hastanesine teslim ettiklerini,

25.12.1978 günü Ahır dağı yönünden kalabalık bir gurubun Yörükselim ve Mağaralı mahalleleri üstündeki tepelerden indiğini görünce 57 mm. geri tepmesiz topla önlerine üç atış yaparak bu grubu şehre girmeden geri çevirdiklerini...”

Mahkeme zaptındaki Bnb. Kemal Gündüz'ün ifadesinden anlaşıldığına göre, konunun vehameti, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin her kademesi tarafından anlaşılmış, Cumhurbaşkanı, Başbakan, Genel Kurmay Başkanı konu ile ilgilenmektedir.

1- Gaziantep 5nci Zırhlı Tugayı Komutanı General Mehmet Boğuşlu başta olmak üzere; subayları, astsubayları, erleri ve emirlerindeki tankı, tüfeği, bombaları ile olay yerindeler; yani Yörükselim ve Mağaralı mahallesindeki Alevileri üç hilalli, **“başbuğ Türkeş, Allah-u Ekber, Müslüman Türkiye”** diye bağırarak taşlı, sopalı, silahlı saldırganlardan korumak için, evlerin etrafında 22 Aralık 1978 Cuma gününden beri beklemektedirler.

2- İskenderun 39.ncu Piyade Tugayı, Komutanları General Kenan Güven'in komutasında yine tüm vurucu gücü ile olay yerindedir.

Ayrıca Mardin, Malatya, Adıyaman, Sivas, Kayseri, Adana'dan da askeri birlikler olay yerinde görev başındadırlar.

Maraş'ın jandarma ve askeri teşkilatı da öncü durumdadır. Yangınları önlemek için, Maraş'ın imkânlarına ilaveten; Kayseri, Adana, İskenderun, Kırıkhan, Adıyaman, Gaziantep, İslâhiye'den gelen 21 kadar arozöz ve 125 kişilik personel görev başındalar.

Yani büyük devletleri bile, yok edebilecek, caydırı güç, Maraş'ta toplanmıştır. Buna rağmen, katliam saldırıları yapan toplulukları önleyemedikleri gibi; polisi, askeri bile öldürenlerden koruyamadıklarına, inanmamız isteniyor...

Solcu Alevileri saldırganlardan koruyacak asıl asker İskenderun ve İslâhiye'den gelen 39.ncu Piyade Tugayıdır. Tugay Komutanı da General Kenan Güven'dir. Güven aynı zamanda bölge sıkıyönetim komutanıdır.

12 Eylül 1980 askeri darbesi ile tanıdığımız Kenan Güven'in karargâhı İskenderun'dur. Şimdiye kadar alışık olmadığımız, "subaylarda görülmeyen" bir din anlayışına sahiptir. Beş vakit namazı kaçırmıyor. Alevi köylerine zorla cami yaptırıyor ve görkemli açılışlar yaparak namaz kılıyor. Şeyhler ve hocalarla görüşüp "şizofreni" oğluna şifa diliyor. Oğlu öldükten sonra solculara karşı kinini daha da şiddetlendirdi. En ufak ihbarları değerlendirip masum kişileri tutukluyordu.

Emekli olduktan sonra, Vali olarak "halkının tamamen Alevi olduğu" Tunceli'de zorla cami yaptırmaya başladı, açılışlarda namaz kıldı.

Maraş'ta Alevileri, "Müslüman Türkiye" diye bağırان saldırganlardan korumak için, Kenan Güven'in başında bulunduğu 39.ncu Tugay görev almıştı. Ne tuhaf değil mi?

Yerel jandarmanın katılımı ile askeri birlikler mahalleleri çembere almış, dışarıdan içeriye kimseyi bırakmıyordu.

Eli baltalı, silahlı, sopalı saldırganlar, önce engellendiklerini zannettiler sonra, engel olmadığını görünce, içlere daldılar. Vuruyorlar, yıkıyorlar, yakıyorlar. Bağrıışmalar, yakarıışlar, "imdat bizi öldürüyorlar" diye gelen, kadın ve çocuk sesleri, müdahale eden yok.

Saldırganlar "ordu, millet elele, Müslüman Türkiye, Tür-keş burada, Ecevit nerede" diye nara atıyorlardı.

Bölük ve tabur komutanları "müdahale" etmek için sık sık "telsizle" emir beklediler. Aksine, "hedefe silah sıkmayın" diye emir veriliyordu. İsrar eden bölüklerin yerleri değiştiriliyordu.(Mahkeme zabıtlarında ifade ediliyor.)

Saldırganlar, serbestçe içeri girip evleri ateşe veriyorlar, dışarı çıkanları vurup öldürüyorlardı. Guruplar halinde, Yörükse- lim, Serintepe, Yusufklar, Dumlupınar, Yenimahalle, Sakarya, İsadivanlı, Namık Kemal mahallelerinde katliam yaptıktan sonra, şehrin merkezine indiler.

“Kanımız aksa da zafer islamın, Müslüman Türkiye, Allah-u Ekber. Komünist Alevilerin büyüğü, küçüğü, kadını, erkeği demeyin kafalarını ezin” diye naralar atarak, tecavüzler, çocukları ağaçlara çivilemeler, ana karnındaki bebeklerin öldürülmeleri, yaşlıların gözlerinin oyulması saldırganların eylemlerindendi.

Çoluk çocuğu ile evinin bodrumuna saklanan bir öğretmen, “teslim olun; başka çareniz yoktur” diye ses duyunca dışarı çıktı. Kuran’dan ayetler okudu. **“Ben müslümanım teslim oluyorum”** dedi ise de, kurşunlara hedef olmaktan kurtulamadı.

“Teslim olan öldürülür mü? Allah’tan korkun” diye feryat eden karısı ve 9 yaşındaki çocuğu kurşunlanarak öldürüldüler. Evlerini de benzin dökerek yaktılar.

YSE’ye Sığınıyorlar

Şehrin dışında, Malatya yolu üzerinde, genişçe bir araziye kurulu YSE Bölge Müdürlüğü vardı. Müdürlüğünü sin-mil aşiretinden, Ceyhan’ın Kızıldere köyünden, Alevi Kürt olan, mühendis Fevzi Onaç yapmaktadır.

Tecavüzler, işkenceler, ölümler karşısında sağ kalan bazı Aleviler çaresizlik içinde sığınacak tek yer olan YSE’ ye doğru kaçıyorlar. Kadın, erkek, çoluk, çocuk feryat ederek gelmekte iken müdür, dışarıda onları durdurup **“bana neden geliyorsunuz, toplanıp kendinizi savunun”** dedi ise de topluluk içeri girip beklemeye başlıyor.

Müdür Fevzi telefonla valiye ulaşamayınca polis telsizinden aramak istiyor lakin izin alamayınca, bir araçla valiyi aramak üzere yola çıkıyor. Ancak yolu kesen saldırgan gurup onu durdurup tehdit etmeye başlayınca o da tabancasını çekip kendini savunuyor.

Tehlikeyi gören kardeşi YSE’nin makam arabasıyla gelip abisini YSE’ye götürüyor.

YSE’de görevli işçiler çoğunlukla Alevi Kürtler idi. Ölülerin sokağa atıldığını, yaralıların ortada kaldığını duyunca, kamyonları çekip, ölü ve yaralıları hastaneye götürüyorlar. Bu eylemlerinden dolayı hem müdür Fevzi Onaç, hem de işçiler tutuklanıp cezalandırıldılar.

111 ölü ve 1000'nin üstünde yaralı, 841 iş yeri ve evin yakılıp yıkılması, 8 aracın parçalanması ile yetinmeyen saldırganlar, bu sefer devlete karşı yürüyüşe geçtiler.

İktidarda CHP ve Başbakan Bülent Ecevit var.

1 Numaralı Sıkıyönetim Mahkemesinin 15 Numaralı Tutanağı şöyledir:

Olayların Genel Bilançosu

“Böylece Kahramanmaraş'ta 19.12.1978 Salı günü Çiçek sinemasına patlayıcı madde atılmasıyla başlayan ve 21.12.1978 Perşembe günü iki öğretmen öldürülmesi, 22.12.1978 Cuma günü bu öğretmenlerin cenaze töreni, 23- 24- 25 Aralık 1978 Cumartesi, Pazar ve Pazartesi günleri Kahramanmaraş'ın muhtelif mahallelerinde ve köylerinde devlet kuvvetlerine karşı gelme, yakma, yıkma, öldürme şeklinde devam eden olaylar 25.12.1978 pazartesi günü akşamı 26.12.1978 günü saat 07.00'dan geçerli olarak Sıkıyönetim ilan edilmesiyle sona ermiştir.

Kahramanmaraş'ta belirtilen tarihlerde cereyan eden olaylarda 111 vatandaş öldürülmüş, 552 ev, 289 iş yeri ve 8 oto tahrip edilmiş, milyonlarca liralık hasar meydana gelmiştir. Olaylarla ilgili fotoğraflar (Bakınız Askeri savcılık ek klasör 2/1 dosya 1.2.3; Askeri savcılık ek klasör 2/2 dosya 5-6) ve filmlerden de (Bakınız Askeri mahkeme ek klasör 5) açıkça görüldüğü üzere şehir sanki harpte bombalanmış, yakılmış yıkılmış bir hale dönmüştür.

23.12.1978 günü başlayan olaylarda çıkan yangınları söndürmek üzere İskenderun, Adana, Osmaniye, Antakya, Kayseri, Kırıkkhan, Gölbaşı, Gaziantep, Adıyaman ve Sivas'tan toplam 15 arazöz ve 51 itfaiye personeli Kahramanmaraş'a gelmiş, Kahramanmaraş belediyesinin 6 arazözü, 1 ağır motopompu ve 74 personeli ile beraber 21 arazöz, 125 itfaiye personeli görev yapmışlardır.

Olayların önlenmesi için Kahramanmaraş'ta bulunan İl J.A.K.lığı, Birlikleri, 39ncu P. Tugayı 3ncü P.Taburu ve 607nci Lv. İkmal Bakım Bl. den ayrı olarak; Gaziantep'ten 5nci Zh. Tugayın 2nci Meknz. Tb. u, 1nci Tank Tb. ü, Uçaksavar Bataryası, İslâhiye'den 39ncu Tugay 1nci Taburu ve Tank Bölüğü, Gölbaşı Jandarma Komando Bölüğü, Doğankent Jandarma Ko-

mando Bölüğü, Nevşehir Jandarma Komando Takımı, Nevşehir Jandarma Komando Taburu, Mardin Jandarma Komando Bölüğü, Kayseri Hava İndirme Tugay'ının iki Hava İndirme Taburu görev almışlardır. Olaylar Türkiye'nin 13 ilinde Sıkıyönetim ilanına neden olmuştur.

Olaylar sırasında 18 tabanca, 225 tabanca fişegi, 22 tabanca şarjörü, 3 makineli tabanca fişegi, 4 makineli tabanca şarjörü, 3 İngiliz piyade tüfeği, 7 piyade tüfeği fişegi, 244 av tüfeği ve kama, 9 satır, 2 balta, 2 pala, iki tahra, 2 tornavida, 27 dinamit lokumu, 1 kg. saçma ele geçirilmiştir.

B.Olayların Genelinin Hukuki Değerlendirilmesi

1-) 19 Aralık 1978 İle 22 Aralık 1978 Tarihleri Arasındaki Olaylar

19.12.1978 günü akşamı Çiçek sinemasında vuku bulan patlama, bu patlama sonrasında CHP il binasının tahribi, 20.12.1978 günü Alevi şahıslarca işletilen AKIN kıraathanesinin bombalanması, 21.12.1978 günü akşamı sol görüşlü olarak bilinen iki öğretmenin öldürülmesi, 22.12.1978 Cuma günü bu iki öğretmenin cenazelerini taşıyan kortejin aşırı sağ çevrelerce Ulucamiye sokulmayarak saldırıya maruz bırakılması, cenaze töreninde çıkan olaylar sonrasında 3 Sünni vatandaşın öldürülmesiyle olaylar doruk noktasına çıkmıştır.

19- 22 Aralık 1978 tarihleri arasında cereyan eden olaylar; sonraki günlerde cereyan eden yakma, yıkma, öldürme, yaralama, devlet kuvvetlerine karşı gelme olaylarının meydana gelmesinde şüphesiz ki büyük etken olmuştur. Ancak bu olayların ulaştığı seviyenin TCK'nun 149.ncu maddesi kapsamına girdiği de söylenemez. 22.12.1978 günü akşamına kadar devlet güçleri her şeye rağmen olaylara hâkim olabilmişler ve toplulukları dağıtarak bir kısım sanıkları dağıtarak bir kısım sanıkları yakalayabilmişlerdir. Belirtilen günlerde Kahramanmaraş'ta cereyan eden olaylar o tarihlerde Türkiye'nin hemen her tarafında cereyan etmekte olan olaylardan farklı bir görünümde değildir. Bu nedenlerle Kahramanmaraş'ta 19- 22 Aralık 1978 tarihleri arasında cereyan eden olayların sanıkları hakkında TCK nun 149.ncu

maddesi değil eylemlerinin temas ettiği diğer hükümler uygulanmıştır. M dahiller vekillerinin isyan ve katliamın CHP il binasına saldırılması ile veya cenaze töreni ile başladığına ilişkin görüşleri kabul edilmemiştir.

2-) 23 Aralık 1978 İle 25 Aralık 1978 Tarihleri Arasındaki Olaylar

Devlet yapısını belirleyen anayasamız icra organının oluşumunu ve değiştirilme yöntemlerini belirlemiştir. Anayasamıza göre icra organı serbest seçimler sonucu oluşan parlamentonun güvenoyu ile kurulmaktadır. Bu şekilde kurulan icra organı kendi siyasi programı doğrultusunda faaliyette bulunmaktadır. Anayasayla belirlenmiş bu yapıya hiçbir kuruluş veya kişi karşı çıkmak ve bu yapı kapsamı dışına çıkan amaçları gerçekleştirmek için eylemde bulunmak hak ve yetkisine sahip değildir. Aynı siyasi görüşü benimsemiş kişilerin, kendi politik görüşlerinde olmayan kuruluşlara ve bu kuruluşlardaki kişilere, “ lke ve Toplum için zararlı” damgasını vurması hiçbir şekilde yasal bir davranış olamaz. Siyasi düşüncelerin anayasa ile çelişmemek kaydıyla serbestçe yayılması hakkının tanındığı ülkemizde, kendi siyasi görüşünde olmayan yurttaşların; ahlak değerlerine önem vermeyen, Tanrı’yı tanımayan, vatana bağlı olmayan, milli birliği bozan kişiler olarak tanımlanıp, topluma da bu şekilde gösterilmek istenilmesi; ülke ve toplumun birlik ve bütünlüğünün sadece kendi siyasi düşüncesini izleyenler tarafından sağlanacağı ve bu yolda mücadele verilmediği takdirde kurtuluş olanağı kalmayacağı şeklindeki anlayış açıkça bir sapırmadır. Aksi siyasi görüşte olanlara karşı silahlı şiddet eylemleri çözüm olarak ortaya konulduğunda bu tür tahrik ve teşvike birçok vatandaşın kapıldığı bir gerçektir.

Olay tarihlerinde Türkiye’de demokratik anlamda sol çizgide bir program izleyeceğini  ne süren bir siyasi kadro TBMM’den güvenoyu alarak iktidar olmuştur. Bu siyasi görüşü benimsemeyen aşırı sağ siyasi görüşteki kuruluş ve kişilerin, iktidarı anayasal yollarla değilde şiddet eylemleriyle zayıflatıp yıpratarak sonuçta istifasını sağlamak için, sade vatandaşları tahrik ve teşvik ettikleri bilinen bir gerçektir. İşte uzun s reden beri yapıla

gelen bu tahrik ve teşvik sonucu Kahramanmaraş ilinde 23.12.1978 cumartesi günü sabah erken saatlerden itibaren binlerce Sünni vatandaş sokaklara dökülmüş, 25.12.1978 günü akşamına kadar Kahramanmaraş'ta devlet güçleri zaafa uğratılmış ve şehre sokaktaki güçler hâkim olmuştur.

Saldırgan grupların eylemleri bir yandan zamanın icra organına yöneliktir. Bu husus öncelikle saldırganlar tarafından söylenen sloganlarla belirlenmektedir.

**“Müslüman Türkiye, Komünistler Moskova’ya,
Komünistlere ölüm,
Milliyetçi Türkiye,
Hükümetiniz gelsin sizi kurtarsın,
Yaşasın Türkeş, Yaşasın MHP,
Solcu evi gösterin, Aleviyi gösterin,
Bizim liderimiz içimizde, sizin ki nerede, Ecevit gelsin sizi
kurtarsın,
Katil iktidar,
Türkeş burada, Ecevit nerede,
Git Karaoğlan’ınızı çağır gelsin size yardım etsin, bizim
Türkeş’imiz yanımızda,
Kara itiniz nerede,
Kimden medet umuyorsun, Ecevit’ini çağır, Türkeş kar-
şındadır,
Başbuğ Türkeş, Katil Ecevit, Müslüman Türkiye,
Komünist Ecevit çık dışarı,
Kocanı Karaoğlan’a kurban ediyoruz,
Vali, İçişleri bakanı Maraş’ı terk etsin,
Hükümet istifa,
Vali’ye, İçişleri Bakanına ölüm,
Vali istifa, İçişleri Bakanının kellesini isteriz.”**

Görülmektedir ki saldırganlar kendilerini **“Milliyetçi”**, kendi görüşünde olmayanları **“Komünist”** olarak kabul etmektedirler. Mevcut siyasal iktidarı **“Hükümetiniz”** olarak niteleyip, kendi hükümeti olarak kabul etmemektedirler. O zaman ki iktidar **“Katil”** o zaman ki iktidarın başı da **“Kara it, Komünist, Katil”**dir. Hükümetin temsilcisi olan İçişleri Bakanı ve Vali’nin Maraş’ı terk etmesi, istifa etmeleri istenmektedir.

Sağ görüşlü vatandaşlar erken saatlerde yapılan hoparlör yayınları, taşınan Türk Bayrakları, üç hilalli Bayraklar, grupların başında bulunan maskeli şahıslar tarafından yapılan çeşitli aldatmacalar ile tahrik ve teşvik edilip, saldırgan yığınlar haline getirilmişlerdir.

Bu saldırgan gruplar o zaman ki icra organının uzuvları olarak kendilerini önlemeye çalışan meşru devlet güçlerine fiilen karşı gelmişler, Asayişin sağlanması için verilen emirleri dinlememişler, alınan önlemlere uymamışlardır. Yörükselim mahallesinde, Serintepe mahallesinde, Sakarya mahallesinde, İsa divanlı mahallesinde, Namık Kemal mahallesinde askerin ve kariyerlerin üzerine ateş açmışlar, Yörükselim ve İsa divanlı mahallesinde iki eri yaralamışlardır. 3ncü Piyade Taburunun arazisine fütursuzca girmişler, benzinlik ve cephaneliğe doğru yönelmişlerdir. Saldırganlar İl Jandarma Alay Komutanlığı binasına iki defa ateş açmışlar ve icra organının en önde gelen temsilcilerinin bulunduğu vilayet binasına saldırarak ele geçirmeye çalışmışlardır. Saldırganlar meşru devlet güçlerinin karşısında gayrı meşru, zorba, bir gücü temsil etmektedirler. **“Komünist”** olarak kabul ettikleri zamanın icra organını ve onun temsilcilerini mevcudiyetini ve hukuki varlığını tanımamaktadırlar. Saldırganlar birçok yerlerde ancak veya üzerlerine hem askerlerde bulunan Piyade tüfeği ile subay ve astsubaylarda bulunan tomson otomatik tüfeklerle, kariyerlere monte edilmiş olan 12.7 uçaksavar silahı ile ateş edilerek durdurabilmişlerdir. Saldırganlar olay sırasında askerlere, subay ve astsubayları yanıltmaya ve kışkırtmaya çalışmışlardır. **“Aleviler bir astsubayı öldürdüler, cesedini rehin aldılar, 10 eri de şehit ettiler, niçin duruyorsunuz”, “Teğmenim şu sokakta askerinizi yakıyorlar”, “askerler ne duruyorsunuz 5 asker öldü bir sürü yaralı var, hücum edin, beceremezseniz bana da bir silah verin gâvurları temizleyelim”, “Kahramanmaraş’ta gâvurlar askerleri öldürdü”, “vurun karşınızdakiler gâvurdur, dinsizdir, din düşmanıdır”, “Binbaşı vuruldu”** sözleri bunun örnekleridir. Saldırganlar bölgeyi tanımayan askerlere kendilerinin yaptıklarını, karşı grup yapmış gibi göstererek askerleri, subay ve astsubayları yanıltmaya ve yanlarına çekmeye çalışmışlardır.

Saldırganların eylemleri aynı zamanda kendilerinden farklı mezhep ve siyasal görüşe sahip halk kesimine yöneliktir.

“Alevilere ölüm,

Evinde silahı, bıçağı, tahrası olan durmasın, Alevileri öldürelim, Memleketten temizleyelim,

Allah’ını seven Peygamberini seven yürüsün, komünist Alevileri öldürün, Alevileri yaşatmayın, bunları öldüren cennetlik olur,

Vurun kızıl komünistlere, bunlara yaşamak haramdır,

Alevi komünist dışarı çık,

Maraş Alevilere mezar olacak,

Komünistler Moskova’ya, Müslüman Türkiye, Aleviler Moskova’ya, Alevilerin yeri burası değil, Alevileri sürgün edeceğiz,

Alevilere hücum, Ecevit’i çağırın sizi kurtarsın

Suçunuz Alevi olmak, halk partili olmak,

Bir Alevi öldüren hacca gitmiş sayılır,

Komünistleri bırakmayın Allah yoluna kesin, Sütçü imam aşkına vurun,

Bugün cihad günüdür, bir Alevi öldüren cennete gider,

Milliyetçiler neredesiniz, ne duruyorsunuz, Maraş’ta Aleviler ile Sünniler birbirini kırıyor, orağınızı, nacağınızı, baltanızı alın gidelim,”

Sloganları, saldırgan sağ grupların hedefinin Alevi vatandaşlar olduğunu göstermektedir Saldırganlara göre Aleviler kızıl komünisttir, bunlara yaşamak haramdır, bunları öldüren hacca gitmiş sayılır, cennetlik olur, Aleviler Milliyetçi değildir. Burada şu husus hemen dikkati çekmektedir. Saldırganları Alevilere karşı olmalarının birinci nedeni onların o zaman ki siyasal iktidara oy veren kişiler olarak bilinmeleridir. Aleviler zamanın iktidarı ile özdeş kabul edilmişler ve yine onların şahsında zamanın iktidarı hedef alınmıştır. Bu nedenle Kahramanmaraş olaylarında Sünni- Alevi zıtlığından ziyade, sağ- sol siyasal görüş ayrılığının daha ön planda geldiğini söylemek yanlış olmasa gerektir.

Saldırgan grupların eylemleri kolektif ve planlıdır. Yörükse- lim, Mağaralı, Sakarya, Yenimahalle ve Namık Kemal mahalle- lerinde Alevilere ait evler önceden işaretlenmiştir. Namık Kemal

mahallesinin bazı yerlerinde ise bunun tersi yapılarak herhangi bir saldırıya uğramaması için Sünnilere ait evler işaretlenmiştir. Çekilen fotoğraflarda da görüldüğü üzere, üzerinde “MHP, ÜGD, Katil Ecevit” yazıları yazılmış olan veya “Üç hilâl” çizilmiş olan işyerlerine dokunulmamıştır. Mahallelerde ise işaretlenen Alevi evleri yakılmış ve tahrip edilmiştir. Saldırganlar, işyerinin asıl sahibi Sünni, kiracısı Alevi ise malları ve eşyaları dışarı çıkararak yakmışlar; işyeri ve evin sahibi Alevi, kiracısı Sünni ise içerdeki mal ve eşyaları salimen dışarı çıkardıktan sonra evi ve işyerini yakmışlardır. Saldırıları rast gele değil, belli bir plan dâhilinde yapmıştır. Saldırı öncesinde belirli yerlerde toplanılmış, ondan sonra saldırıya geçmiştir. Saldırganlar bazı yerlerde önce Aleviyi kaçırtmışlar, daha sonra gelerek evleri yakmışlardır. Patlayıcı madde atılırken topluluk geriye çekilmektedir. Lider “Saldırın” deyince saldırılmakta, slogan atınca topluluk slogan atmakta, lider “sus” deyince topluluk susmaktadır. Saldırıya katılmak istemeyen veya gruptan ayrılmak isteyenler diğer saldırganlar tarafından tehdit edilmektedir. İnsanlar rehin alınarak belli evlere götürülmektedir. Saldırganlar tarafından geceleri nöbet tutulmaktadır. Saldırganlar arasında tıpkı askerlikte olduğu gibi parola sistemi kullanılmıştır. Köylerden insanlar getirilmiştir. Bir kısım elebaşlarında maske bulunmaktadır.

Saldırganların eylemleri düşmancadır. Yine fotoğraflarda görüldüğü üzere insanlar en acımasız şekilde ve hunharca öldürülmüşlerdir. Büyük- küçük, kadın- erkek, genç- ihtiyar denilmeden insanlara saldırılmıştır.

İnsanlar öldürüldükten sonra birde yakılmıştır. Birçok evden cesetler yanmış halde çıkarılmıştır. Tahribat ve yangınlar yine en acımasızdır. Bütün bunlar “Milliyetçilik” adına yapılmıştır.

Saldırıları devamlı ve genişleyen bir tarzdadır. 23.12.1978 cumartesi günü Yörükselim, Mağaralı, Serintepe, Yusufklar, Dumlupınar, Yenimahalle, Sakarya mahalleleri ve şehrin ticaret merkezinde; 24.12.1978 Pazar günü İsadıvanlı, Sakarya ve Namlık Kemal mahallerinde; 23-24-25 Aralık 1978 günlerinde ayrıca köylerde saldırılar olmuştur.

Saldırganlarda dinamit lokumları, av tüfekleri, uzun namlulu silahlar, tabancalar, tahrallar, bıçaklar, kılıç haline getirilmiş tır-

panlar, şişler, tornavidalar, baltalar, balyozlar, zincirler, demir sopalar, tahta sopalar, kürekler, et satırları, benzin ve gaz bidonları ve şişeler bulunmaktadır.

Olaylarda Alevi kesiminden de Yörükselim mahallesinde, Namık Kemal mahallesi ve köylerde Sünnilere saldırılar olmuştur. Yörükselim mahallesinde bazı evlerden Sünni gruplar üzerine ateş açılmış, bir Sünni vatandaşın (68 iddianame numaralı sanık Abdurrahman (KURT) evine saldırılmıştır. Namık Kemal mahallesinde Abdi GÖREN (535 iddianame numaralı sanık'a) saldırarak ağır yaralamış, Pak Tuz imalathanesi ve Eser bulgur değirmeni saldırgan Alevi topluluklarca yakılmıştır. 67 No.lu evden de dışarıdaki gruplar üzerine ateş açılmış ve dinamit atılmıştır. Pakdiller ve Sarıkatipler çiftlikleri Alevi saldırganlarca yakılarak tahrip edilmiştir. Osman ANDIZ isimli Sünni vatandaş Çokyaşar köyü civarında öldürülmüştür. Bu olayların, Sünni kesimce yaratılan olaylardan bir farkı yoktur. Bu nedenle anılan olayların sanıklarının eylemlerinin hukuki niteliğinde Sünni kesimin sanıklarının eylemleri ile bir farklılık görülmemiştir.

Olayda sanıkların mücerret taammüden birden fazla kimseyi öldürmek, yaralamak, yakmak, yıkmak kastı ile hareket etmedikleri açıktır. Zira saldırdıkları evlerde şahıs olarak kimlerin bulunduğunu bilmemektedirler. Saldırıda bulundukları, öldürdükleri ve yaraladıkları kişilerle aralarında özel ilişkiden doğmuş bir uyuşmazlığın bulunmadığı da açıktır. Sanıkların kendi siyasal görüşlerinden olmayan kişilere hayat hakkı tanımamak, onları toptan yok etmek, öldürmek amacıyla hareket ettikleri ve bunu da kısmen gerçekleştirdikleri açıktır. Eylemlerin niteliği, boyutları, saldırganların sahip oldukları olanaklar nazara alındığında, sanıkların esas amaçlarının karşıt görüşlü kişileri sindirmek, yok etmek, öldürmek, bu şekilde bölgesel egemenlik sağlamak olduğu sonucuna varılmıştır.

Açıklanan tüm bu nedenlerden dolayı 23-25 Aralık 1978 günleri Kahramanmaraş'ta cereyan eden olaylar mahkememizce TCK'nun 149ncu maddesine giren "Hükümete karşı silahlı isyan" ve "Türkiye ahalisini biri biri aleyhine mukabelesi" olarak kabul edilmiştir.

Bu açıklamalar karşında sanıklar vekillerinin her olayın ayrı ayrı değerdendirilmesi gerektiğine, olayların sağ görüşlülerin meydana getirmedine, sağ görüşlülerin nefis müdafaası içinde olduklarına, saldırgan grupların şuurunu yitiren, cinnet geçiren, ne yaptığının farkında olmayan insanlar olarak hareket ettiklerine; şuur ve irade serbestîlerinin bulunmadığına ilişkin savunmalarına da itibar edilmemiştir.

Keza müdahiller vekillerinin olayda 149ncu madde kapsamına sadece karşı saldırganların girdiği, karşı münferid olayların ise 149ncu madde kapsamına girmedine, meşru müdafaa olarak değerdendirilmesine ilişkin görüşlerine itibar edilmemiştir.

Şehir içinde cereyan eden müteferrik olaylar ile ilçe ve Köylerde cereyan eden olayların sanıklarının eylemlerinin hukuki niteliği, diğer sanıkların eylemlerinin hukuki niteliğinden farklı değildir. Zira bu sanıklardan bir kısmı olayların tüm şiddeti ile devam ettiği Yörükselim mahallesinde, ellerinde çeşitli silah ve patlayıcı maddelerle; bir kısmı görevlilere ateş ederken; bir kısım tahribat yaparken; bir kısmı yol çıkışlarında arabaları çevirip içindekilere “Alevimisiniz- Sünnimisiniz” diye sorup uygun cevap alamadıklarını döverken; bir kısmı şehirdeki silahlı çatışmadan çıkıp, köylere giderken yakalanmışlardır. Sanıklar bu eylemlerini kişisel nedenlerle değil, sahip oldukları siyasal görüş ve düşüncenin hâkim olmasını sağlamak amacıyla gerçekleştirmişlerdir. Bu eylemler, Kahramanmaraş’ın çeşitli mahallelerinde cereyan eden olayların bir parçasıdır. Bu eylemleri Kahramanmaraş olaylarından ayrı olarak değerdendirmek mümkün değildir. Bu olayların sanıklarının kastı ile mahallelerde cereyan eden olayların sanıklarının kastı arasında herhangi bir fark yoktur. Bu nedenlerde sanıklar vekillerinin şehir içi ve İlçe köyler sanıklarının, diğer sanıklarla bir ve beraber tutulamayacağına ilişkin görüşleri kabul edilmemiştir. Bu sanıklardan eylemleri sabit olanlar hakkında da, TCK nün 149ncu maddesi uygulanmıştır.

Saldırılarda adam öldürölmesi, binalara patlayıcı madde atılması, kasten yangın çıkarılması, yaralama, toplu izrar, valiliğin sokağa’ çıkma yasağına aykırı davranma, müessir fiil, hürriyeti tehdit eylemleri, isyan ve kıtal suçlarını bizatihi bünyesi içinde olduğu için bu tür eylemler ayrıca suç olarak kabul edil-

memiştir. Keza silah, isyan ve mukatelenin unsuru olduğundan sanıklar hakkında ayrıca 6136 sayılı yasa uygulanmamıştır.

Olaylar sırasında işlenen hırsızlık suçları 149ncu maddenin kapsamına girmediğinden ayrıca suç olarak kabul edilmiştir.

Saldırıları sırasında grupları bizzat yönetenler, bilfiil öldürme eylemlerinde bulunanlar hakkında ziyan ve mukatele suçunun sebebiyet vereni ve asilere kumanda edenler olarak TCK nun 149/ 2nci maddesi uygulanmıştır. Belirtilen eylemler dışında olayların maksadına nüfus etmeden yalnız saldırgan topluluğa karışmak suretiyle hareket etmiş olanlar hakkında da TCK nun 149/ 3ncü maddesi uygulanmıştır. Olaylar sırasında topluluklara sadece söze hitap ederek Alevilere karşı kışkırtıcı davranışlarda bulunan bir kısım kadın sanıklar hakkında TCK nun 172/ 1nci maddesi uygulanmıştır. Ancak saldırgan topluluklarla beraber yürüyüp saldırıya çeşitli şekillerde katılmış olan diğer bir kısmı kadın sanıklar hakkında ise TCK nun 149/3 maddesi uygulanmıştır.

TCK nun 149/2 maddesinde sadece idam cezası öngörülmüş olduğu için haklarında TCK nun 149/2 maddesinin uygulanmasına karar verilen sanıklar yönünden ferdileştirme yapılırken TCK nun 59ncu maddesi bunlardan bir kısmı nazara alınmıştır.

23 Aralık 1978 ile 25 Aralık 1978 tarihleri arasında Kahramanmaraş'ta cereyan eden ve kıtal olayı mahkememizce tek bir fiil olarak kabul edilmiştir. Bu olay sırasında muhtelif

yerlerde birden ziyade olaya katılan sanıkların eylemi; bir suç işleme kararının icrası cümlesinden olarak kanunun aynı hükmünün birkaç defa ihlali olarak değil, tek fiil olarak kabul edilmiş, bu nedenle de bu gibi sanıklar hakkında da TCK nün 80 nci maddesi uygulanmamıştır.

İddianamede haklarında TCK nün 264ncü maddesi ile cezalandırma talep edilmiş iken esas hakkındaki mütalâada TCK nun 372nci maddesi delaletiyle 370nci maddesi gereğince cezalandırma talep edilen 1 tutuksuz sanık (2 Mehmet LEBLEBİCİ); iddianamede haklarında TCK nun 149/ 3 maddesinden cezalandırma talep edilmiş iken esas hakkındaki mütalâada TCK nun 172/1 maddesi ile cezalandırılma talep edilen bir kısım tutuksuz sanıklar (106 Elif ÇETİN, 155 Pakize AKÇAM, 182 Şerife

GÜLPEK, 212 Naime ŞAHAN); iddianamede haklarında TCK nun 149/3 maddesi ile cezalandırma talep edilmiş iken esas hakkındaki mütalâada TCK nun 149/2 maddesi ile cezalandırma talep edilen 1 tutuksuz sanık (203 Ali ALKIŞÇI)'ın 353 sayılı Kanunun 166ncı maddesi gereğince ek savunmaların alınmasına karar verilerek (Duruşma tutanağı sayfa 6645, 6646) huzuren celp edilmişler ve ek savunmaları alınmıştır (Duruşma tutanağı sayfa 6648- 6649)

İddianamede ve esas hakkındaki mütalâada haklarında TCK nun 149/2 maddesi ile cezalandırılma talep edilen bir kısım tutuksuz sanıklar hakkında mahkemece TCK nun 149/3 ncü maddesi ile cezalandırma yoluna gidilmiştir. Bu uygulama yapılırken TCK nun 149/3 maddesinde yazılı olan suçun unsurlarının TCK nun 149/1 ve 2 maddelerinde yazılı olan suçların unsurları ile aynı olması, TCK nun 149/3 maddesinin uygulanmasıyla bu sanıklara isnad edilen suçun hukuki mahiyeti ve vasfında herhangi bir değişiklik yapılamayıp sadece daha hafif cezayı gerektiren bir fıkra ile cezalandırılmaları yoluna gidilmesi nedenleri ile bu sanıkların keyfiyetten haberdar edilerek ayrı ek savunmalarının alınmalarına gerek görülmemiştir.

Haklarında sadece 6136 sayılı yasanın 13ncü maddesi ile cezalandırılma talep edilen bir kısım sanıklar (510 Cuma KAYA, 681 Mehmet ÜNLÜGEDİK, 690 Ali PAKSOY) yönünden suç tarihinden sonra 2249 sayılı yasa ile yürürlüğe konulan 6136 sayılı yasanın 13/4 maddesi de uygulanırken yukarıdaki nedenlerle ayrıca ek savunmalarının alınmalarına gerek görülmemiştir.

Vaz-ı kanun tarafından suçlu tanınmadan aşağı ve yukarı hadleri tespit edilmiş olan cezanın suçluya uydurulması, diğer bir deyimle suç ve suçlunun özellikleri göz önünde tutularak verilmesi gereken en uygun cezanın tayini, kısaca cezanın ferdileştirilmesi faaliyeti ancak "takdiri şiddet sebebi" müessesesi ile mümkündür. Suçların işlenme şekli, suçu işleyenlerin sosyal ve psikolojik durumları değişiklik arz edeceği cihetle, genel olarak hiçbir suçun başka bir suça ve hiçbir suçlunun diğerine benzediği kabul edilemez. TCK nun 29 ncü maddesi her suç karşılığında mücerret olarak zikredilen cezaların mahkemelerce ne suretle

müşahhas hale getirileceği hususunda genel ve objektif hükümler ihtiva etmektedir. Bu maddeye göre; aşağı ve yukarı sınırları yasada mücerret olarak gösterilmiş bir cezanın, müşahhas olarak tespitinde, belirli sınırların tecavüz edilmemesi kaydı ile temel cezanın miktarını tayin keyfiyeti mahkemelerin takdir hakları kapsamına girmektedir. Ancak bu takdir hakkının keyfi uygulamaya cevaz vermediği de muhakkaktır. TCK nun 29 ncü maddesinde nelerin ve ne gibi hallerin takdiri şiddet sebebi sayılacağı gösterilmemiştir. Kanuni şiddet sebepleri ve suçun kanuni unsurları dışında kalan ve suça tesir eden objektif ve sübjektif hallere, doğrudan doğruya fiile veya faile bağlı sebeplere istinaden temel ceza tayin edilebilir.

Bu hukuki ölçülere göre mahkemece, her sanık ile ilgili bölümde de ayrıca belirtildiği üzere; fiilin mahiyeti, suçun işlenme yer ve zamanı, suçun işlenmesinde kullanılan vasıtalar, ikâ olunan zararın veya yaratılan tehlikenin ağırlığı, suç kastındaki yoğunluk, suçun vahameti, sanığın mizacı, suç esnasındaki veya suçtan sonraki hareket tarzı nazara alınarak haklarında TCK nun 149/3 ncü maddesi uygulanan bir kısım sanıklar yönünden asgari hadden uzaklaşarak temel ceza tayin edilmiştir.”

Mahkeme kararından da anlaşılacağı gibi, azılı saldırgan grup birkaç militanla, harekete geçmiş, önce CHP binasına, sonra da polis merkezine ve jandarma karargâhına silahlı saldırıda bulunmuş, karşılık görmeyince bu defa, valilik konağına doğru yürümüştür.

24 Aralık 1978 Pazar günü, **“tatil olduğu halde”** Türkiye Devletinin temsilcileri valinin makam odasında toplantıdalar ve konağın etrafında koruyucu jandarma silahlı birliği beklemektedir.

İçeride İçişleri Bakanı, Jandarma Genel Komutanı, Emniyet Genel Müdürü, 5nci ve 39.ncu Tugay Komutanları ile üst rütbeli askerler bulunmaktadır.

Ellerinde silahı, baltası, sopası bulunan grup **“Allah-u Ekber, Müslüman Türkiye, asker millet elele, Bakana, Valiye ölüm”** diye bağırarak konağa doğru ilerliyor 100 metre kala jandarma, havaya ateş edip geri dönmeleri için ikazda bulunduy-

sa da, yürüyüş sürüyor. Valilik işgal edilecek ve içindekiler teslim alınacak.

Birliğin başındaki subay, işin tehlikesini içerdeki amirine bildiriyor; Fakat olumlu emir alamıyor. Konağa 50 metre mesafeye kadar yaklaşınca, birlik komutanı yüzbaşı, **“emri dinlemeden”** saldırganların ayaklarına doğru ateş emri veriyor. İşin ciddiyetini ancak anlayan saldırganlar panikleyip kaçıyorlar. Demek oluyor ki; büyük birliklere, topa, tüfeğe, tanka gerek kalmadan, Maraş’ın jandarması bile olayı önleyebilecek güçte imiş...

Vilayeti basma ve Devlet erkânını rehin almada başarı gösterilemeyince, örgüt kararı gereğince; giriş yolları tutuldu, giren çıkanlar kontrol edildi. Yerlere ve çukurlara atılan ölülerin toplatılmaması, hastanedeki yaralılarla ilgilenilmemesi için harekete geçildi. Sağlık bakanına yol verilmedi, kaçışan Alevilere mani olunmadı; ancak içeri girişler önlendi, Alevilere karşı işkenceler sürdürüldü.

Olayın 3 ya da 4ncü günü, evi ve pamuk fabrikası tahrip edilip yakılan Ali Doğan İskenderun’daki büroma geldi. Yıpranmış ve perişan bir durumda idi. Maraş’taki Alevilerin topluca katledildiğini, ev ve işyerlerinin parçalanıp yakıldığını, Devletin konuya sahip çıkmadığını, Abisi Milletvekili Hüseyin Doğan’ın yalnız kaldığını, ızdırap içinde didindiğini, yıprandığını, sıhhatinden endişe ettiklerinden söz etti.

Hemen birlikte Maraş’a hareket ettik. Giriş kapısındaki, jandarmaya hesap verdikten sonra Maraş’a geldik, sokağa çıkma yasağı saat 17.00’de başlıyordu. Biz 15 dakika önce gelmiştik. Aceleden birkaç tahrip edilen işyerini gördükten sonra, kendisinin fabrikasına gittik. Aradan 3-4 gün geçtiği halde pamuk bal-yaları hâlen yanıyordu.

Saat 17.00’de Hüseyin Doğan’ın kayınbabası Mahmut Urumoğlu’nun, apartmanındaki evine girdik.

Hüseyin Doğan’ın da içinde bulunduğu, 30 kişilik Alevi ileri gelenleri sanki burada gizlenmişler, her an dışarıdan gelecek saldırganlara hedef olacakları kuşkusunu taşıyorlardı.

Hüseyin Doğan CHP milletvekili idi. İçlerinde, CHP il yönetiminden olanlar da vardı. Bir kısmı CHP iktidarının halkı korumaya gücü yetmediğini, bir kısmı da gücü yettiği halde, müdaha-

le etmediğinden söz etti. Alevilerin tüm iktidarlar tarafından kullanıldığı, köle muamelesi yapıldığı, tartışma sonucu kabul edildi.

Toplantı dışında, kenarda oturan, CHP il yönetim kurulu üyesi Avukat Ahmet Babaoğlu'nun Babası Salman Babaoğlu, söze karışarak: **“köle olduğumuzu kabul ettik, hizmetimizde de kusur bırakmadık. Ancak, bildiğimiz kadarı ile hizmet etmesi için, kölenin yaşamasına özen gösterilir. Bunlar öyle yapmayıp kölesini öldürüyor. Bu nasıl iş anlayamadım”** deyince, herkes suskunlukla dinledi. Düşündüler: **“Aleviler hiçbir istekleri olmadan, kayıtsız şartsız hizmet ettiler. En fakirinin evinde, işyerinde Atatürk'ün resmi asılıdır. Cumhuriyetin kurulması ve yaşatılması, en çok Alevileri sevindirdi. Osmanlı döneminde, ölümlerine fetva verilen Aleviler. Cumhuriyetin “yaşam garantisi” olduğuna inandılar”**. Fakat bu günkü öldürülme ve kovulmalarına bir mana veremiyorlar...

Maraş olayında fazla ayrıntılara girmedim. Bu konuda çok yazı yazıldı, kitap çıkarıldı. Akıl ve vicdanı kullanmak isteyen tarafsız yazar, medya mensubu ve araştırmacılara, eski Maraş milletvekili Avukat Hüseyin Doğan'ın, son an'a kadar izlediği 1330 sayfalık **“Adana 1 numaralı Sıkıyönetim mahkemesinin kararına ve H.Nedim Şahhüseyinoğlu'nun Maraş katliamını ayrıntıları ile anlatan “Yakın Tarihimizde Kitlese Katliamlar”** isimli kitabını okumalarını salık veririm.

Anadolu ve batı ülkelerinde, dağınık ve birbirlerinden habersiz Alevilerin, 17 kıymetli kitabı olan Alevi yazar Şahhüseyinoğlu'nu ve yazılan birçok kitabı olan diğer Alevi yazarları tanımalarını salık veriyorum.

Mahkeme kararından zalimle, mazlumun **“aynı kefeye konduğu”** anlamı çıkıyor. Örgütlü terör değil de, bireysel suç olduğu sonucuna varılmış.

İdamlar, ağır cezalar çoğunlukla devlete karşı işlenen suçlarda karar verilmiştir.

Olayın başlanmasına sebebiyet veren Çiçek sineması olayı sanıkları, Mehmet Leblebici, Ökkeş Kenger, Yunus İlhan, Muhammet Demirtaş, Mevlüt Coşkun, Mustafa Özdemir sonuna kadar saldırıyı yönettikleri halde delil yetersizliğinden beraat

etmişler. Mustafa Demirtaş ile Mevlüt Coşkun “Pol Bir” üyesi olan polis memurlarındandır. Ülkücülerle birlikte olaya karışmışlar.

Kırıkhan’da başlayıp Maraş’ta sürdürülen olayın Baş sorumlusu Ökkeş Kenger (Şendiler) hakkındaki askeri savcılığın iddiası ve sonraki mütalaası şöyledir:

“1. Sanık Ökkeş Kenger

a. İDDİA: Askeri savcılık Sanık ÖKKEŞ KENGER’İN:

(1) ÜGD Kahramanmaraş şubesi başkanı Mehmet LEBLEBİCİ ve ikinci başkanı Mustafa KANLIDERE’den aldığı “Halkı sol çevrelerin aleyhine kışkırtmak için solcuların attığı süsü verilerek tahrip gücü az bir dinamiti çiçek sineması salonunda patlatması” yolundaki emir ve talimat uyarınca 18.12.1978 günü Şekerli camiine giderek caminin tuvaletinde aldığı yarım dinamit lokumu 19.12.1978 günü saat 20.50 sıralarında Çiçek sinemasının balkonundan sinema salonunun ön tarafına fırlatarak patlattığından bahisle TCK nün 264/son.

(2) Patlamadan sonra sinemadan çıkarak izinsiz gösteri yürüyüşü yapan topluluk içinde yer aldığından bahisle 171 sayılı kanunun 22/1.

(3) Patlamadan sonra sinemadan çıkarak CHP il binasını ve PTT binasını taşıyıp tahrip edenler arasında yer aldığından bahisle TCK nün 517,

(4) 23.12.1978 günü yolda adam döverek, sağa sola ateş ederek Mağaralı mahallesine gelen 25–30 kişilik saldırgan grubun liderliğini yaparak isyan kıtale sebebiyet verdiğiinden bahisle TCK nün 149/2, 172/2,

(5) Aynı gün olaylarda kullanılması için sanık Mehmet Fuat ŞEREMENTE bir tabanca verdiğiinden bahisle 6136 sayılı Kanunun 13 ve TCK nün 172/2 maddeleri gereğince cezalandırılmasını talep etmiş,

b. Esas Hakkında Mütalaa Da İse; sanığın,

(1) Patlayıcı madde atmak suçu yönünden TCK nün 372 nci maddesi delaletiyle 370.

(2) İzinsiz gösteri yürüyüşüne katılmak suçundan 171 sayılı kanunun 22/1,

(3) Toplu izarar suçundan dolayı TCK nün 517,

(4) Silahlı isyan ve kıtale sebebiyet vermek suçundan dolayı TCK nün 149/2 maddeleri gereğince cezalandırılması talep edilmiş,

(5) 6136 sayılı kanuna muhalefet suçu yönünden de TCK nün 149/2 maddelerindeki suçun unsuru olduğundan bahisle her hangi bir istemde bulunulmamıştır.” sorgulamada itiraf ve tanık ifadeleri ile idamına karar verilmesi istenen kişi beraat edip tahliye ediliyor.

Kararname devam ediyor: “ÜGD Şube başkanı” patlayan bombayı attığı tanık ifadesi ile sabit polis memuru ile diğer ÜGD militanları beraat ediyor.

Ökkeş Kenger’in Kardeşi Osman Kenger ile ÜGD üyeleri katliam olayları içinde yer aldıkları halde ya beraat ya da küçük cezalar alıp, aften yararlanıp aklanıyorlar.

İdam ve ağır cezalar; “**kullanılan**” bilinçsiz, yoksul insanlara veriliyor.

Saldıranlar Beraat Etti ya da Af edildi:

Yönetimler değiştikçe, sağcı Sünni Müslümanların kararları ile beraatlarına ek olarak, tüm cezalar af edilip ortadan kalkıyor.

Ölümler, yaralananlar, tahrip edilip yanan ev ve işyerleri, sönen ocaklar ve geride kalan yoksul, ümitsiz, çaresiz, halk yığınları...

Anası, babası, çocuğu işkence ile öldürülen insanlar bugün neredeler, ne yapıyorlar ve nasıl yaşıyorlar.

Tek Ümit Dedeler

Devletten, hükümetlerden, partilerden ümidini kesen Alevilerin tek dayanağı dedeler idi. Büyük dede (mürşit) Hüseyin Doğan, 1950’de Malatya’dan milletvekili seçilince “**Kurtuluş yolu açıldı diye**” sevindiler. CHP iktidardan düşünce, DP’ye geçen Dede Hüseyin Doğan artık devlette, “**Alevi temsilcisi**” idi.

Maraş katliamındaki Alevilerin tümü Hüseyin Doğan Dede’nin talipleri idi. Israrlı davetler karşısında Maraş’a gelince” zengin, fakir, kadın, erkek, genç, yaşlı, toplanır, “**sevinçle**” önünde saygı ile eğilir ona bolca hediyeler verirlerdi.

Maraş'ın kanlı olayı sırasında, Doğan Dede İstanbul'da oturmakta idi. Birçok devlet adamı ve yüksek askeri erkan ile yakınlığı vardı.

CHP'li Sünni kesimin ev ve işyerlerine dokunulmadı. İnsanlarına zarar verilmedi. Sadece Aleviler seçilerek öldürüldüler, sağ kalanlar sürüldü. İktidarda oldukları halde CHP hiç ses çıkarmadı.

Olaylar karşısında büyük lider, Doğan Dede ise kılını bile kıpırdatmadı, sormadı. Telefon ya da mektupla da olsa, faciadan sağ çıkabilen taliplerine ulaşp taziyede bulunmadı.

Bölgede, Alevi halkı içinde yaşayan, onlarla birlikte yoksulluk çeken, **“veli baba”** (Veli Doğan) isminde bir dede vardı. Maraş milletvekili Hüseyin Doğan'ın babası idi. Oğlu Hüseyin Doğan, sağ kalabilenlerin, yaşayabilmesi için **“hukuki mücadele”** verirken, Veli baba da, ev ev dolaşıp acılarına katılıyor, birlikte matem tutuyordu. Tüm **“halktan ayrılmayan dedeler gibi”** o da acıları paylaşıyor, dertlere ortak oluyordu. Ancak elinden hiçbir şey geliyordu.

Büyük dede Hüseyin Doğan 16 Mayıs 1983'te vefat etti. Taziyesi için Malatya'nın Kırlangıç köyündeki evine gittiğimizde, bilmediğimiz, görmediğimiz oğlu Prof. İzzettin Doğan'ın 12 Eylül darbe yanlıları, General Sunalp'ın başkanlığındaki Milliyetçi Demokrasi partisinin kurucuları arasında yer aldığını duyduk.

Emekli olduktan sonra siyasetini sağ kuruluşlar içinde yürüten Prof. İzzettin Doğan Alevilerin de içinde bulunduğu, sol içerikli parti kurulmasına karşı idi. Beyanâtlarında, **“Alevilerin parti kurmasına mani olduğunu”** söylüyordu.

Baba mirası ile de büyük bir servete sahip Prof. Doğan, Alevi zenginler ve yüksek bürokratlarla, konuştu ve anlaştı. Dede soyundan gelenlerin değil de, ayinleri yürütenlerin dede olabileceği **“kesin kuralken”** Büyük dede unvanı ile görünmekten geri kalmadı.

Büyük bağışlarla kurduğu Cem Vakfı ve Cem Televizyonu ile Türklük ve Müslümanlık dayatmasında bulundu.

Alevilerin **“canına okuyan”**, susurluk kazasında Abdullah Çatlı ile birlikte ölen Hüseyin Kocadağ'ın cenazesini, Cem evin-

de büyük bir tören ile kaldıran, Prof. İzzettin Doğan, Sünni ulema ve Devlet nezdinde, Alevilerin lideri görünümde idi.

CHP'ye karşı olduğu bilindiği halde, yönetimin sağa kaydığını görünce Alevilere, "CHP ve MHP'ye oy verin" diye öğütte bulunuyor.

Maraş olayı sorulduğu zaman, "**MHP'den özür dilercesine, üzerinde durmayın, unuttun**" diyebiliyor.

Maraş olayı ile ilgili, çokça yazı, kitap, belgesel çıkarıldı. Seyredip, okuyanların yürekleri dayanır mı bilmiyorum?

Olayın Baş Sorumlusu Ökkeş Kenger (Şendiler) "**Kanlı Oyun**" "**Maraş olaylarının perde arkası**" diye bir kitap çıkarmıştır.

19 yıl sonra, "**nasılsa Maraş olayında kurtulanlardan sağ kalan kalmadı. Mahkeme heyeti, kolluk kuvveti, tanıklar ya öldüler ya da unuttular. Dava da zaman aşımına uğradı**" diyerek kitabını yayınlıyor.

Mahkeme kararlarına rağmen, tam tersi bir ifade ile olayın **DEV-SAVAŞ** tarafından işlendiğini, Ermeni Garbis Altınoğlu'nun (Altunyan) talimatı ile geliştiğini, milliyetçilerin, Müslümanları değil de Ermenileri öldürdüklerini, hatta cenazelerden 7 kişinin sünnetsiz olduğunu anlatıyor.

Sanki "**ölümler, işkenceler, yangınlar**" Alevilere karşı değil de, milliyetçi, dinci sağcılara karşı işlenmiş. Resmi kayıtlarda, sinemaya atılan bombanın kendisi tarafından verilip atıldığı kesinleşmiş iken ve öldürülen öğretmenlerin ÜGD militanlarınca katledildiği herkesçe bilindiği halde, "**katillerin DEV- SAVAŞ (Devrimci Savaşçılar) olduğunu**" iddia etmektedir.

Maraş katliamının baş sorumlusu Ökkeş Kenger,"**beraat ederek**" aklanmaya çalışıyor. Türkiye tarihindeki kara lekeye, bir de "**kara bir kitap**" ekleniyor...

31 yıl sonra, olayın sorumluları kimi ölmüş, kimi emekli olmuş, kimi de görev başındadır. Hayatta kalan MHP'liler, ÜGD'liler, BBP'liler, o günkü görevli askerlerin, hâkimlerin, savcılarının, Topluca Türkiye Cumhuriyeti Devletini yönetenlerin "**eğer varsa**" vicdanları sızlıyor mu diye merak ediyorum.

Maraş katliamı “**kapandı**” diye geçiştirmek isteyenler, bil-
meliler ki; bu facia, tarihin kara lekesi, hukuken silinse bile vic-
danlarda sürekli kalacaktır.

Çorum Olayları (29 Mayıs 1980)

Maraş olayından sonra Başbakan Bülent Ecevit darbe yapıla-
cağını bildiğı için ilk önce Demirel ile anlaşmak istedi. Kabul
edilmeyince, senato ara seçimlerdeki kaybı bahane ederek istifa
etti. Askeri darbenin geleceğini biliyordu. Seçim kaybının başta
Aleviler olmak üzere ilerici, demokrat halkın korkutulmasından
kaynaklandığını da biliyordu ve sonra da Maraş’ta CHP’nin yok
olmasını buna bağlanmış olduğunu da biliyordu.

İktidar Değışti

Süleyman Demirel’in DP’si, MHP ve MSP’ ni arkasına ala-
rak azınlık hükümetini kurdu. Yeni koalisyon, katliamı yapanla-
rın arkasındaki destekçilerden oluşuyordu.

Darbe, Alevilerin ayaklanması ile kolayca olabilirdi. Ancak
Kırıkhan, Malatya ve Maraş olaylarında ayaklanma olmadı. Yeni
olaylarla alt yapı güçlenmelidir.

Çorum Alevilerin yoğun olarak yaşadığı bir yer. Burada da
bir katliam yaşanırsa “**başta Aleviler olmak üzere**” herkes as-
kerin gelmesini bekler.

İnsanlar ölüyor, ekonomi sıfırda, enflasyon almış başını gi-
diyor, yiyecek sıkıntısı had safhada.

Demirel, “**ABD’nin isteğı ile**” Dünya Bankasında görevli
Turgut Özal’ı müsteşar yaparak ekonominin başına getirdi. 24
Ocak kararları ile “**ekonomide düzelme**” olacağı işaretini ver-
meye çalıştı. Ölümler, işkenceler, tedirginlik sürüyordu ki Ço-
rum’da katliama karar verildi.

Kürt Alevilere darbe vurulacaktı da Türk Aleviler dışında mı
kalacaktı.

Çorum Alevileri

Osmanlı padişahı Yavuz’dan bu yana, katliamlardan kurtulan
Aleviler Anadolu’nun çeşitli dağlık yörelerine sığınmış, “sorun-

lu” yaşamlarını sürdürürlerken, birbirlerinden habersiz idiler. İletişim araçları çoğaldıkça, ayrı yerde serpilmiş olarak yaşadıklarını anladılar. Ancak örgütlenemedikleri için ilgi kuramadılar. **“Akarsu yol bulamadığı takdirde başka yola sapar”** misali; Alevi gençleri sol kuruluşlarda toplanırken büyükleri de CHP’yi tercih ediyorlardı.

Maraş olayında CHP’de onlara sahip çıkmadı ve bilakis iktidarla birlikte, sol kuruluşları ortadan kaldırmaya yardımcı oluyordu. Çaresiz kalan Aleviler seçimlerde yine de CHP’yi tercih etmek zorunda kalıyorlardı.

Böylece başlarının derdine düşen Aleviler, birbirlerine destek olmaktan yoksun kalmışlardı. Örneğin Kırıkhan olayı, Maraş olayı olurken, Anadolu’nun diğer yörelerinde yaşayan Aleviler sadece üzülüyorlar fakat başkaca ilgilenemiyorlardı.

Çorum’da yaşayan Alevilerden ancak Birlik Partisinin kuruluşu ile haberdar olundu. Yine de iletişim sağlanmadı. Çorumdakiler (asimilasyona uğramış olsalar da) Türk ve Alevi idiler ve çoğunlukla CHP’ye oy verdikleri gibi Ulusoylara bağlılıkları dolayısıyla AP’ye de oy verenleri vardı.

Kırıkhan ve Maraş’ta olduğu gibi, burada da solculuk ileri sürülüp Alevilere vurmak, Sünni halkı tahrik edip saldırtmak gerekiyordu.

27.05.1980 günü Ankara’da öldürülen MHP’li Gün Sazak bahane edilerek, ertesi gün saldırı düzenlendi. Sloganları şu idi. **“Kanlarımız aksa da zafer İslam’ın.”**

Öldürülen kişi, Türk milliyetçisi, partisi MHP·Türk milliyetçisi, Çorum Alevileri de Türk olduklarına göre; Bu İslamcı gösterinin anlamı ne idi? MHP’lilerin bu gösteride işi ne idi. Gün Sazak’ı Ankara’da öldürenler hemen kaçarak Çoruma mı geldiler. Devlet güçlerinin, milliyetçilerin ve dincilerin buna inanması mümkün mü?

Aynen Kırıkhan ve Maraş’ta olduğu gibi polis, asker seyrediyor, hiç mani olmuyordu. Saldırganlar vuruyor, kırıyor, döküyor. Güvenlik güçleri sanki saldırıya destek veriyor gibi duruyorlardı.

28 Mayıs gecesi, **“yine Kırıkhan ve Maraş’ta olduğu gibi”** saldırganlar Çorum’a giren yolları tuttular, Alevileri içeri sokmayıp, Sünnilerin girişini sağlıyorlardı.

29 Mayıs 1980 büyük saldırgan kalabalık, Alevi ev ve işyerlerine saldırıyor, vurup, kırıp döküyorlar, güvenlik güçleri yine seyirci... **“katliam kapıda”**, ancak böylece Alevi halk uyanabiliyor. Maraş’taki uygulamanın kendi başlarına geldiğini fark edebiliyorlar.

Devlet ve dışarıdaki akrabalarının desteğinden yoksun kalan, Çorum şehrindeki Aleviler, ölüm- kalım savaşı verdiklerini anlıyorlar. Alevilerin çoğunlukla yaşadıkları **“Milönü”** semtinin giriş yollarında barikatlar kurup katliamdan kurtulma ümidine kapılıyorlar.

Bunu gören güvenlik güçleri harekete geçip barikatları parçalıyor ve direnişçileri dağıtıyor. Devletin saldırganlardan yana olduğu gün gibi açık. Gençler savunmaya geçiyorsa da bu defa sıkıyönetim ilan edilip askeri birlikler geliyor. Korku, heyecan, endişe doruk noktada, vali barikatları kaldırıp saldırganlara yol açılmasında ısrarlı.

Aleviler eskiden beri askerin onları kurtaracağına inanırlar. Birliğin başında Vural Güride isminde bir yarbay var. Alevileri koruma sözü veriyor ancak üstten gelen emirle durduruluyor. Valinin ısrarına rağmen barikatları kaldırmayan polis şefi Rafet Üçelli hemen görevinden alınıp yerine başkası atanıyor. Saldırganların askerden ziyade polisi yanına aldığı anlaşılıyor.

İçişleri Bakanı **“Çorum’da devleti yıkmak isteyen solun karşısına devlete destek fikrinden hareket eden sağ çıktı”** diye açıklama yapıyor. Başbakan Demirel’de zaten **“bana sağcılar suç işledi dedirtemezsiniz”** diyordu.

Saldırganların, saldırısından başka Alevilere karşı polisin operasyonu da sürüyor. Ancak Kırıkhan ve Maraş’ta olduğu gibi, Çorum’da da, polis teşkilatında **“kendini gizlemiş”** Alevi polisler de bulunabiliyor. Mağdura karşı, haksızlıkların yanında yer almaktan vicdani rahatsızlık duymalarına rağmen, ses çıkaramıyorlar.

Alevi halkın gözünde polis; saldırganlarla birleşip kendilerini öldürmeye karar veren kurum olarak görülüyor. Toplu ya da münferit olarak gördükleri zaman ya kaçıyor ya da direniyorlar.

Alevi semti Milönün'de, dolaşan Mehmet Bektaş ve Muzaffer Yeşilyurt isimli iki polis memuru, direnişçi Alevilerin bariyerlerini kaldırma konusunda tartışıyorlar ve Muzaffer vurularak öldürülüyor, Mehmet'te yaralanıyor. Olay üzerine polis operasyonlarında birçok direnişçi ölüyor ve 34 Alevi de tutuklanıyor.

Avukat Sadık Eral tarafından yazılmış **“Alevi Katliamları”** kitabında ifade edilen iki polisin vurulması olayı kafamı kurcaladı. **“Bektaş”** ad ve soyadı Alevilere mahsustur. Aleviler; Bekir, Ömer, Osman isimlerini koymadıkları gibi, Sünniler de **“Bektaş”** ismini koymazlar.

Bu polisler Alevi semtine girmekte sakınca görmüyorlar. Kanaatime göre bu polisler Alevi idiler. Alevileri ikna etmeye gittiler. Bu durumda yine iki ihtimal var. Ya barikatı bekleyenler onları hasım zannedip ateş ettiler, ya da saldırgan örgütün ateşine kurban gittiler. İkinci ihtimali daha inandırıcı buluyorum. Zira bu olaydan sonra ezici operasyonlar başlamış, katliamlar, işkenceler güçlenerek sürmüştür.

Gerek Sadık Eral, gerek H.Nedim Şahhüseyinoğlu, gerekse internetteki diğer yazarlardan ve gerekse duyum ve deneyimlerimden anlaşıldığı kadarı ile Çorum olayında aynen Kırıkhan ve Maraş'taki program uygulanmıştır.

Maraş olayında baştaki CHP hükümeti görünüşte **“Alevilere”** karşı değildi. **“Derin iktidara”** **“gücü yetmediğini”** ima ediyordu. Çorum olayında ise muhalefette olduğu için iktidarı eleştirmekle yetiniyordu.

MHP ve MSP'nin desteklediği, sağcı olduğunu söyleyen AP hükümeti, açıkça Alevilere karşı tavrını belli etmişti. Tarafsız davranmak isteyen amir ve memurları değiştiriyordu.

Maraş'ta gizli tutulan sağcı **Pol-Bir** üyesi polisler, Çorum'da açıkça saldırganlarla birlikte, **Pol-Der** üyesi polisleri ve sivil halkı öldürüyorlardı.

Direnişi Devlet önlüyor. Saldırganlar serbestçe vuruyor, kırıyor, öldürüyor ve yakıyorlardı.

Uzun süre, şehirde, köyde ve tarlalarda Alevi avına çıkıldı. İnsanlar öldürüldü. Direnip şikâyetçi olan Alevilere karakollarda işkence ve tecavüzlerde bulunuldu. Bilanço 60 ölü, 200 yaralı ve yüzlerce tahrip edilip yakılan ev, iş yeri ve kalan binlerce kişinin gözyaşı, acı ızdırap...

Darbe yanlıları durumdan memnundu ve sağ görüşlü de, sol görüşlü de, **“katliamları ancak asker önleyebilir”** diye düşünmeye başladı ve darbe alkışlanarak geldi.

Bilinen Darbe Geldi

12 Eylül 1980 askeri darbesi kumandanları, en ince ayrıntılarına kadar her şeyi bilerek yönetime el koydular. Gerek Kırıkhan, gerek Maraş ve gerekse Çorum olaylarında bu kumandanlar görev başında olup her türlü yetkiye sahip idiler. Ama çekingen ve gevşek davrandıkları gözden kaçmamıştır.

Yönetimi aldıktan sonra toplu katliamlar durdurulmuş, Alevilere “sizi biz kurtardık” demeye getirilen, mesajlar veriliyordu. Eğitimsiz, can havline düşen, şaşkınlık içindeki Aleviler inanmak zorunda kalıyorlardı. Çaresiz ve sahipsizlerdi.

Askeri darbe yönetimi saldırganları akladı. Solculuk bahanesiyle Alevileri astı, kesti, işkenceden geçirdi ve onları “boyun eğmek” zorunda bıraktı. Müslümanlık adı altında Sünnilere taviz vermeye hatta yardım etmeye başladı. Alevileri koruyormuş gibi davranarak dağıtmaya, göç etmeye, yok etmeye, kalanları camiye sokmaya çalıştı.

Uzun süre Aleviler **“3K”** ile itham ediliyordu: **Kürt, Komünist, Kızılbaş (KKK)**. Bunlara karşı baskı arttırıldı.

Müslümanlık Yarışı

12 Eylül'den sonra yeniden kurulan partiler Sünni Müslümanlık yarışına girdiler. Alevilerin çoğunlukla desteklediği CHP ve yerine kurulan partiler de bu yarışa katıldı. Genel Başkan Deniz Baykal partisinin **“Sünni ve Türk”** olduğu mesajını veriyordu. Partisindeki Alevi oyları ile milletvekili olan Aleviler hiç ses çıkartmıyorlar hatta onu onaylıyorlardı. Az sayıdaki Alevi okur-yazarları, iş sahipleri, sanatçıları Alevi olduklarını söylemekten, çekindiler, korktular ve sustular.

Türkiye toprakları üzerinde yaşayan ve zulme uğrayan diğer milletlere dıştan ve içten sahiplenilenler olmuş. Örneğin Ermenilere Ruslar, Fransızlar, İngilizler, Amerikalılar yardımcı olmuş, çektikleri acılar anlatılmış, yazılmış, kayıt altına alınmıştır.

Çektikleri acılardan dolayı Kürtlerin Sünni olanları için birçok yazı yazılmış gelen kuşaklara iletilmiştir.

Ancak Alevi Kürt ve Türkleré yapılan zulümler kaleme bile alınmamış, sahip çıkılmamıştır.

Alevileri yok edip bitirmeye çalışan Osmanlı Halifeliğinden sonra kurulan Türkiye Cumhuriyeti, Alevilerin kurtuluş kaynağı olması gerekirken, Alevilere karşı tavır içine girmiştir. Buna rağmen, gerek Türkiye’de ve gerekse başka ülkelerde yaşayan Aleviler, Türkiye Cumhuriyetine dört elle sarılmakta, Mustafa Kemal’den gelen ilkelerin bekçisi ve koruyucusu olmakta direniyorlar.

“Dışlanıp itilmelerine” rağmen Türklüğe, Atatürkçülüğe, Lâikliğe sahip çıkıyorlar. Ancak yine de yaranamayıp kimliklerine sahip olamıyorlar.

İş sahibi, bürokrati, siyasetçisi, maddi menfaatinin engelleceği korkusuyla Aleviliğe sahip çıkmıyor. Katliamlarda sol bahane edilerek Alevilere saldırıldığı halde, sol adına eleştiriden başka bir şey yapmıyorlar.

12 Eylül darbe yönetiminden sivil yönetime geçişten ve eski TCK nün 141, 142, 163ncü maddelerinin kaldırılmasından sonra Sünni kökenli, ilerici, aydın yazarlar tarafından Alevilik ve Aleviler hakkında olumlu yazılar yazılmaya başlanınca, cesaretlenen Alevi aydınları da yazmaya ve yayınlamaya başladılar. Ancak Türkiye’deki olaylardan ziyade, dışarıdaki eski olaylara ağırlık veriyorlar.

Avukat Sadık Eral, **“Alevi Katliamları”** kitabını olaydan 14 sene sonra yayınlatabilmiştir. Kırıkhan olayından hiç söz edilmemekte, Maraş olayı henüz yazılabilmiştir.

Yargılama

Maraş’ta olduğu gibi, Çorum’da da, bireysel yargılamalarla, çoğu Alevilerden olmak üzere, kişilere cezalar verildi. Devlet güçlerine hiç dokunulmadı. Bir süre sonra katiller, caniler ya

beraat etti, ya da TBMM kararı ile affedildiler ve yine vicdan sorumluluğu, Devletin tüm kademelerinde bir soru olarak kaldı.

Sivas Olayları (02 Temmuz 1993)

(Sivas'ın tarihi tıpkı Maraş ve Malatya'nunkine benzer.)

M. Ö 6. asırda önce Hititler, sonra Asurlar, Sakalar, Medler, Persler hüküm sürmüştür.

M. Ö 4. asırda Büyük İskender zapt etmiş sonra Kapadokya, Pontus Krallıklarının yönetimine girmiş ve Sebasteia" ismi verilmiş.

M. Ö 1.asırda Roma İmparatorluğuna katılmış.

M. S 395'te Bizanslıların hâkimiyetine geçmiştir. Şehrin ismi "**Sebastos**" olmuştur.

1059'da Danişmentlerin yönetimine geçen kent, 1071 Malazgirt savaşından sonra bir ara Selçuklular tarafından işgal edilmiş, 1084'te de Müslüman Arapların yağma ve talanına uğramış. Uzun süre Danişmentlerin idaresinde kalan kent, 1174'te Selçukluların eline geçmiştir.

1243'te Selçukluları yenerek (Kösebağ Savaşında) ortadan kaldıran Moğollar, Sebastos'a (Sivas) girerek, katliamlar yaptılar ve şehri harabeye çevirdiler.

1256- 1353 İlhanlılar yönetiminde olan kent onarıldı ve vilayet merkezi yapıldı.

1389'da şehir Osmanlılara teslim edildi, ancak 1400'de Osmanlı ordularının yenilmesi ile egemenlik Timurleng'e geçti. 1404'de tekfâr Osmanlı, 1464'de Akkoyunlular egemenliğine girdi ve 1473'te tekrar Osmanlı Devletinin yönetimine geçerek egemenlik sürdürüldü.

Büyük İskender'den önce, çeşitli dilde ve inançta insan, Sivas yöresinde uyum içinde yaşadılar. Ondan sonra Sivas hep işgalci devletlerin yönetiminde kaldı. Her gelen Sivas'ı yaktı, yaktı, halkın elindeki malı yağmaladı.

Batıdan gelen işgalci devletlerin dinlerini kabullenmeyip, doğudan gelen inançları benimsiyorlardı.

Kitabın başında da yazdığımız gibi egemenliğine girdikleri devletlerle barışık değillerdi.

Böylece her gelen devlet tarafından katliama uğradıkça kaçıp dağlara sığınıyorlardı.

Yahudilik İbranilere mahsus olduğu ve yöreden de uzak olduğu için söz konusu olmadı.

Hıristiyanlık Bizanslıların baskı aracı olduğu için kabul edilmedi.

Müslümanlık ikiye ayrılmış, Arapların Sünniliği ile İranlıların Şiiliği sürekli çatışma halinde idi.

Semavi dinlerden önce, İran'la birlik içinde olduğu ve sonra da doğudan gelen göçlerin etkisi ile Şiiliğe sempati ile bakılıyordu.

Selçuklu Devleti, Bizanslılarla savaşarak **“Rum Diyarı”** Anadolu'ya gelmiş, Arapların Sünni mezhepli dinini kabul etmişti. Halkı, Müslümanlık hakkında bilgiye sahip olmadığı için Sünni hocalar getirtilip eğitmeye çalışıyordu.

1071'den sonra Anadolu'ya (Rum Diyarı) gelip Devlet ve beylik kuran Türkler sürekli birbirleri ile savaşmışlar. Osmanlı Devlet kuruluşunun başına geçen padişahlar, önce **“oğulları dâhil”** yakın akrabalarını öldürtüyor, sonra da diğer Türk beyliklerine saldırıyorlardı. Sivas şehri de bunlardan nasibini alıyor, yıkılıp tekrar yapılıyordu.

Türkler Anadolu'ya gelmeden önce, Hititler, Ermeniler, Asuriler, Kürtler ve Rumlardan ibaret, birlikte yaşayan bir halk topluluğu vardı. Müşterek dinleri aydınlıkla karanlığın çarpışmasından kaynaklanan 5 kutsallara tapmaktı. Tapındıkları başta güneş olmak üzere, ateş, hava, su ve topraktan ibaretti. Gece karanlığını ateşin Alevi ile aydınlattıkları için, **“ateş ocaklarının”** sönmemesine özen gösteriyorlardı. Önce heykelperestler (putperest), sonra da görünmeyen tek Allah'a inananlar, onlara **“Ateşperest”** (ateşe tapanlar) diyorlardı. Fakat 5 unsurun dünya üzerindeki canlı ve cansızları yaşattığı inancı, onların beynine yerleşmişti.

Anadolu'da yaşayan yerli halklar gibi, Sivas ve çevresindekiler de, son yöneticisi Osmanlı devletine karşı idi. Sık sık ayaklanmaları bastırılıyordu.

Arap Müslüman orduları savaşarak yayılmacı politikasını yürütüyordu.

İran, Araplara yenik düşüp Müslüman olunca, Ali ve soyundan gelenlerin önderliğini (imamlığını) benimsedi. Emevilerin zulmünden kaçan, “**Ali yanlısı**” Araplar da kaçıp İran’a geliyorlardı.

Anadolu’nun doğu kısmında çoğunlukla Kürtler yaşıyordu. Medlerden sonra devlet olamadıkları için, eğitimleri yoktu.

İsimleri ve sözlerinin çoğu “tek” harfli olduğuna bakılırsa, tarih öncesi devirde, Çin ve Hindistan yakınlarından göç ettikleri anlaşıyor.

Güneydeki Kürtlerin, kuzeyden geldikleri sanılıyor.

Doğuda yaşayan halklardan sadece Ermeniler Hristiyanlığı kabul ettiler. Kürtler uzun süre, güneş ve ateş, su, toprak, hava dörtlüsünü kutsal saymayı sürdürdüler.

Alevilerin “**Çarıyar**” dedikleri, bununla ilgilidir “**Çar**” Kürtçe **dört**, “**yar**” sevgili olduğuna göre, Türkçesi: “**dört sevgili**” demektir.

Aydınlığın karanlıkla, iyiliğin kötülükle savaştığını esas alan Zerdüş peygamberin inancını hiç bırakmadılar.

Müslüman Araplar, hâkimiyet kurmak amacı ile aralıksız savaşırken, Kürt halkı ile de savaştı, rivayete göre 3 seferde 600 bin Kürt öldürüldü ve Kürdistanı teslim aldı.

Sadece yönetim olarak Araplara bağlanan Kürtler, dini geleneklerini sürdürdüler.

Güneydeki Araplarla, doğudaki İranlılar Anadolu’da yaşayan halklara, Müslümanlığı aşlamak üzere hocalar gönderiyorlardı.

Kürdistan’ın güneyindeki Kürtler Arapların etkisinde kalarak Sünni, kuzeydekiler ise, Acemlerin(İranlılar) etkisinde kalarak Şii’liğe kabullendiler.

Sivas ve çevresindeki halk, çoğunlukla İran’dan gelen Şii Müslümanları konuk ediyordu.

Ali ve soyundan gelenlere, eza, cefa edilerek katledildikleri için. Aynı kaderi paylaşan Sivaslılar da din olarak Şii’liğe seçtiler.

Şii, Alevilerin bugün kullandığı, “**Ehli-Beyt**” anlamındadır. Muhammet, Ali, Fatma, Hasan, Hüseyin’den ibaret olan ev halkından yana olmak demektir.

İran’da devlet kuruluşları sık sık değişirken, Şeyh Haydar isimli bir zat, Muhammedi ve damadı Ali ile kızı Fatma’dan olan

Hasan, Hüseyin'i içine alan aileye ve o soydan gelen kişilere bağlılıklarını, bunlar dışındaki kimselerin önderliklerinin kabul edilmeyeceğini ilan eder. İbadet şeklini de eski geleneğe göre uygular.

Şeyh Haydar'ın etrafında büyük bir genç insan kitlesi oluşur. Başlarına kırmızı bir bez bağlayarak, karşı gelenlerle savaşır. Başarılı sonuç alıp Şah Haydar ismi ile Şii İran birliği ve devletini kurar. Ölünce yerine oğlu Şah İsmail geçer.

Şah İsmail'in annesi Türk olduğu için farsça olduğu gibi, Türkçe şiirler yazarak Ali ve soyuna olan özlem ve sevgisini anlatır. İbadeti Sünnilere göre değil de, eski Alevi geleneğine göre yürütür.

Şah İsmail Alevilerde, “tevazu” ifade eden, “Şah Hataî” ismi ile şiirler yazar ve kısa zamanda Anadolu halklarını etkiler.

Şah İsmail'in ölmesi ve soyundan gelen son Şah devrildikten sonra, Arap din hocaları İran'a akın etti.

İran'daki bugünün Şii din anlayışı Arap ve İran din mollalarının şekillendirdiği, Şah zamanındaki şekille çelişen konumda olup, Anadolu Alevisinin kabullenmediği durumdadır.

Pir Sultan Abdal

Pir Sultan Abdal'ın dedeleri, İran'ın Horasan bölgesinden gelip Sivas'ın dağ köylerinde yerleşmiştir.

Şiirlerinden anlaşıldığına göre, yerleştiği yer “Banaz” adını almış ve Pir Sultan'da orada doğup büyümüştür.

Anlaşılan halk adına, “Hak” mücadelesi veren çok sevilen bir kimsedir.

Alevilerin en büyük makamı olan “Pir” unvanına sahiptir. Türkiye'deki kamuoyu, onu bir halk ozanı olarak bilir. Fakat Aleviler onu “ulu” bir din önderi olarak tanırlar. Alevi ibadeti sazlı ve sözlü olarak onun şiirleri ile yapılır.

Sanatçı Aydınlar Sivas'ta

Ve bu ulu önderi anmak üzere yukarda anlattığımız aydınlar grubu 30 Haziran 1993'te Sivas'a geldiler.

Aziz Nesin'in de içinde bulunduğu şairler, yazarlar, âşıklar, sanatkârlar, Dede soyundan olanlar, Osmanlı Şeyhülislamının,

“Alevilere ölüm vaciptir” şeklindeki resmi fetvasının, Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından, kaldırılmadığından haberleri yoktu.

Tüm Osmanlı topraklarında, Aleviler dağlarda orman içlerinde, Devlet yönetiminden uzakta yaşarken, Sivas’ta da gözlerden uzak yaşamayı sürdürüyorlardı. Cumhuriyet kurulduktan sonra, peyder pey, şehir merkezlerinin kenar semtlerine yerleşmeye başladılar.

Çok partili devirde, **“oylarından dolayı”** Alevileri partiler de önemsemeye başladı. Tercihlerini Sünni dininden yana kullananlar, yönetimde kaldıkça, müzmin muhalif CHP Alevileri saflarında tuttu. **“Ortanın solu”** siyaseti, Alevilere **“az”** gelmekle beraber razı olanlar çoğunlukta idi. Ancak bir kısım (çoğunlukla gençler) legal ve illegal sol kuruluşlarda yer alıyorlardı. Buna karşılık Sünni kesimin oyları sağ partilerde birikirken, genç militanları da legal ve illegal aşırı dinci ve milliyetçi kuruluşlarda yer almışlardı.

Askeri darbenin faşist ve diktatör lideri orgeneral Kenan Evren **“korku ve baskı”** ile halka kabul ettirdiği **“anayasa taslağı”** ile kendini Cumhurbaşkanı seçti. ABD nin önerisi ile gelen ve önceki hükümette müsteşar olan Turgut Özal’da 1983 seçimleri ile başbakanlığa geldi. Ekonomide değişiklik yok, 24 Ocak kararları aynen uygulanıyor ve askeri gücün iktidarı sürüyordu.

1991 seçimlerinde AP’nin devamı olan DYP ile CHP’nin devamı olan SHP birlikte hükümet kurdular. DYP’den Süleyman Demirel Başbakan, SHP’den Erdal İnönü ise Başbakan yardımcısı oldu. Demirel Cumhurbaşkanlığına gelince, Tansu Çiller’in Başbakanlığında koalisyon devam etti.

Anarşi, terör, **“faili meçhul”** ölümler, bozuk ekonomi, huzursuzluk sürüyordu ve bunların suçu da sola yükleniyordu.

Tüm Türkiye’de olduğu gibi, Sivas’ta da sol deyince Aleviler kastediliyordu. Halk ikiye ayrılmış, Alevilere ikinci sınıf vatandaş gözüyle bakılıyordu. Alevilerin katılımı ile CHP sürekli seçimleri kazanıyordu.

Geçmişte TİP Sivas’ta varlığını göstermiş, milletvekili bile çıkarmıştı. Alevi önderi Pir Sultan Abdal’ın meydandaki heykeli, sağ militanların öfkesini çekiyordu...

Sivas'taki Aleviler, gelenleri coşku ile karşıladılar. Evlerinde konuk ettiler.

Haberdar olan: **MİT, MHP, RP, BBP ve diğer gericilerin** plan ve projeleri hazırды.

1 Temmuz Perşembe günü, kültür sarayında etkinlik, konuşmalar, valinin söylevi, sazlı sözlü gösterilerle geçerken, saldırganlar dışarıda, bildiri dağıtarak Müslümanlara yapılan zulümden bahsediyordu, **"Müslüman Türkiye"** diyerek toplantıya gelen saldırganlar **"Vali istifa"** diye bağıryorlardı; fakat güvenlik güçleri bu duruma müdahale etmiyordu.

Sivas olayı için çok yazı yazıldı. Kitap yayınlandı, iletişim araçları ile dile getirildi. Ancak şu konu çokça dile getirilmedi.

Alevi katliamlarında, örgütsel olarak aynı programlar uygulanı.

Şöyle ki:

1- MİT, MHP, RP, Ülkücüler ve diğer sağ partilerin desteği ile bir **"vurucu örgüt"** kurularak aylar öncesinden hazırlık yapıyor. Buradaki eyleme BBP'de katıldı.

2- Bazen milliyetçi laflar edilse de, asıl Müslümanlık adına, duygusal kışkırtmalar yapıyor.

3- Bir gün önce tahrik edici saldırılar olsa da Cuma günü, camide toplanıp, öğle namazından sonra saldırıya geçiliyor.

4- Kolluk kuvvetleri, jandarma ve polis başa çıkamayıp geri çekiliyor. Askeri güç geç gelip seyirci kalıyor.

Elbistan, Kırıkhan, Malatya, Maraş, Çorum'da olduğu gibi aynısı Sivas'ta da uygulanıyor.

Evet, 2 Temmuz 1993 Cuma günü saat 13.30, namazdan çıkan, Müslüman'a vur emri veren bir topluluk.

"Yüksek sesli haykırışlar duyuluyor" bugün Cihat günüdür. Alevileri öldürmek ve ganimet almak, Allah'ın emridir. 4 Aleviyi öldüren cennete, bir Aleviyi öldüren hacca gitmiş olur."

Sopalı, silahlı, benzin bidonu taşıyan grup saldırıya geçer. Vurur, kırar, yakar, öldürür. Polis, jandarma ortada yok, asker seyircidir.

İnsanların tutunacakları hiçbir dal kalmadı. Devletten ses yok. Yıllarca oy verdikleri CHP'nin yerinde kurulan SHP'nin oyalaması da sonuç vermiyor.

Olayın ayrıntıları, H.Nedim Şahhüseyinoğlu'nun **"Yakın Tarihimizde Kitleli Katliamlar"** adlı kitabı ve birçok yazarın yazılarında anlatıldı. Dolayısıyla ayrıntılara girmedim

İnsanlar arasındaki eşitliği, özgürlüğü ve sevgiyi din duygunun önünde tutan bir takım Alevi ve Sünni kökenli aydın, 1 Temmuz 1993 günü **"Pir Sultan Şenliklerine"** katılmak üzere Sivas'a geldi ve ertesi gün yani 2 Temmuz 1993 gününde otellerinde diri diri yakıldılar.

33 kişi hemen ölmüş, 4 kişi yaralı iken kurtulamamış ölmüş, onlarca kişi sakat kalmış ve yüz binlerce kişiyi de acıya boğmuş bir katliam.

Sivas olayında öldürülenlerin tamamı Alevi değildi. Ama saldırganlar onları Alevi diye öldürdüler.

Olaylarda benzerlikler var. "Din uğruna Alevileri öldürme, Sünni ve Alevi çatışmasını yaratma." Oyalama görüntüsü", Vali direniyor ama gücü yetmiyor. Asker müdahale etmek istiyor ama emir çıkmıyor. Adliye saldırganları cezalandırıyor ama kökenine inmiyor.

Görünüşte Aziz Nesin'in ateistliği bahane ediliyor. Hâlbuki saldırıda "kullanılanlar" ateistliğin, komünistliğin, sosyalistliğin anlamını bilmezler. Saldırgan topluluk Alevilere karşı kıskırtılmıştır.

Dini lider, Halk önderi Pir Sultan Abdal'ın heykeli kırılıyor, yerlerde sürünmesine belediye araçları katkıda bulunuyor. Pir Sultan Abdal heykeli Aleviler için Kutsal bir semboldür. Dini sembollerin tahribi ve hırpalanması cezalandırıldığı halde, burada saldırganlar ödüllendiriliyor. Kutsal heykelin parçaları görünmeyen bir yere taşınıyor.

Olaydan sonra Aleviler Sivas'tan göç etmeye başladı. Kırıkhan'da, Maraş'ta, Çorum'da olduğu gibi şehirde Aleviler belirsiz küçük azınlıklar şeklinde içlerine kapanık yaşam mücadelesi verdiler. Belediye Yönetimi (başkan ve meclisi ile) milliyetçi, dinci partilerin elinde. Kamu görevlerinde (işçi, memur) Alevilere rastlanamaz. Darbeler, katliamlar, devlet baskısı, açlık, sefalet

onları Anadolu şehirlerinden kaçırıp, ya batı devletlerine ya da büyükşehirlerin varoşlarına sığınma zorunda bıraktı.

Elbistan, Kırıkhan, Malatya, Maraş ve Çorum'da olduğu gibi Sivas'ta da, adalet arkadakilere değil de, tetikçilere yöneldi. Görünenlere karşı işledi.

Burada da Alevilerin ayaklanıp isyanı sağlanamadı. Yine yurt dışı ve iç göçlerle "kaçmaları" sağlandı. Yerli Aleviler ya Sivas'ın dışına itildiler ya da boyun eğmek zorunda bırakıldılar.

Uzun süre, sessiz kalan Aleviler, 2 Temmuz'da katliamın yapıldığı yerde toplanıp acılarını dile getiriyorlar. Haksızlığa, zulme uğradıklarını ifade ediyorlar. Masum bir istekleri var: İnsanların diri diri yakıldığı, Madımak otelinin "müze yapılmasını" istiyorlar. Karşı güçler, **"gelecek kuşaklardan saklansın diye"** razı olmuyor.

Ve Aleviler, konuyu "olmayan vicdanlara" havale etmeyi düşünüyorlar. Devlet yöneticilerinden hakların verilmesini istiyorlar; **"vermem"** diyen yöneticilerden. Henüz almasını bilmedikleri için...

Gazi Olayları (12- 16 Mart 1995)

Olayla ilgili çok yazı yazıldı. Söylevler yorumlar yapıldı. Mahkeme safhası ile birlikte, "vikipedi, özgür ansiklopedinin" internetteki yorumsuz yazısı aynen şöyledir.

"Gazi Mahallesi Olayları, 1995 yılı Mart ayında İstanbul'un Sultangazi İlçesi'ne bağlı Gazi Mahallesi'nde provokatif bir eylem sonucu başlayan ve şehrin diğer bölgelerine yayılan olaylar.

12 Mart 1995 günü akşam saatlerinde İstanbul'da Alevi vatandaşların çoğunlukta yaşadığı Gazi Mahallesi'ndeki üç kahvehane ve bir işyeri aynı anda kimliği belirsiz kişilerce bir taksiden otomatik silahlarla açılan ateşle tarandı. Saldırıları sonucu Halil Kaya adlı bir vatandaş hayatını kaybederken, beşi ağır yirmi beş kişi yaralandı. Saldırganların olay yerinden uzaklaştıktan sonra gasp ettikleri taksinin şoförünü öldürdükleri ve taksiyi ateşe vererek kaçtıkları anlaşıldı. Olayların ardından çok sayıda Alevi vatandaş, Gazi Mahallesi'nde toplandı, emniyet kuvvetlerinin

olaya geç müdahale ettiklerini öne sürerek polis karakoluna yürüdü. Polisler grubun üzerine kurşun yağdırmaya başladı, Mehmet Gündüz adlı bir vatandaş hayatını kaybetti, birçok kişi de yaralandı. 13 Mart günü olayı protesto etmek için İstanbul'un dört bir yanından gelen yaklaşık 15 bin kişi polis karakoluna tekrar yürüyüşe geçerek, çevik kuvvet ve özel timlerle desteklenen polisle çatışır. Çatışmalar sonunda on beş kişi hayatını kaybederken, aralarında gazetecilerin de bulunduğu birçok kişi yaralandı. Aynı gün İstanbul valiliği Gazi Mahallesi ile iki mahallede daha sokağa çıkma yasağı ilan etti. Mahallesi'ne giriş ve çıkışlar polis kontrolüne alındı. 14 Mart günü, Gazi Mahallesi'nde konan sokağa çıkma yasağına rağmen olayların bir türlü yatıştırılamaması üzerine bölgeye askeri birlikler sevk edildi. Yine aynı gün Gazi Mahallesi'nde çıkan olaylar nedeniyle Ankara Kızılay Meydanı'nda çıkan olaylarda otuz altı kişi yaralandı. 15 Mart'ta olaylar Ümraniye'ye sıçradı. Mustafa Kemal Mahallesi'nde çıkan olaylarda beş kişinin ölmesi ve yirmiden fazla kişinin yaralanması üzerine bu bölgede de sokağa çıkma yasağı ilan edildi. 16 Mart'ta dönemin İstanbul Valisi Hayri Kozakçıoğlu olayların yatıştırıldığını söyleyerek bölgedeki sokağa çıkma yasağının kaldırıldığını açıkladı.

Yargılama

Olaylardan sonra yapılan otopsi sonucu ölen 17 kişiden yedisinin polis mermisiyle hayatını kaybettiği belirlendi. Gaziosmanpaşa Savcılığı'nın olayla ilgili fezlekesiyle Eyüp Cumhuriyet Başsavcılığı, 20 polis hakkında "müdafaa ve zaruret sınırını aşarak faili belli olmayacak şekilde adam öldürmek" iddiasıyla dava açtı. İstanbul Eyüp Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından Eyüp Ağır Ceza Mahkemesi'ne açılan dava kamu güvenliğinin sağlanamayacağı gerekçesiyle Trabzon'a gönderildi. 11 Eylül 1995'te Trabzon Ağır Ceza Mahkemesi'nde başlayan yargılama süreci, beş yıl içinde otuz bir duruşma yapılarak 3 Mart 2000'de karara bağlandı.

Yargılanan yirmi polis memurundan Adem Albayrak dört kişiyi öldürmekten altı yıl sekiz ay, Mehmet Gündoğan iki kişiyi öldürmekten üç yıl dokuz ay hapse mahkûm edilirken, (cezalar ertelendi), diğer on sekiz sanık polisin ise beraatına karar veril-

di. Ancak Yargıtay, Albayrak ve Gündoğdu hakkında verilen kararı "Haklarında adam öldürme ile ilgili net bir açıklığın olmadığı" gerekçesiyle bozdu. Yargıtay, sanıkların Türk Ceza Kanunu 49. maddesine göre yargılanmasını istedi. Bunun üzerine dava Trabzon Ağır Ceza Mahkemesi'nde tekrar görülmeye başladı. Ancak aileler ve avukatlar Yargıtay kararı ile devletin bir kere daha kendini aklayacağı gerekçesiyle davadan çekildiklerini bildirdiler. Tekrar görülmeye başlanan dava üçüncü celsede karara bağlandı. Mahkeme heyeti Albayrak ve Gündoğdu'ya toplam dört yıl otuz iki ay hapis cezası verdi.

Kararın 11 Temmuz 2002'de Yargıtay tarafından onanması üzerine yakınlarını kaybeden 22 kişi AİHM'ne (Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi) başvurdu. Yargılama sonucunda mahkeme 27 Temmuz 2005'te açıklanan kararda Türkiye'nin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 2. maddesinde düzenlenen, Yaşama hakkı ve 13. maddesinde düzenlenen, Milli makamlara başvuru yollarının kapatılması hükümlerine aykırı davrandığı sonucuna vardı. Mahkeme Gazi Mahallesi'nde hayatını kaybeden on iki kişi ile Ümraniye'de ölen beş vatandaşın ailelerine tazminat ödenmesine karar verdi. Olaylarda yaşamını yitiren on yedi kişi için ayrı ayrı otuz bin avro tazminat verilmesine hükmeden mahkeme, böylece Türkiye'yi toplam 510 bin avro tazminat ödemeye mahkûm etti."

ÖLENLER; Halil Kaya, Mehmet Gündüz, Zeynep Poyraz, Fadime Bingöl, İsmihan Yüksel, Ali Yıldırım, Dilek Sevinç, Reis Kopal, Fevzi Tunç, Mümtaz Kaya, Genco Demir, İsmail Baltacı, Hasan Pugan, Hasan Sel, Sezgin Engin, Dinçer Yılmaz, Hasan Gürgen, Hakan Çabuk.

Birçok devlete başkentlik yapıp en son İstanbul ismini alan kent Cumhuriyetin kuruluşu ile başkentliği Ankara'ya kaptırmakla beraber büyük şehir olma özelliğini yitirmemiştir.

Ekonomi, sanat, kültürde üstünlüğünü koruyan İstanbul, siyasette de üste çıktı.

Tüccar, sanatkâr, yazar, gazete, televizyon, İstanbul'da olmadıkça üne kavuşamaz. Cumhurbaşkanı, Başbakanın köşkleri de İstanbul'dadır. Bakanlar, yüksek bürokratlar çoğunlukla eğitimlerini İstanbul'da görmüşler, İstanbul'da ikamet etmişlerdir. Dünya devletleri ve milletleri Türkiye'yi İstanbul'la tanır.

Genelde Türkiye Cumhuriyetinin İstanbul'dan yönetildiği kanısı hâkimdir.

Anadolu halkı, kısmen can güvenliği ve onurunu koruyacağı, ekmeğini kazanacağı ümidi ile İstanbul'a taşındı.

Katliamlardan kurtulan, Elbistan, Kırıkhan, Malatya, Maraş, Çorum, Sivas Alevilerinin bir kısmı, İstanbul'un Osmangazi İlçesinin, Gazi Mahallesine geldi ve yerleştiler. Gece kondu, gündüz kondu derken orada dükkân, kahve gibi küçük iş sahibi oldular. Diğer illerden de gelen Alevilerle birlikte yoğunlaştılar. Aralarına %20 kadar Sünni de karıştı. Ancak; insan sevgisi ve eşitliği, **"temel anlayışından"** hareketle onlarla iyi geçiniyorlar ve dost olmuşlardı.

Katliamlarda kullanılan tetikçi saldırgan örgütü ÜGD açıkça kuruldu. Sol tarafın Devsol, CHKD, DHKP-C, TKP gibi illegal örgütlerinin varlığı da bilinmektedir.

Aleviler çoğunlukla, sol fraksiyonlarla değil de CHP ile birlikte hareket ediyorlar.

Kırıkhan, Malatya, Maraş, Çorum, Sivas olaylarına bakıldığında, Devletin sağ partilerle birlikte hareket ettiği, Alevi Sünni çatışması çıkartıp faşist bir diktatörlük kurmayı hedeflediği görülmektedir. Ancak **"halkın sağduyulu davranması ile"** başarılı olunamadı. Birçok dönemde görüldü ki Alevi Sünni, Kürt Türk çatışması çıkmıyor. Dıştan bir kışkırtma olmadıkça, birlikte yaşayabiliyorlar.

Gazi olaylarında, Devlet bizzat uygulamaya geçerek görevli elemanlarını kullandı. Alevileri ayaklandırmayı bir daha denedi.

Baş a dönecek olursak silahlı kişiler, Alevilerin sürekli oturdukları kahveleri otomatik silahlarla tarıyor ve hiçbir engele takılmadan kaçıp gidiyorlar. 15 dakika süren bu görevleri sırasında masum bir kişi ölüyor, birçok kişi de yaralanıyor Polis kılını kıpırdatmıyor.

Felaket ortamında toplanan halk, güvenliğin olay yerine gelmediğini görünce, üzüntü ve öfkeden çılgına dönüyor; harekete geçirmek için polis karakoluna doğru yürüyor. Sol örgütlerle ilgili Alevi gençler, yüksek sesle, **"katiller kaçtı, polis nerede, faşist iktidar"** gibi sözlerle bağırarak yürümeyi sürdürüyorlar.

Polis önce copla, sonra da silahına sarılıp gelenleri dağıtmaya çalışıyor üstlerine de “Aleviler isyan etti” diye bilgi veriyor.

“İsyancıları” etkisiz hale getirmek için, jandarma ve polisten kurulu büyük bir güç toplanıyor.

Savunmada direnen bazıları öldürülürken birçoqları da gözaltına alınıp dayaktan geçiriliyor.

İçlerinde daha önceki katliamlara hedef olmuş insanlar var. Korkuyorlar; güvenecekleri, sığınacakları tek yer olarak Cem evini seçiyorlar.

Cenazeler yerde, yakınları yaralıları hastaneye taşımakla meşguller.

Saldırganların 1’i kadın, 3 kişi, içinde cinayet işledikleri taksiyi yakıp şoförünü öldürdükten sonra, “küçük köy yeni mahallede” bir sokağa bıraktıkları, sonra bir başka araçla uzaklaştıkları polis kayıtlarında görülmüştür.

Masum insanlar öldürüldü, yaralandı, akla gelmeyen işken-celerden geçirildi. Olayın asıl failleri ortada yok, yıllar geçtiği halde aydınlanmış değil.

İstanbul’un diğer semtlerinden gelenlerle birlikte 15 bin kişi Cem evinin önünde toplanıyor. Üzüntü, öfke hat safhada. Alevilerin saldırıya geçecekleri endişesi var.

İçişleri Bakanının da katılımı ile valilikte toplantı yapıyorlar. Vali, Emniyet Müdürü, Jandarma Komutanı hazırda.

Akla gelen Alevi büyükleri çağrılıyor. Prof. İzzettin Doğan, Emniyet Müdür yardımcısı Hüseyin Kocadağ, ünlü iş adamı ve Galatasaray spor kulübü yöneticisi Adnan Polat toplantıya katılıyor.

Önceki katliam örnekleri verilerek, **“Devletin güçlü olduğu, Devlete karşı gelinemeyeceği, istenirse daha çok kan akabileceği”** şeklinde tehditli sözler söyleyerek cem evi önünde toplanan halkın dağılıp evlerine dönmeleri için Alevi büyüklerine görev veriliyor.

Biri; Dede soyundan Profesör. Biri; polis şefi, diğerleri de varlıklı Alevi tüccarlarından ibaret heyet cem evine gidip, Halkı yatıştırmaya çalışıyor; ancak öfkeli kalabalık onlara ret cevabı veriyor.

CHP milletvekili Alevi Salman Kaya, yazarlar: Zülfü Livanelli, Yalçın Doğan ve Umur Talu denemeye girişiyorlar, olmuyor.

İçlerinde; Maraş'ın, Çorum'un, Sivas'ın katliamından kurtulup, burada yaşamak ümidi ile gelenler de var.” **Yaşasın bağımsız Türkiye, vatan faşistlere mezar olacak**” sloganlarını çok işittiler. “Demokrasiyi, laikliği, Atatürkçülüğü savunmak ta” onları ölümden kurtaramadı.

Maraş'ta, Başbakanı, bakanlara, valiye, yüksek askeri ve sivil bürokratlara küfürlü hakaretler yapıldı, polisler öldürüldü. Vilayetin, dolayısıyla Devletin üstüne yürüdüler, kimse ses çıkarmadı. “Başa çıkamıyoruz” gibi komik ifadeler kullanıldı.

Gazi'de sloganlarla, polise taş atılması, ölümlerine, kovulmalarına sebebiyet verdi.

Bilinen usul: **“vuran da vurulan da”** yargılanmaya başlandı. Güvenlik gerekçe gösterilerek, mahkeme Trabzon'a taşındı; yoksul ve perişan Aleviler aylarca Trabzon'a gidip geldiler. Sonuçta; olayın asıl failleri olan azıllı Devlet yöneticileri arkada dururken birkaç tetikçi, küçük cezalar ve sonra da **“af”**larla kurtuldular.

Olaylar üzerinden yıllar geçti. Çocukken, gençken olayları görüp yaşayanlar ya öldüler ya da yaşlandılar. Olayı, sözlü ve yazılı olarak duyanlar; yurttan ve dış ülkelerde yorumlamaya başladılar. Devlet yöneticilerinin, kendi masum vatandaşlarını koymak için, her türlü entrika ve katliama başvurduğunu gördüler.

Kürtleri Türklerle, Alevileri Sünnilerle çatıştırıp, faşist dikta yönetimi kurmak için, girişilen bu yöntem, Türkiye Cumhuriyetini yıllarca geriye götürdüğü açık bir gerçekken, Devlet politikasında hâlâ geçerliliğini koruyor.

Ermeniler ve Rumlar kovuldu. Kürtler ve Alevilerin kovulmaları gündemden düşmedi. Şimdi de, **“az da olsalar”** Yahudileri kovma planları yapıldığını sezinliyorum. **“Kovulması gündemde olan”** solcuların da buna yardımcı olduklarını görüyorum.

Yazılan, çizilen ve söylenenlerden anladığım kadarıyla **“kovulması söz konusu olmayan,”** büyük bir aydın kitle **“kovmaya”** taraftar değil.

Devletin, faşist dikta yönetim planına karşı çıkıyorlar. Irkı, dini, dili, rengi ne olursa olsun insanların, eşitlikçi demokrasi ile yönetileceğine inanarak savunuyorlar.

Kovulmaları gündemden düşmeyenler de yakınıyorlar, sızlanıyorlar. Yöneticilerden, eşitlikçi demokrasi isteğinde bulunuyorlar. Ancak eleştirilerle yetinmiyorlar; istekleri aydınlarla örtüş-tüğü halde bir araya gelemiyorlar.

Anlaşıldı ki; kişisel eleştiri ve davranışlar fayda sağlamıyor. Ciddi örgütlere ihtiyaç var, örgütün adı da “Siyasettir.”

İsteklerle, her tarafı bozulmuş Cumhuriyet yönetimini, “**ta-mirle**” düzeltemeyiz.

Türkler, Kürtler, Ermeniler, Rumlar, Yahudiler, Aleviler ve aydınlarla elele verip, ilerici, reformcu, tüm insanlara mutluluk vaat eden demokrat bir parti kurulmalıdır.

Bekleyip yozlaştırılmadan, hemen alt yapı hazırlıklarına baş-lanmalıdır.

Korku ve çekingenliği atlatanlara mesajım budur.

Alevilerin Kısa Tarihi

Bizans, Arap, Fars ve Türk devletlerinin yönetiminde, yaşam güvencesinden yoksun ve yoksul hayat akışı içinde Türkiye Cumhuriyeti ile tanıştılar.

Mustafa Kemal paşanın öncülüğünde kurulan cumhuriyet yasalarına göre, Aleviler ölümden kurtuldular; ancak kendi ülke-lerinde yabancı oldukları için hiç unutulmadılar.

Osmanlı Devletinin amir ve memurları iş başında idiler. Her ne kadar Laik Türkiye Cumhuriyeti” adı verilmişse de, “Sünni Türkiye Cumhuriyeti” olarak bilinecekti. Yönetenler ve bağlı amir ve memurlar, hem Sünni ve hem de Türk olmalı idiler.

Türk olmayıp diğer devletlerden kaçıp gelen Müslümanlar, Türk-Sünniliği kabul edip devletten görev aldılar.

Kürtler zaman zaman başkaldırılarda bulundularsa da, bastırıldılar. Aleviler ise, ses çıkarmadılar. Kısıtlı da olsa eğitim ve ticaretle kendilerini gizleyerek yaşamlarını sürdürdüler.

Osmanlıların zamanında olduğu gibi horlandılar, itildiler, devletten itibar görmediler.

Zorunlu olarak şehre gelenler, Aleviliğini gizlemeden iş göremez bir durumdaydılar.

Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde ve dışında, hiçbir devletten yüz bulamamış, birbirlerinden habersiz aynı düşüncüyü, aynı sevgiyi ve aynı acıyı paylaşan bu insan topluluğu kimlerden ibaretti, milliyetleri, dilleri mezhepleri neydi?

Önceki İnançları ve Yaşantıları

Semavi dinlerin oluşumundan önce çeşitli dilleri konuştukları halde, aynı inanca sahip insanlar birlikte yaşıyorlardı.

Güneş başta olmak üzere, her türlü ışığa taptıkları görülmektedir.

İnanç: sevgi ve korku üzerine kuruludur.

Ateş, su, toprak, hava dörtlüsü dünyanın ana kaynağıdır. Bu kaynağı yöneten de güneştir.

Güneş; hem acıtan hem de sevindiren varlıktır.

Yönettiği dört unsur hem var ediyor, hem de yok...

Işık: sevinci, karanlık: üzüntüyü simgeliyor.

İnsanlar sürekli karanlıktan kurtulmayı düşündüler ve geceleri ateşin Alevinden yararlandılar.

Anadolu'da birçok dilde insan, inanç yolu ile birlikte yaşamakta idiler. Işık-Alev din esasına Zerdüş'tün hitabeti de eklenince insanların toplanarak sohbet ve muhabbet etmeleri ortaya çıktı.

Milattan 4-5 bin sene önce Anadolu'da yerleşmiş Hititler, Asurîler, Keldaniler, Kürtler, Ermeniler ve Araplardan kurulu dine mensup insanlar, semavi dinlerin oluşumundan sonra, Bizanslar, Moğollar, Selçuklular ve Osmanlıların istilasına uğramış, vurulmuş, katledilmiş ve dışlanmışlardır. **"Işık ve ateşe"** önem veren bu topluluğa çok ve tek tanrılı (Hristiyanlar, Yahudiler, Müslümanlar) dine dayalı devletler kanlı baskınlarla dinlerini kabul ettiriyorlar, etmeyenleri dağlara sığınmaya mecbur bırakıyorlardı.

Semavi dinlerin temelini Musevilik teşkil ediyordu. Ancak Yahudiler bu dini İbraniler arasından dışarıya taşınmasını önleyici tedbirler almışlardı.

Hristiyanlık çoğunlukla batıda yayılmış, doğuya yönelmeye zorlanıyordu.

Son din olan Müslümanlık, savaşlarla varlığını ve yayılmasını sürdürürken, kendi arasında ikiye bölünmüş, Ali ve Muaviye taraftarlığı ile cephelere ayrılmıştı. Cephelerin bir tarafında Arap çoğunluğu, diğer tarafta Acemler savaşmayı sürdürüyorlardı.

Miladın onuncu yılından sonra Türkler toplu olarak Anadolu'ya gelmeye başladı.

İlk gelen kabileler Acemlere karşı, Araplardan yana tavır koyarak Sünni Müslümanlığı kabul ettiler.

Sonra gelen Türkmenler Acemlerin Benimsediği Ali'den yana olan Şii Müslümanlığı kabul ettiler.

Kuzey, Orta ve Doğu Anadolu halkları Şiiliği, Güneyde Araplara komşu olanlar ise Sünniliği kabul ettiler.

Anadolu'da kurulan Türk Devletleri (Selçuklular, Karahanlılar, Osmanlılar) Sünni Müslümanlığı benimseyince, Hristiyan ve Yahudilere karşı çıkarken, Şiiliği benimseyen Alevi halkını da ezmeye başladılar.

Şiiler ve Cami

Ali'nin namaz başında öldürülmesi ve soyundan gelen çocuk ve torunların **"Din Uğruna"** öldürülmesi, camilerde aleyhte küfürnameli, Fetvalar verilmesi, Şiileri namaz ve camiden uzaklaştırdı.

Şii sözcüğü: Muhammet ile amcasının oğlu ve damadı Ali, kızı Fatma, torunları (Ali ve Fatma'nın çocukları) Hasan ile Hüseyin'den ibaret olan ev halkı (Ehli-Beyt) demektir.

Bugün İranda uygulanan **"Camide Namaz"** (Şekli başka olmakla beraber) Şah İsmail soyundan gelen son Şahın darbeyle gitmesinden sonra, mollaların yürüttükleri bir şekildir. Camiyi terk eden İran halkları (Bilhassa merkez Horasanda) muhabbet toplantıları, cem yapılıyordu.

Cem: Arapçada **"Toplantı"** demektir Türkçenin evi ile birleşip **"Cem Evi"** yani **"Toplantı Evi"** anlamına gelmektedir.

Alevi sözcüğüne gelince: Yazar Erdoğan Çınar'ın da ifade ettiği gibi Anadolu ve doğu halklarının (Kürtler, İranlılar) eski dini olan Alev-Işık sözünden kaynaklanan Alev-li anlamına gelmektedir.

Kürtçede ve Farsçada isimlerin sonuna eklenen i harfi. Türkçedeki li anlamındadır. Müslümanlığın kabulünden sonra eski dinlerini koruyanlara **“Ateşe Tapanlar”** denilmiş ve **“karanlıkta ışık saçtığı için”** alev kutsal sayılmıştır. Din önderlerine de ateşi tüten, Alev'i sürdüren anlamına gelen Ocakzadeler denmiştir.

Müslümanlığın kabulünden sonra Ali adına yakıştırma yapılmıştır. Alevi halk bundan rahatsızlık duymamış, bilakis onur duymuştur.

Bana göre isim üzerinde tartışmaya gerek yoktur. Aleviler diye büyük bir halk kitlesi vardır.

Alevi şairler de isimlerinin sonuna i harfini koyarak simgeleştirmişlerdir. Fuzuli, Nesimi, Mahsuni, Hatai, Tebrizi, Dersimi, Daimi, Sulari ve bunlar gibi birçok örnek vardır.

Anlaşılan çeşitli halklardan ibaret olan Aleviler, Anadolu'nun ilk yerli halklarındandır. Birçok devletin istilasına uğramış, onların yönetimine girmeyi reddedince, ezilmiş katledilmişler.

Böylece, küçük topluluklar halinde birbirlerinden habersiz, **“Işık-Alev”** inancını sürdürmüşlerdir. İstilacı devletlerin yönetiminde kalmakla ve asıl inançlarını yitirmeden, Putperestler, Zerduştiler, Şamanlar, Yahudiler ve Hristiyanlardan sonra Müslümanlığın etkisinde kalmışlardır.

Zoraki Kabul

Müslümanlık: Çoğunlukla halklara zorla kabul ettirilmiştir.

Müslümanlıkta dini önder aynı zamanda yönetimin de başıdır.

Müslüman ordusu savaşıyor, vuruyor, kırıyor, Allah adına insanları öldürüyor **“ganimet”** adı altında mallar, paralar, kadınlar, köleler alıyor ve aralarında pay ediliyordu. Böylece, gençler (Türk, Kürt, Acem) mal ve kadın almak için Müslüman ordusuna katılmakta idiler.

Hal bu iken Müslümanlar birbirlerini katletmekle birlikte ikiye bölündüler. Ali taraftarları ve Bekir, Ömer, Osman taraftarları; bu anlayıştan 2 hizip (Parti) doğdu. Ali taraftarlarına Şii, diğer bölüme de Sünni deniliyordu.

Müslümanlar, Anadolu ve Acemistana akın ettiği sıralarda, Sünniler iş başında idi. Acemler ve Kürtler Müslümanlığı kabul etmekle beraber, mağdur ve muhalif olan Şiilerle birlikte hareket ettiler.

İlk gelen Türkler, Acemlerle savaşarak Anadolu'ya geldiler. Önerine çıkan Hristiyan Bizanslarla çarpıştılar. Yahudiler başka bir ırktan olanı içlerine almıyorlardı.

Hükümdar olmak için bir dinin kabulü gerekiyordu. Acem ve Bizanslıların karşısında durabilecek tek güç Sünni Müslüman Araplar idi. Onlardan yana tavır koydular.

Karahanlılar, Selçuklular ve Osmanlılar böyle kuruldu. "Eğitim dili Farsça olduğu halde" Sünni Müslüman dinini benimsediler.

Yukarıda anlatıldığı gibi Anadolu ve İran içlerine kadar uzanan sahada çeşitli dinlere mensup insanlar yaşıyordu. Herhangi bir devlete tabi değillerdi. Kendi içinde önderleri etrafında toplanıp verilen kararlarla yönetiliyorlardı. Devletlerin despot idarelerine karşı duruyorlardı. Semavi (Yahudi, Hristiyan, Müslüman) dinlerden önceki puta (heykel) Taparlığı da kabullenmemişlerdi.

Dini İnançları: Güneşe tapmaktı. Onlara göre dünyayı yöneten Güneş, dünyadaki temsilcisi de Ateş idi.

Güneş var olmayı, yaşamayı ve yok olmayı sağlarken hava, suya, toprağa yön veriyordu.

Varlığında ışık verirken, yokluğunda Ateşle aydınlatıyordu dünyayı.

Türkmenlerin Gelişi

Konya'da kurulan Selçuklular zamanında Türkmenistan'dan gelen Türkler Anadolu'ya gelmeye başladılar. Doğudaki Kürtler ve Ermenilerle tanıştılar. Kısa zamanda anlaşıp kaynaştılar. "Güneş ışık" inancını benimsediler. Geçimlerini sağlayabilmek için orta Anadolu'ya kadar gittiler. Devlete ters düşen topluluklar içinde yer buldular.

Osmanlıların Gelişi

Yukarda belirttiğim gibi 10. asırdan sonra; Anadolu'ya akın akın Orta Asya'dan göçler olurken, erkek, kadın, genç, ihtiyar çoluk çocuğuyla birlikte bir kavim yola koyulmuş geliyordu. Daha önceki kavimler Rum Diyarı dedikleri Anadolu'ya giderken, bunlar güneydeki Arap topraklarına yöneldiler. Fırat nehrini geçip Suriye'ye doğru ilerlerken önderleri Ertuğrul'la birlikte birçok insan ve hayvan boğularak öldü.

Daha çok engelle karşılaşacaklarını anlayan topluluk, bunu bir uğursuzluk başlangıcı sayarak geri döndü ve kuzeybatıya doğru yola koyuldu. (Ertuğrul'un mezarı Fırat nehri sahilinde Suriye'de olup halen Türkiye'ye bağlı olarak, başında askeri nöbet tutulmaktadır.)

Konya'da **Selçuklu** devleti vardı. "**Rum Ülkesinde**" Farisi-Arabî eğitim görmüş muntazam askeri güce sahipti.

Gelen yeni Türk kafilesine izin verilmeyeceği düşüncesi ile daha kuzeyden, çöküntüye uğramış Bizans topraklarına doğru ilerlediler.

Bizans beyleri kendilerine konaklar yaptırmış, güvenliklerini surlarla, korucuları ile sağlamışken, etrafta yaşayan Rum köylülerinden vergi, ürettikleri maldan pay alıyor, vermek istemeyenlere de işkence ediyor, zindana atıyor, yaşam koşullarını zorlaştırıyorlardı.

Bu koşullarda, gelen Türk kavmi Anadolu'nun, kuzeybatısına yerleşti. Hayvancılık ve avcılıkla geçimlerini sağlamaya çalışıyorlardı. Rum köylüleri gibi ürünlerini, Bizans beylerinin koruması altındaki, pazarlarda satmak zorunda idiler. Güvenlik güçleri, onlara köylülerden daha çok baskı yapıp ürünlerini ellerinden alıyordu.

Yaşama olanağı kısıtlanan Türk kabile, toplanarak yeminli karar aldı. Başkanlığa Ertuğrul'un oğlu Osman getirildi. Bizans beylerine saldırı planları yapıldı.

Rum köylüleri ile görüşüp esaretten kurtarma teminatı verildi.

Kılıçlar çekilip atlı saldırıya geçildi ve Bizans topraklarının bir kısmı Osman'ın başkanlığındaki göçebe topluluğuna geçti.

Önce beylik, sonra ilk başkanın adı ile **Osmanlı Devleti** kuruldu.

Kurulan Osmanlı Devletinin geliri savaşlar ve ganimetlerle sağlanıyordu.

Bursa, Edirne, İstanbul derken Osmanlı sınırları genişliyordu.

Moğollar, yıkıp yaktıktan sonra Anadolu'dan çekildiler. Selçuklu Devleti de ortadan kalkınca Osmanlı Devleti, Anadolu'ya hâkim oldu.

Padişah unvanlı Osmanlı Devleti, önce Edirne, sonra da İstanbul'da taht kurdu. Anadolu halkının büyük bir kısmı(Orta ve Doğu)Müslüman Şii mezhebini benimsemişti. Osmanlı padişahlığı ise, Şii İran'ın rakibi olduğu için, Araplardan yana tavır koyup Sünni Müslümanlığı tercih etmişti.

Müslümanlıkta kendinden olmayanı öldürmek ve malını, kadınlarını almak, sağ kalan erkeklerini köle edinmek, helal sayılırdı. Adına da **“ganimet”** deniyordu. Bu da Osmanlı Devletinin işine geliyordu.

Anadolu'da yaşayan Kürtlerle, onlara katılan Türkmenler Alev-Işık geleneğini sürdürmekle beraber, Şii Müslümanlıktan yana tavır koyuyorlardı. Arap Devletinde olduğu gibi, Osmanlı'nın da uyguladığı “adam öldürme ve ganimet paylaşımına” karşı idiler.

Hâkim devletlerin, zulmünden kaçıp dağlara sığındıkları ve geçim zorluğu içinde oldukları için vergi de vermiyorlardı. Böylece, Osmanlı Sarayı onları gözden çıkarmış, hasmane tavırla sergiliyordu.

Şii Aleviliğin Oluşumu

Osmanlı Devlet oluşumuna ters bir şekil de İran'da görüldü. Haydar isimli bir zat, halkı etrafına toplayıp Alev Işık geleneğiyle birlikte Sünni Müslümanlara karşı tavır koydu. Cerekanları onları vaşmayı önerdi. Alınlarına kırmızı bez bağlayan gömüklü bir cemaat kurdu. Kendisine “Şah” unvanı verildi. Kısır zamanlarda hainlikleri dışlayıp birliği kurdu.

Şah Haydar bir Türkmen kadınla evli idi ve savaşçıların çoğu Türk ve Kürt gençlerinden oluşuyordu.

Ölümünden sonra oğlu İsmail, Şah İsmail unvanı ile yeni İran Devletinin başına geçti. Anadolu'daki Osmanlıların dışladığı Alevi'lere şefkatle baktı. Farsça olduğu gibi Türkçe şiirler yazarak Alevilerin gözünde büyüdü.

Yönetim Biçimi

Müslüman âleminde dinle siyaset birlikte yürütülüyordu. Devletin başı, dinin de başı idi. İktidar kavgası, kişisel ve toplumsal kavgalar sürüp gidiyordu. Muhammet'ten sonraki 4 Hali-fenin (Abu Bekir, Ömer, Osman, Ali) Abu Bekir'in dışındaki 3 halife de öldürülmüştü. Kanlı kavga, başa geçenlerin katli ile sonuçlanıyordu.

Ali'den yana olanlardan, dini önderliği kabul edilmiş 12 imamın 9 u katledilmiş, 2 si perişan halde ölmüş, 1'i ise kaybedilmişti.

Sünni ve Şîî olarak ayrılmış olan taraftarlardan Araplar Sünniliği, Acemler ise Şîîliği savunup çarpışıyorlardı.

Osmanlı Devleti, İran düşmanlığından dolayı Arapların Sünniliğini tercih etmişti. Dolayısıyla, Anadolu'daki Şîîliği seçen halka karşı, baskı uyguluyordu.

İstanbul ele geçirilip. Merkez yapıldıktan sonra, Fars-Arap eğitilmiş, Rum kültürlü “**Osmanlılar**” diye bir halk meydana geldi. Doğu ve orta Anadolu'da yerleşmiş Türk ve Kürtler hor görülüp baskı uygulanmaya başlandı.

Bir taraftan Rum, Arnavut, Boşnak, Çerkez, Türk karışımı Osmanlı Halkı oluşmuşken, diğer taraftan, Türk, Kürt karışımı “Anadolu Halkı” meydana geldi.

Şeriat Uygulanıyor

Müslümanlıkta ganimet, cariyе, çok eşlilik, zekât ve köleliğin helal olması bazı erkeklerin işine geliyordu. Devleti de erkekler yönettiğine göre Müslüman şeriat uygulanmasına geçildi.

Devleti; başta padişah olmak üzere paşalar yönetiyordu. Yönetenlerin, paraları, malları, karıları, cariyeleri ve köleleri çoktu. Sarayda yaşamış yaşlı Çerkez, kadın ve erkeklerinden edindiğim

bilgiye göre, 18 yaşından küçük, Çerkez ve diğer yabancı kızlar önce padişaha götürölüp, ilk defa yatağa girdikten sonra, cariyeler topluluğuna katılıyor, hamile kaldığı takdirde saraya alınıyor, olmayanlar padişahın onayı ile paşalarla evlendiriliyordu. Padişah değıştikçe kalan cariyeler yeni padişahın emrine giriyordu. Dinlerin kabul ettiğı eski geleneğre göre, cariyeler, sahibinin malı olup isterse kendi yatar, isterse başkasına veriyordu. Padişah Abdülhamit'in 200 güzel cariyesinin olduğı söylenir.

Anadolu'da yaşayan halklar; Osmanlı Devletinin hiçbir Şeriat kuralına uymuyorlardı. İnsan öldürmeyi, ganimeti, çok karılığı, cariyeliğı ve köleliğı asla kabul etmediler. Kadın, erkek, din, dil, ırk, renk farkı gözetmeden insanların eşitliğine inanan, birbirlerine sevgi ile yaklaşan, **“Devlet yönetiminin dışında”** kendi iç dinamiklerinin öncüleri ile özel kurallarla yaşamlarını sürdürüyorlardı. Yöneticilerine **“Pir”** deniyordu.

Zerdüş ve Öncesi

Zerdüş Peygamber zamanı ve öncesi Aleviler; Güneş, Su, Hava, Toprak, Ateş beşlisine önem verir, mukaddes sayarlardı. Başta Güneş olmak üzere beş varlığın, insanı var ve yok edeceklerine inanırlardı.

Zerdüş Peygamber: Mütevazı, giyinişine ve yiyeceğine önem vermeyen, çoğunlukla dağdaki mağaralarda yaşayan, tüm canlıların dilinden ve huyundan anlayan bir kişiliğre sahipti.

İnsanlar, Onun telkinle hastaları iyileştirdiğine, vahş hayvanlardan ve her türlü tehlikelerden koruduğuna inanıyorlardı. Birey ya da topluluk olarak, kaldığı yere gidip, en yırtıcı hayvanlarla birlikte yaşadığını görüyor, telkin ve konuşmalarını dinliyorlardı. **“Beşli Kutsi”** inanışın doğruluğunu görüyorlardı.

Zerdüş bir din önderiydi. Krallar bile ziyarete gelip önünde eğiliyorlardı. Ölümünden sonra müritleri **“Pir”** sıfatıyla geleneğı sürdürdü. Bireylere ve topluluklara hitap edip telkinde bulunuyordu.

Hacı Bektaş'ın Geliş

Hacı Bektaş geldiğı zaman Anadolu'nun ismi **“Rum Diyarı”** idi. İncil'de ise isim **“Asya”** idi. Bir rivayete göre; muhabbet

toplantı odasının içi hınca hınç dolu, ayakta kalacak yer bile yok. Katılmak isteyen gençler geri dönüyor. Neden katılmadığını soran annesine ise **“Ana’dolu”** diyor. Bu söz yaygınlaşıyor ve sonraları, Aşya yahut Rum diyarı dedikleri yerin ismi Anadolu olmuştur.

Diğer bir rivayete göre ise; yunanca doğu anlamına gelen **“Anatole”** ismi **Anadolu** olmuştur.

Bektaş, Rum diyarına geldiği zaman yerleşik Kürtler, Ermeniler, Hititler, Keldaniler ve orta Asya’dan göç edip gelmiş Türklerle tanıştı. Horasandan günlerce yürüyerek birçok insana misafir olup yoluna devam etti. Herkes gibi doğunun kurak topraklarından, batının verimliliğine doğru yürüyordu. Köylerden geçerken **“Pirlerin”** evlerinde misafir oluyordu.

Sonra kendi lisanını konuşan 3 evlik bir yere konuk oldu. Önce karnını doyurdu sonra yerleşmeye karar verdi.

Yıl 1200’ler, 13.asır. Bulunduğu yerdeki Selçuklu Devletinin dili Farsça, Dini Sünni Müslüman, halkı Türkçe konuşmaktadır. Devletin yönettiği çevre halkı ise, bu dini tanımıyor, kendi geleceği ile yaşıyordu. Böyle olduğu için Devlet tarafından dışlanmışlardı.

Devletler din kuralları ile yönetiliyordu. Ortada 3 din geçerliydi: Yahudilik, Hristiyanlık, Müslümanlık.

Batı; Hristiyanlığın, güneyin bir kısmı; Yahudiliğin, orta ve güneybatı asya ise Müslümanlığın etkisinde kalmıştı. Bunlardan birini kabul etmeyenlere yaşama hakkı yoktu. Müslüman yönetimleri de ikiye bölünmüş Sünni ve Şii. Yahudilik İbranilerden başkasını kabul etmiyordu. Rumlar ve Ermeniler Hristiyanlığı benimsediler. Araplar, Kürtler ve Türkler ise Müslümanlığı kabul ettiler.

Arap Devleti ile Selçuklu Türk Devleti Sünniliği, İran ise Şiiliği benimsemişti.

Bektaş İran’dan gelme, genç ve sempatik, ikna etme kabiliyetine sahip bir kişi idi. Konuk olduğu topluluk: Selçuklu Devletinin dışladığı, horladığı kendi gelenek ve göreneklerine bağlı bir kesim.

İran Horasanından gelen göçmenlerin etkisiyle (kendi inancını bırakmadan) Şii mezhepli Müslümanlığı kabullendiler.

Önce doğuda Kürtlere konuk olup sonra orta Anadolu'da Türklerin içine gelen Hacım Bektaş (sonra Hacı Bektaş denildi) halkların gelenek ve göreneklerine adapte olarak Şîî Müslümanlığı izah etti. Ortaya yeni bir din anlayışı çıktı. Müslümanlığın eşitlik ve insan haklarına ters düşen uygulamalarının dışındaki hükümlerine uyulacağı kararlaştırıldı. Temel ilke: Eşitlik ve sevgi üzerine kurulmuştu

Halkın, hayvancılık rençperlik diye 2 gelir kaynağı vardı. Bektaş hem çobanlık hem de çiftçilik yaptı. Kısa zamanda kendini sevdirdi. Geceleri bir evde toplanıp (kadın, erkek, genç, ihtiyar) iyiliklerden söz eden toplantılar tertipletiler. Sevgi **“yahut muhabbet”** toplantıları tüm Anadolu'ya yayıldı.

Yemek verildi, şiirler söylendi, muhabbet konuşmaları yapıldı. Devlet yönetimlerinin dışında eşitlik ve sevgiye dayalı yönetim biçimleri oluşturuldu ve başına da Hacım Bektaş getirildi.

İlk toplantıda, **“Pirlerin gelişi ile”** 40 kişi vardı. Her biri koyun derisinden yapılı bir posta(Post Kürtçe deri demektir.) oturdu ve yerleri belirlendi. Yemekler yendi, sevgi duaları, şiirler, muhabbet konuşmaları yapıldı.

Sonra da, Pirler yörelerine gidip, **“muhabbeti”** yürütmeye başladılar. Artık her yıl belli bir günde gelip, kendi postuna oturuyor, büyük toplantıyı icra ediyorlardı.

Bunun dışında halk akın akın gelip, hediyeler getiriyor, yemek yeniyor, muhabbeti dinliyordu. Muhtaç olanlara da gıda ve sağlık yardımı yapıliyordu.

Evler gelen konuklara dar gelince, daha geniş odalar yapıldı ve adına **“dergâh”** dendi. Dergâh hem yönetim, hem de okul şeklinde idi. Başkanı, yardımcıları, hizmetçileri olan bir yer. Kişiler hizmet karşılığında unvanlara sahip oluyorlar. Dede, baba, derviş olarak görevlerini sürdürüyorlardı. Görev dışında hiç kimse birbirinden yüksek değildi.

En başta olan kişi, en aşağıda oturur. En mütevazı kişidir. (Bu kural Aleviler arasında hâlâ sürdürölmektedir.)

Muhammet gibi Bektaş da okur-yazar değildi. Ancak zekâsı, geniş hafızası ile her konuyu çözecek durumda idi. Kendi yararından çok toplumun yararına önem verirdi. Musa gibi çobanlık

yaptı, İsa gibi evlenmedi. İnsanlara hizmet etmekten zevk alıyordu. Açları açlıktan, yoksulları yoksulluktan kurtarma çabasında idi. Her derdi dinler her müşkülâtı çözerdi.

Selçuklu Devletinde Din

Hacı Bektaş, ünlendiği zaman, Konya’da kurulu Selçuklu Devleti Sünni Müslümanlığı kabullenmekle beraber ne hükümdar ne de halk din bilgisine sahip değildi.

Eğitimin din bilgisi ile yapıldığı, Harzemşahlar’ın yönetimindeki, Afganistan’ın Belh şehrinde, “Farsça eğitim alan” Bahaddin isimindeki zat, oğlu Celalettin’le birlikte, önce Bağdat’a(orada Arapça eğitim görerek) sonra da Anadolu’ya (Rum diyarı) gelmiştir. Bir süre Karaman’da oturan Bahaddin hocalık yapmak ümidi ile Selçuklu Devleti’nin, pay-tahtı Konya’ya gelip yerleşti ve sârayın hocası oldu. Saraya uygunluk sağladı, Sünni Müslüman geleneğine göre halkı eğitti.

Konya’da her din ve mezhepten insan vardı. Üzüm bağları gelişmiş, şarap üretiliyordu.

Bahaddin Hoca, şarabı yasakladı, Müslümanlara ait üzüm bağlarını söktürdü. Namaz, oruç, halkı derin bir taassubun içine soktu.

Ölümünden sonra yerine oğlu Celaleddin oturdu. O da babasının izinde yürüdü. Tekkeyi geliştirdi. Konya’nın ve devletin saygın din bilgini oldu.

Celaleddin 13 senelik etkin bir din adamı iken. 1344’de İran’ın Tebriz şehrinden Şems (güneş) isminde bir zat geldi.

Şems; güneş-ışık din esasına sahip, eğitilmiş bir zat idi; yani “alevî” idi. Müslüman dininin katı kuralları ile ibadetin uygulandığını gördü. Celaleddin’in zekâ ve yeteneğinin boşa harcanıldığını düşündü. İnsanların korku ile değil, sevgi ve hoşgörü ile eğitilmesinden yana olduğunu anlattı. Güneş-ışık teorisini, insanların önürde eşitliğini, Allah’tan korkmayı değil de, Allah’ı sevmeyi öğretti.

Şems geldikten sonra, Celaleddin tekkeyi bıraktı, ibadet şeklini değiştirdi. Artık Celaleddin’in ibadeti şems ile birlikte kapalı odada, Alevi geleneğinde olduğu gibi, muhabbet sema, insan ve Allah sevgisini ifade etmekten ibaretti.

Etraf bunu yadırgadı. Celaleddin camiye ve tekkeye gelmediği gibi evden çıkmıyor. Şarabı haram bilen hoca Celaleddin Şems'le birlikte şarap içiyor, önceleri hiç sevmediği halde şems ile birlikte raks (sema) yapıyordu

Mevlana unvanını da alan ve de Rum ülkesinde bulunduğu için Mevlana Celaleddin-i Rumi ismi ile anıldı.

Böylece, Mevlana'nın **2 kişiliğe** sahip olduğu görülmektedir.

1. kişiliği: koyu dindar Sünni Müslüman hoca;

2. kişiliği: hoşgörülü, insan sevgisi ile dolu, eşitlikçi bir Alevidir.

Hacı Bektaş ile Mevlana'nın kesişen ve ayrılan tarafları vardır. Hacı Bektaş'ın içinde bulunduğu halk Alevi iken Mevlana'nın içinde bulunduğu halk ve devlet Sünni idi.

Hacı Bektaş düşüncelerini rahatça ifade etmekte iken, Mevlana etrafın baskısı karşısında zorlanıyordu.

Şems'in Sonu

Etraftakiler, Mevlana'nın sevgili öğretmeni Şems'e rahat vermedi. Şems kaçıp uzaklaştı, fakat Mevlana aylar süren yakkarmadan sonra Şems'i geri getirdi. Bunu gören yobazlar, Mevlana'nın oğlu Velet ile işbirliği yaparak, Şems'i ortadan kaldırdılar. Cenazesi gizlice Hacı Bektaş'a götürüldü. Mezarı dergâhın içindedir.

Şems'in yokluğu Mevlana'ya çok acı günler yaşattı; yanında küçük oğlu ile birkaç arkadaşından başka kimse kalmadı.

İşte, bundan sonra Mevlana Celaleddin Rumi eserlerini yazmaya başladı. Mesnevisi ve Divanı bundan sonra doğdu.

Aleviler onu 2. ve gerçek kişiliği ile tanır. Sünniler ise 1. kişiliğini ortaya getirmeye çalışırlar. Devlet yöneticilerini de böyle yönlendirirler. Fakat çelişkileri görmezden gelirler. İnsan sevgisini, hoşgörüsünü, müziği, semayı ibadetten saymayıp, kültürel bir oyun gibi lanse ederler.

Osmanlı Devleti Bektaşiler gibi Mevlevilerin de dergâhlarına izin verdi ama yanına cami yapılmasını da şart koştu.

Cumhuriyet Devrinde Mevlevilik

Cumhuriyet Devleti 1925’de Mevlevi dergâhını kapattı. Sonra da (1926) müze yaptı. Kişiler ibadet için para vermek zorunda kaldılar. Bektaşî dergâhlarında olduğu gibi.

Özetlersek; Mevlana Celaled-din-i Rumi’nin Mevleviliği de, Hacı Bektaşî Veli’nin Bektaşîliği gibi yasaklanmış bir dini inanıştır.

Laik, demokratik, Sosyal Devlet olan Türkiye Cumhuriyeti’nde de, Alevilik, Bektaşîlik ve Mevlevilik yasaklanmıştır.

Dini kuralların oluşması, önderlerin ölümünden sonra ortaya çıkmaktadır. Semavi dinlerde olduğu gibi, Mevlevilik ve Bektaşîlik de önderlerin ölümünden sonra oluştu.

Balım Sultan

Hacı Bektaş’tan 200 yıl sonra, Hristiyan eğitimi almış olan Balım Sultan dergâhın başına geçti. Sürdürülen muhabbet toplantılarını bir kaideye bağladı. Derneğe benzer bir şekilde dini, kooperatife benzer şekilde ekonomiyi kurallaştırdı.

Lonca teşkilatını kurup, esnaf ve zanaatkârı şekillendirdi.

Din konusunda, temel ilke: Allah’ın birliği, insan ve dolayısıyla Allah sevgisine dayalı ibadetler; muhabbet toplantılar düzenlendi.

Kurumlarda: başkan, yardımcıları, muhasebe düzeni ve çeşitli görevlerin paylaşılması belirtildi. Baba, dede, rehber, zakir, derviş gibi isimlendirmeler ortaya çıktı. Alevi geleneğini kuralaştıran Balım Sultan’ın mezarı dergâhta, Hacı Bektaş’ın yanındadır.

Osmanlı Devleti de Alevileri Kabullenmedi

Doğu Roma imparatorluğu çökmüş, Karahanlılar, Selçuklular ortadan kalkmış, Anadolu’da Osmanlı Devleti hüküm sürmektedir.

Diğer Devletlerde olduğu gibi, Osmanlı Devleti de Alevileri kabullenmiyordu.

Alevi-Bektaşîler Devletle geçinmenin yollarını aradılar. Allah’ın birliğini, Peygamberin Muhammet, Halifesinin Ali, kitabının Kuran olduğunu kabul ve beyan ettiler. Ancak Kuran’ın içe-

riğinden haberleri yoktu. Eski geleneklerini sürdürmeyi yeğlediler.

Osmanlı Devleti'nin yetkili dini temsilcileri, Kuran'ın uygulamasını dayattılsa da

Alevi-Bektaşiler geleneklerine ters düşen kısımların Halife Osman tarafından uydurulduğunu, esas Kuran'ın gelenekleri ile uyum sağladığını ileri sürdüler ve ibadetlerini geleneklerine göre sürdürdüler.

Yeniçeri Ordusu

Osmanlı orduları Hristiyan ortamında savaşlarını sürdürürken, “**ganimet**” olarak aldıkları malların dışında, kadınlar cariye olarak, erkekler köle olarak yer buluyor; ancak küçük erkek çocuklarına yer bulamıyordu.

Bektaşî babaları buna da el attılar. Padişahla anlaşıp, eğitimlerini üstlendiler. Yetişkin hale getirdikten sonra Alevi-Bektaşî geleneğine göre padişahın korumalığını yapacak bir ordu meydana getirdiler. “**YENİÇERİ**” adı verilen bu ordu, imparatorluğun gelişmesinde, savaş kazanılmasında büyük rolü olmuştur.

Ne var ki; Batıdaki savaşlarda dedelerini, doğuda da Yavuz Selim'in emri ile yüz binlerce Alevi'yi katlediyorlardı da farkında değillerdi.

Dergâhın Yanına Cami

Alevi-Bektaşî yöneticilerinin Devlete yaklaşımları sonucu, dergâhın yanına bir cami yapıldı. İbadet şekillerinin Sünni Müslümanlara göre yapılması zorunluluğu getirildi ise de halk kabullenmedi.

Bilhassa doğudan gelen “**pirler**” dergâhı bırakmadı. Devlet baskısına rağmen ilgi arttı.

16. asırda, Osmanlı Devleti hükümdarı Beyazıt Padişahı.

Bektaşî babaları, doğudaki Kürt, Türk Alevileri ile Bektaşîlerin ayrı unsurlar olduğunu, Bektaşîlerin Devlete sadık olduğunu izaha çalışıyorlardı. Padişah Beyazıt'ın müsamahası ile İstanbul'da tekke kurmaya başladılar.

Padişah etkilendi. Bektaşî babaları ile ilişki kurmaya başladı. Tahtın etrafını sarmış olan Sünnî ulemalar karşı çıktı; fakat başarıları olamadılar.

Bu sıralar Anadolu halkı dinî, Müslüman usullere göre değil de kendi geleneeklerine göre yürütüyordu.

İran hükümdarı **Şah İsmail Alevî** idi. Farsça olduğu gibi, “Şah Hataî adı ile” Türkçe şiirler de yazıp Anadolu halkının sevgisini kazanmıştı.

Doğuda yaşayan insanlar; Osmanlı yönetimince, dışlanmışlar, hor görülmüşler ve merkez İstanbul’dan çok uzakta oldukları için İran Şahına yakınlardı.

Yavuz Selim Başa Geçiyor

Beyazıt’ın oğlu Selim Trabzon valisi idi. Farsça eğitim görmüş, din olarak Alevî usulünü benimsemişti.

Padişahı devirmeyi düşünen, Sünnî ulemalar İran’a karşı Selim’i kışkırtıp, tahta geçirdi.

Tahta geçen Selim ilk etapta babasını ve 8 kardeşini katletti ve İran’a karşı planlar hazırladı. Alevî-Bektaşî din anlayışlı yeniçeri ordusunu yanına alıp, Anadolu Beylerbeylerinin katkıları ile doğuda insan kırımına başladı. 3 aylık yürüyüşü sırasında resmi rakamlara göre 40 bin genci öldürttü, kafalarını kestirip, meydanda kale duvarları gibi dizdirip seyrettirdi.

Kaçışan insanlardan da genç, ihtiyar, kadın, erkek demeden yüz binlerce insanı katlettirdi. Evleri, köyleri yakıp yıktı.

Çaldıran Savaşı

23.08.1514’de Çaldıranda toplanan İran ordusuna saldırdı ve yendi. İran ordusunun başında bulunan Şah İsmail çekilmek zorunda kaldı.

Burada insanı düşündüren olay Alevileri yine Alevî-Bektaşî ocağına mensup yeniçeri ordusuna kırdırması ve Bektaşî babalarının buna ses çıkarmamasıdır.

Çaldıran Savaşından sonra doğudaki Türk, Kürt Alevileri bozguna uğramış ve Bektaşîlerden koparılmışlardır.

Katliamlar ve Çaldıran Savaşından sonra, kaçıp kurtulabilenler, cza cefa içinde dağ yolları ile batı ve güneye doğru yola

koyuldular; sarp dağların içindeki kayalıklara ve mağaralara sığındılar.

Ölüsü dirisi bilinmeyen bu insanlar, vahşi hayvanlarla da boğuşarak, hastalarını sırtlayarak ve ölülerini bırakarak, kaçtılar. Kaçtıkları yerlerde birbirlerini kaybederek ilerlediler...

Kürtler milattan çok önce, ön Asya'dan gelip doğu Anadolu ve çevresine yerleşmişlerdi. Kişiler ayrı ayrı yurt kurmuş, uzun seneler yaşayıp çoğaldıkları için ilk baba adından kaynaklanan isimle "aşiret" adını almışlardır.

Alevi Aşiretler

Bu aşiretlerden bir tanesi de "Ad" aşireti idi. Kürtçede "man" çoğul takısı olduğu, yani "lar" anlamına geldiği için Ad'lara "Adman"(Adlar) denmiş, sonra da Türkçede, Adıyaman olarak ifade edilmiştir.

İşte bu Adlar; (Adman) bugünkü Adıyaman bölgesinde toplanan, Osmanlı padişahlarının zulmünden kaçan, kendi aşiretinin adını verdikleri Alevi topluluğudur. Bir kısmı zamanla buraya sığınmayıp batıya ve güneye doğru yol aldılar. Urfa, Antep, Kilis yolu ile Suriye'nin "Kürt dağı" bölgesinde "Ezidi" Kürtlerin bulunduğu yerde konakladılar. Diğer bir kısmı da; Malatya, Maraş, Sivas'ın sarp dağları arasındaki yerlerde yerleştiler. Oralarda da Osmanlı zulmünden kaçan aşiretler bulunuyordu.

Bunlardan Mıl'ın sin'i, Has'ın Al'ı, Kır'ın tof'u (ki Türkler bunlara: Sinamilli, Alhas, Tofkıran diyordu ve sonra bu isimlerle anılmaya başladılar) başlıcaları idi.

Girift ormanlık alanları içinde yerleşen bu aşiretlerin Devlet yönetimiyle ilgileri yoktu.

İlkel bir durumda yaşamlarını sürdürmeye çalışan bu insanlar, otlar ve orman ağaçları üzerindeki tohumları yiyerek geçiniyorlardı. Sonra; koyun, keçi, kümes hayvanlarını üretmeye başladılar. Küçük de olsa tarımla uğraştılar.

Onlar için dünya: dağların çevrelediği yerden ibaretti. Devletten ve ilişkisi olan tüm kişilerden korkup çekiniyorlardı. Ürettikleri malları satmak zorunluluğu vardı. Şehir halkı onlara "Devlet düşmanı, dinsiz" gözüyle bakıyordu. Ancak birlikte

kaçan Alevi Türkmenler vasıtasıyla ilgi kurabildiler. Kürtlerin Alevi, Türklerin Sünni olduğunu sanıyorlardı.

Devlet bir süre sonra bunların yerlerini belirledi. Jandarmasını gönderip askere çağırıyor, tahsildarını gönderip vergi istiyordu. Askere alınanlar, Yemen'e gönderilip bir daha dönüşleri olmuyor; yoksul halkı verecek parası da yoktu. Dayak, rüşvet, zulüm hat safhada idi.

Azıcık Kuran okuyabilen çıkarıcılar bu insanların arasına da-
lıyor; din hocası olduğunu söyleyerek Sünni Müslümanlığın propagandasını yapıyorlar. Yaşamak için başka çare olmadığını söylüyorlardı. Zorunlu olarak kabul edenler olduğu gibi, direnip reddedenler de oluyordu.

Bunun yanında bazı "**pir çocuk ve torunları**" halkın içine gelip gizli ayinler tertipliyor, Alevi geleneğinin Müslümanlığa ters olmadığını, Alevi ayinlerinin Müslümanlıkta var olduğunu, ancak Ali ve çocuklarının bunu sürdürdüğünü, Sünni mezhebinin peygamberle ilgisinin olmadığını telkin ediyorlardı. Alevi şairlerin (Bilhassa Pir Sultan Abdal ve Şah Hatai) şiirlerini tambur eşliğinde söyleyip halkı coşturuyorlardı.

Müşterek Dil Türkçe

Devletle ilişkisi olmadan yaşayan halk resmi kayıtlara geçmiyordu.

Bu coğrafyada Kürtler, Türkler, Ermeniler birlikte yaşıyorlardı. Hiçbir ayrı gayrileri yoktu. Anlaşabilmek için müşterek bir dil kullanmaları gerekiyordu. En kolay dil Türkçe olduğu ve devletin de dili olduğu için, toplantılarda, dini ayinlerde Türkçe konuşuluyordu.

Ermeniler Hristiyanlığı seçtikleri için, Türklerle Kürtler birlikte, Müslümanlığın şemsiyesi altında Aleviliklerini sürdürdüler. Kültürleri, gelenekleri aynı; birbirleri ile evlendiler, kaynaştılar

Halen bu coğrafyada yaşayan Türk, Kürt Alevilere Kürtler, Sünnilere de Türkler derler. Türklere Kürt, Kürtlere de Türk denmesini yadırgamazlar. Türk Kürt ayrımının yapılmadığı tek yer, Alevi ortamıdır.

Yeni yerleşim yerlerinde Türkler biraz daha düz topraklarda, Kürtler ise dağ aralarında oturmayı seçtiler.

Suriye'deki Aleviler

Suriye'nin "**Kürt dağı**" denilen yere(kendi isimleri ile anılan) gidip yerleşenlerin tamamı Kürtlerdi. Türk Aleviler Halep'in kenar semtlerinde yer bulabildiler ve oraya da "**Türkmen mahallesi**" adı verildi.

Kürt dağına, birçok aşiretten Alevi Kürt gelip yerleşti. Tıpkı Anadolu dağlarına yerleşenler gibi buraya gelenler de, otlar ve orman ürünleri ile besleniyorlardı. Anadolu'dakilerden farklı olanı, Ezidi Kürtlerin onlara destek olması idi. Hayvancılık, Ziraatçılığın yanında, odun ve kömür yapıp Halep ve Kilis'te satarak sağladıkları gelirle, hayatlarını sürdürdüler.

Anadolu'dakilerde olduğu gibi, buradakiler de Osmanlı devletinin topraklarında konaklamışlardı. Eski geleneklerini sürdürmeye cesaret edemedikleri gibi Müslüman dininden de haberleri yoktu.

Ürettikleri malları, Halep'te ve Kilis'te pazarlamak için birileri önderlik ediyordu. Ancak bu önder, şehre gittiği zaman tüccar takımının namaz kıldığını, "**Alevi olduğu duyulursa**", kendisine yüz verilmeyeceğini bildiği için, onlarla birlikte camiye gidip, onlar gibi namaz kılıyordu. Kuran ve dua bilgisi olmadığı için şeklen onlara benzemeye çalışıyordu.

Diğer yönden, eşkıyalık yapıp servet sahibi olanlar etrafına gençleri alıp, silahlandırıyor ve halktan haraç alıyorlardı.

Ğalil Ağa ve Şığ İsmailler

Bu şekilde ünlenmiş (Ğalil) isminde birinin onlarca silahlı atlı süvarisi ve hizmetçisi vardı. Kürt dağının ağası sıfatını taşıyordu. Aynı zamanda halkın korumalığını da yapıyordu. Dışarıdan gelen tüccarların onların mallarını ucuza almasını önliyordu.

Halil ağa öldüğünde, hiçbir mirasçısı yoktu. Atlarına bakan Şığ ismindeki kişi tüm servetine sahip oldu. Şığ'ın oğlu İsmail'e atfen o aileye **Şığ İsmailan** (Şığ İsmailler) dendi.(Halil'den ağalık onlara geçmişti.)

Oğul Hem, (Ahmet ağa ismi ile)Kilis'e üretilen malları götürdüğünde orada, tüccarla birlikte camiye gidip onların yaptığı

gibi namaz kılıyordu. Köyüne döndüğünde, Kürtçeden başka dil bilmeyen insanlara anlatmakta zorluk çekiyordu.

Hemo (Ahmet ağa) Suriye'nin şehirleri olan Halep'e, Hama'ya, Humus'a, Şam'a gidip hoca ararken, Hama'daki bir hocanın tavsiyesiyle, Türkiye'den kaçıp gelen, Kuran'ı okuyabilen Türk asıllı, bir kişiyi, köyüne götürdü, evinde misafir etti, kendisini İbrahim Ğalil olarak tanıtan bu kişiyi halka hoca olarak tanıttı.

İbrahim Kürtçe bilmiyor, halk ta Türkçe bilmiyordu. Fakat Hem (Ahmet ağa) onu ilahileştirerek anlatıyordu.

Ne ağanın ne de halkın hocanın Diyarbakır'da askerken bir adam öldürdüğünden ve gizlenmek için Suriye'ye kaçtığından haberleri yoktu. Ve yine dolaşp Hama şehrinde bir hocaya sığındığını, hocanın kızına tecavüze kalkıştığını, başından def etmek için Kürt ağasına teslim ettiğinden de haberleri yoktu. Saf ve çaresiz Kürtler kurtarıcı bir ulema geldi diye seviniyorlardı.

Kürt dağındakilerin, Halep ve Kilis diye 2 şehir kapısı vardı. Halep'te Ermeniler, Kilis'te Türkler vardı. Türklerden başka Ermeniler de Türkçe konuşuyorlardı. Devletin dili de Türkçe idi. İlgilenen Kürt erkekleri ise birazcık Türkçe biliyorlardı.

Şehirlere sıkça gidip gelen Ağa da Türkçe bildiği için, Şeyh olduğunu ilan eden Ğalil İbrahim, ağanın aracılığı ile halkla konuşabiliyordu. Zamanla Şeyh halkın arasına daldı, dua ile insanları iyileştiren, arkasından gidenleri cennete kavuşturan biri oldu...

Halk, artık Ağadan ziyade Şeyh'e itibar ediyordu. Ağa kuşkulandı ve Şeyhi evden uzaklaştırdı.

Şeyh İbrahim Ğalil yoksul gençleri topladı. "Müslümanlıkta mal ortaklığı olduğunu, Ağaların ellerindeki malların kendilerinin emek ve gayreti ile meydana geldiğini, halktan küçük paralarla aldığı malları şehre götürüp büyük kârlarla sattığını, bu kârdan kendilerine pay vermek zorunda olduğunu" anlattı. Ağalardan haklarını alacağını söylüyordu.

Örgütü kurdu. Katılanlara "mürît" ismi verildi. Ağalardan mal ve para isteğinde bulundu; vermek istemeyenlerin ev ve çiftliklerini bastı, servetlerine el koydu ve bu "ganimetleri" müritlerine dağıttı.

Giderek ünlenen Şeyh'in güçlü bir mürit gücü oluştu. Artık astığı astık, kestiği kestikti. Ağa yanlıları ve müritler diye halk ikiye ayrılmıştı.

Şeyh'in belirli bir evi yoktu. Tüm müritlerinin evi ona aitti. İsteddiği eve giriyor, evin güzel kızını kendisine nikâhlıyordu. Kürtler kadın namusu konusunda çok hassas oldukları halde, Şeyh'in kendilerine damat olmasından haz duyuyorlardı.

Şeyh Kürt dağı halkının büyük bir kısmını emri altına almış, "mürit" adı verilen taraftarlarına, sigara, içki yasağı getirmiş, ağaları kendisine saygıda zorlar olmuştu.

Elçiler gönderip Türkiye ile uzlaşma ve "cezası af edildiği takdirde", halkı Türkiye'nin lehine yönlendireceği sözünü veriyor; diğer yönden Suriye'de hüküm süren Fransızları oyalamaya çalışıyordu.

Fransa yönetimindeki(1918- 1946) Kürt dağı yöresinde, Afrin isimli bir kasaba kurulmuştu. Kürtler ise mürit olan ve olmayanlar diye ikiye ayrılarak çatışmaya başlamışlardı. Gerek kasabada ve gerek Kürt dağında cami yoktu; halk eski geleneklerini de sürdüremiyordu. Boşlukta kalan halkın bir kısmı da sahte Şeyh İbrahim Ğalil'in telkini ile dönüşüp Sünni oldular.

Eğitimsiz halk; esastan ziyade, şekilde Sünni Müslüman idi. Bir kısmı ağaların, bir kısmı da Şeyh'in yaptığını yapıyordu.

Kürt dağında (Çaye kurmenc) cami yoktu. Halk namaz kılmaz, oruç tutmazdı.

Şeyh Ğalil İbrahim Romalılardan kalma, çan kulesi gibi kulesi olan, taştan yapılı, geniş bir salona benzeyen ve Kürtlerin "Kale Huri" dedikleri bir yerde namaz kıldırıyordu.

Kürt dağında konaklayanlar; ilk durakları Malatya, Adıyaman, Urfa, Maraş, Antep il ve ilçelerinden gelen aşiret mensupları idi. Aşiretler öne çıkan liderlerinin ismiyle anılıyorlardı. Ancak kendi aralarında çıkan anlaşmazlıklar yüzünden, barışık değillerdi. Şeyh Ğalil İbrahim de bundan yararlanıp müritleri ile büyük güce kavuşmuştu. Ağalara olduğu gibi Fransız'lara da meydan okuyordu. Şehirlere gittiği zaman 5-10 kişilik korumaları ile dolaşıyordu. Halep'te kimliğini soran bir polisi vurarak öldürdü ve kaçtı. Böylece hem Türkiye'de hem de Suriye'de cinayetten aranıyordu.

Kürt müritler ona içtenlikle bağlı idiler. Ağalar Fransızların desteği ile karşı çıkıyorlarsa da başa çıkamıyorlardı. Emir verip insanları öldürürken, Şeyh İsmaillerden de birini öldürttü. Devlet ile ilişki kuran ağa Reşit'i Afrin ilçesinde vurdurarak yaraladı(1938). Ağa Reşit bir gözünü kaybettiği için ölünceye kadar **"Kör Reşit"** olarak anıldı.

Halep'teki cinayetinden sonra Türkiye'ye kaçtı ve Antep'te yakalanarak hapsedildi. Hapiste iken müritleri Suriye'den gelip, hapishanenin kapısında günlerce bekledikten sonra onu görebiliyor ve hediyelerini veriyorlardı.

Şeyh Galil'in yokluğunda, Şeyh Halifesi sıfatı ile müritlerin başına Şeyh Hanif geçti. Ayrıca ağalara karşı bazı çeteler de türemişti.

Mücadele sürerken, müritlerden ve ağa taraftarlarından çok kişi öldürülmüş, Şeyh Hanif'te bunlardan biriydi.

Hapisten çıktıktan sonra, Şeyh Halil gizli yollarla tekrar Suriye'ye geldi ve Kürt dağında debdebesini sürdürmeye çalıştı.

Ağalardan yana tavır alan Fransız birlikleri, Müritlerin köylerini ve Şeyh'in karargâhını da basarak bomba yağmuruna tuttu. Yenilgiye uğrayan müritler dağıldılar. Şeyh ise Türkiye'ye kaçıp Manisa'ya gitti.

Kürt müritlerden bazıları karılarından birini de alıp yanına gittiler.

Orada da çete teşkilatını yürütmek istedi, topraklarını genişletti. Kürtleri hizmetinde çalıştırıyordu.

1950'de Demokrat Partinin affına uğradı ve Demokrat Partili olarak etrafı kasıp kavurmaya başladı. Kaymakamlara, valilere ve hatta bakanlara kafa tutunca hasımları tarafından kurşunlanarak öldürüldü. Ortada kalan Kürtler, zor şartlar içinde tekrar Suriye'ye gittiler.

Hatay'ın Türkiye'ye katılmasından sonra(1939) Kürt dağındaki Türkiye yanlısı olan Kürtler, iltica ederek Hatay'ın Kırıkhan ilçesinde, Ermenilerden kalan ev ve toprak alarak yerleştiler.

"Sonradan İbrahim'i ilave ederek" İbrahim Galil olan Şeyh: 1925'de Diyarbakır'da bir cinayet işleyerek Suriye'ye gelmiş, 1930'larda Ağa ve çetelerin halkı ezdiği bir sırada Kürt dağına gelmiş, Müslüman ve de Nakşibendî tarikatı yolunda yürüyerek,

saf Kürtlerin bir kısmını “**ganimet**” ve “**cennet**” ile aldatmasını bilmiş bir kişi idi.

Hayatta kalan müritleri hâlâ onun ilahi kişiliğini hasretle yâd ediyorlar.

Baş koruyucularından Reşit İbo ile Halep’te 05.05.1998’de görüştüm. 95 yaşında iki karısı olan ve Şeyh’in uğruna cinayet işleyip hapse girmiş olan İbo oğlu Reşit hâlâ ona büyük ölçüde bağlı. Peygamberin soyundan geldiğine inandığını ve şecereyi ezbere söyledikten sonra, Şeyh’in tüm hayatını, hayattaki çocuklarını birer birer saydı. Çocuklarla ilişkisinin sürdüğünü ve onlardan yardım aldığını söyledi. Namazını kıldıktan sonra, ağalara kızgınlığını da gizlemedi.

Kürt Dağına Son Gelen Alevi Kürtler

Sin-mil(Sinamilli) aşiretinden bir grup gelip Kürt dağına yerleşti. Bat’ın oğlu Mom ismi ile anılan yere “mobat” dendi.

Mobatlar Kürt dağında Aleviliği sürdüren tek köylülerdir.

Alevilikte ağa olmayınca, yakınında bulunan(eski Alevi sonrakı Sünni) Şeyh İsmail ağaya bağlanmışlar. Ağalar, Şeyhler bunları ikna edememiş, yönetime muhalif kalmışlar. Osmanlı yönetiminden sonra da direnmişler. Türkiye’den gelen dedelerle cemlerini yürütmüşler.

Suriye’de Alevi azınlık iktidara geldi. Ancak Sünni Müslüman baskısı ortadan kalkmadı. Dedeler koşullar elvermediği için gidemedi. Onlar da Türkiye’deki Aleviler gibi boşluktalar. Namaz kılmıyorlar ancak oruç tutmadıklarını gizliyorlar.

Alevi Kürtler ile Türkler

Alevi Kürtlerin önemli bir bölümü güney doğuya yöneldi. Aynı şartlarla dağ ve eteklerine kondular, çembere sıkışmışlardı; gidilen yer ya Osmanlıya, ya da Arap Devletlerine aitti ve hepsi de Sünni Müslümanlıkla yönetiliyordu. Çaresiz kalıp Sünniliği kabul ettiler. Kaçan Alevi Türkmenlerin bir bölümü doğu güneyde (Diyarbakır ve Kuzey Irak) dağda saklandıkları için Aleviliği korudular.

Dersim(Tunceli), Harput(Elazığ), Erzurum, Erzincan, Bingöl, Malatya, Maraş, Antep, Muş, Sivas ve diğer doğu il ve ilçe-

lerindeki(vilayet ve kasaba) dağlara sığınanlar Alevi olarak kaldılar. Batıya, Anadolu içlerine doğru ilerleyenler(Türkler ve Kürtler) dağlarda gizlenenler Alevi, açıkta kalanlar Sünni oldular.

Yavuz Selim'in Güney Seferindeki Katliamları

Çaldıran Savaşından iki yıl sonra; Yavuz yine yeniçeri ordusunun başına geçip, Suriye, Ürdün, Kudüs, Mısır'ı içine alan Memlукluların üzerine yürüdü, Çaldıranda olduğu gibi, önce yoluna çıkan Alevileri yok etmeyi programına aldı.

Halep şehri, geniş bir alanı içine alan ticaret merkezi idi. Memlукluların önemli şehirlerinden olan Halep'te çoğunlukla Arap Alevileri yaşıyordu. Yavuz Selim, "Nusayri" adı verilen bu insanları "Memluk Devletine muhalif olan Sünni ulema ile iş birliği yaparak" 80 bin kişiyi öldürttü; yine başlarından kale duvarları yapılarak halka seyrettirildi.

Katliamdan kaçabilen Aleviler ormanlık alanlarda gizlendiler. Kendi adını verdikleri "Nusery" dağında da kümelenip sonra Lâskîye, Süveydiye dağlarına doğru yürüdüler.

Yavuz Selim, katliamlardan sonra Halep'in kuzeyindeki "Mercidabıkta" 24 Ağustos 1516'da Memlукluları yendi ve Halep'te karargâh kurdu. 6 aylık bir hazırlıktan sonra Mısır'a doğru yola çıktı 22 Ocak 1517'de Ridaniyede Memlукluları tekrar yenerek, Mercidabık'ta Sultan Kansu Gavriyi öldürdüğü gibi, burada da son Sultan Tamambay'ı öldürdü ve Mısır'ın başşehri Kahire'ye girdi. Böylece Mısır ile birlikte Suriye, Ürdün, Filistin'e hâkim oldu.

Memlукlularda; siyaset ile din birbirinden ayrılmıştı. İslam Halifesi 3. Mütevekkil'de Kahire'de idi. Yavuz Selim bir yıl sonra dönerken halifeyi İstanbul'a götürerek halifelîği ondan devraldı ve halifelikle birlikte Sultan unvanı ile Sünni Müslüman âleminin lideri olmuştu. Adı da artık "Yavuz Sultan Selim" idi. O artık Alevilerin değil, Sünnilerin halifesi ve sultanı idi.

Sünni Devletle birlikte Sünni halk da Alevilere düşman oldu ve Yavuz Sultanı, Halife yapıp büyük imparatorluğun başına getiren, Alevi yeniçeri ordusu da Alevilere düşmandı.

Bütün kaçıp göçmelerine rağmen, Aleviler Osmanlı imparatorluğu sınırları içinde kalmışlardı.

Coğrafyada yaşayan Ermenilerin katlinden, yurtlarından edilmelerinden, hatta soykırımdan çok söz edildi. Tarihçilerin ve yazarların yapıtlarında yer aldı. Dış devletlerin desteği oldu. Ama Alevilere kimse destek olmadığı gibi; tarihçilerin, yazarların, araştırmacıların da konusu dışında kaldılar.

Devlet ve yönetimlerden kopuk, eğitimsiz ilkel bir tarzda yaşadılar; dışlandılar, hor görüldüler. Osmanlı Devleti onlara karşı savaş açmış ölümlerine ferman okuyordu.

Osmanlı Devletinin Yıkılışı

19. asrın sonu ve 20. asrın başlarında Osmanlı Devleti can çekişiyordu. Padişah sarayına kapanmış, yönetim askeri paşaların (generaller) elinde idi.

Mustafa Kemal paşa ise sadrazam (başbakan) ve vezirlerden (bakanlar) sonra gelen yetkili bir paşa idi. Batı eğitimi almış, dini inancı Alevi- Bektaşilerinkine benziyordu. Namaz kılmayıp, oruç tutmadığı gibi içki de içiyordu.

Yabancı Hristiyan Devletler yurdu işgal etmiş, İstanbul ve Padişahlık tehlikede idi. Osmanlı imparatorluğuna bağlı olan “Hristiyan” ülkeler ayrılmış, Arap ülkeler de yabancılar tarafından işgal edilmişti.

17. asırdan sonra padişah ile birlikte yeniçeri (yeni asker) ordusu da savaşa katılmıyordu. Kurulan **disiplinsiz** diğer birlikler ise hep yeniliyorlardı.

Fethettiği yerlerin ganimetleri ile yaşayan Osmanlı hanedanı işgal ettiği yerlerden de çekildikçe vergiler de gelmez oldu.

Cumhuriyet devrinin tarihçileri, yeniçerilerin neden savaşa girmedikleri ortadan kaldırıldıkları konusunu basit nedenlere bağlarlar.

Osmanlı Devletini zaferden zafere koşturan ve tahtın etrafında zırh gibi duran, bu kuruluşun yok edilmesi basit nedenlere bağlanabilir mi?

Yeniçerilerin Bektaşî ocağına bağlı olduğunu, ibadetlerini de Alevi geleneklerine göre yaptıkları biliniyor. Osmanlı iktidarının da Sünni geleneğine göre yürütüldüğü biliniyor. Tanınan Alevi olan yeniçerilerin içlerine Sünnilerin girdiği, disiplinli ordunun bozulduğu da bir gerçektir. Şeyhül İslam’ın Alevilere ölüm fer

manı yayınladığı bir zamanda yeniçerilerden kurtulmanın yolları arandı.

Böylece Sünni Müslüman Halifesi İkinci Mahmut, Sünni geleneğine sahip kurduğu yeni ordu ile 1826'da yeniçeri ordusunu yok etti, mal ve mülklerini de ganimet olarak gelir kaydetti.

Yeniçeri ordusu yok edilince, sıra dergahın kapatılmasına geldi. O zamana kadar, doğudan gelen Kürt Pirleri; sürekli Hacı Bektaş dergâhına gelip ibadetlerini yürütüyorlardı. Ancak bundan böyle irtibat kesildi.

Alevi-Bektaşilere büyük dayanak olan yeniçeriler dağıldıktan sonra, babalar dergâhtan ayrılıp göç etmeye başladılar. Çoğunlukla İstanbul'a gelenlerden başka, Trakya ve Balkanlara gidenler de oldu.

Osmanlı yönetiminin Alevilerden hoşlanmadıklarını bildikleri için, Bektaşiliğin ayrı bir inanç olduğunu, Müslümanlığa karşı olmadıklarını izaha çalıştılar.

Devletten, Dergâhın yanına cami yapılmasını istediler. Cami yapıldı; ancak ziyarete ara vermeyen Kürt Pirleri itibar etmedikleri gibi yerli halk da camiye gitmedi.

Ancak Bektaşiler Alevilerden kopuk olarak İstanbul ve balkanlarda faaliyet gösterirken; doğudan gelen Alevi Pirleri Hacı Bektaş dergâhını boş bırakmadılar gelenekleri doğrultusunda ayinlerini, cemlerini sürdürdüler.

Osmanlının son padişahı Mehmet Vahdettin, Sadrazam ise Damat Ferit'ti.

Eski yönetim Alman taraftarı iken, şimdiki İngilizlerden yana idi. İngilizler İstanbul'da karağâh kurdukları gibi, Anadolu'ya da yayılmak istemekteydiler.

Mustafa Kemal Paşa Görev Aldı

Mustafa Kemal Paşa Padişahın güvenini kazanmıştı.

13 Nisan 1909 ayaklanmasında "**Hareket Ordusu**" kurmay başkanlığı yapmış.

1910 Arnavutluk isyanında görev almış ve bastırmış.

10 Ağustos 1915'te de İngiliz ve Fransız saldırısını önlemişti.

Bu kez İngiliz ve Fransız yayılmasını önlemek gayesiyle padişah adına başmüfettiş olarak görev aldı ve deniz yoluyla 16 Mayıs'ta hareket edip 19 Mayıs 1919'da Samsun'a vardı. Samsun halkı paşayı ilgi ile karşıladı, ancak yönetimden memnun değillerdi.

Mustafa Kemal Paşa iki ay halk arasında dolaştı ve önce kararlaştırılan 23 Temmuz 1919 tarihli Erzurum Kongresine katılarak başkanlık yaptı. 4-11 Eylül 1919 tarihlerinde yapılan Sivas Kongresini yönetti.

Kongrelerde İngiliz ve Fransızların vatandan atılması ve yönetimin değiştirilmesi kararlaştırılıyordu.

İttihat ve Terakki yönetimi (mevcut yönetim) ağır koşullar içeren 30 Ekim 1918 Mondros Mütarekesi ile savaştan çekilmiş, yönetici paşalar (Enver, Talat, Cemal) kaçmış, yönetimin başına geçen Damat Ferit Paşa İngilizlerin kuklası haline gelmişti.

Halk böyle düşünürken Mustafa Kemal'in kafasında **“Cumhuriyet”** vardı.

BMM Yer Değiştirdi

Padişaha bağlı meclis kapandı. Güvenlik bakımından Ankara'da toplanmaya karar verildi. İstanbul'dan uzakta toplanan bu meclise güçlü bir baş gerekiyordu.

Mustafa Kemal, hem askerin hem de halkın başına geçebilirdi. Bir yandan rütbesi, diğer yandan kongrelere katılan, ikna etme yeteneğine sahip oluşu bakımından üzerinde ittifak edilerek başkanlığa seçildi ve ilk seçimde Erzurum Mebusu(Milletvekili) olarak Büyük Millet Meclisine girdi.

23 Nisan 1920'de kurulan Büyük Millet Meclisi Türkiye'yi yönetmeye karar verdi ve Başkanlığa yine Mustafa Kemal Paşa'yı getirdi.

Osmanlı Hükümeti, 10 Ağustos 1920'de Sevr Antlaşmasını imzalayarak, sadece İstanbul'daki tahtını kurtarmaya çalışırken, Ankara'daki Meclis bunu tanımıyordu.

Meclis 1 Kasım 1922'de Hilafet ile Saltanatı birbirinden ayırdı ve Saltanata son verme kararı aldı.

Hilafetin Kaldırılması

Son padişah ve Halife Mehmet Vahdettin 17 Kasım 1922 günü İngilizlere sığınarak yurdu terk etti.

Büyük Millet Meclisi, Hanedanlığa mensup Abdülmecit Efendi'yi 18 Kasım 1922'de halife olarak atadı. Ancak 3 Mart 1924'de halifeliğin kaldırılması ve Osmanlı hanedanlığının Türkiye dışına çıkarılmasına karar verdi. 5 Mart 1924'de son halife de yurt dışına çıkmak zorunda kaldı.

Yönetim de BBM'de

Büyük Millet Meclisi kabineyi de atayıp çalışmalarını sürdürüyordu.

Mustafa Kemal; meclis başkanı olduğu gibi, Meclis kararı ile Başkomutan ve Mareşal sıfatını da aldı.

Diyanet İşleri Başkanlığı

Halifelik kaldırıldı, ancak Sünni mezhepli dindarlık sürüyordu. Büyük Millet Meclisi, kabine üyeleri; üst düzeydeki askerler, bürokratlar dini her şeyin önünde görüyorlardı.

Paşa, zorunlu olarak Devletin yönetiminde olmak koşulu ile Sünni Hanefi Mezhepli Diyanet İşleri Başkanlığının kurulmasını onayladı.

Yüzlerce sene, Anadolu topraklarında askeri, memuru, amiri Sünni Müslümanlıkla yönetilmiş ülke, bir anda Lâik düzene geçemezdi.

Büyük Millet Meclisi tarafından hazırlanan Teşkilatı Esasiye (Anayasa) Kanununda **“Türk Devletinin Dini İslam'dır”** yazılı idi. Ancak bu ibare 1928 yılında kaldırılabilirdi. **“Laiklik”** ise 1937'de anayasaya konabilirdi.

Mustafa Kemal kültürlü, ileriye gören, medeni bir kişiliğe sahipti. Ancak yalnızdı; ne arkadaşları, ne de eşi Latife Hanım ona uyabiliyordu.

Kazandığı zaferler ve keskin zekâsı sayesinde Mareşal ve Başkomutanlık unvanları ile gücünü kullanarak devrimleri yapıyordu. En yakınları olan Kurmay Başkanı Fevzi Çakmak ve Başbakan İsmet İnönü ve aileleri de dindarlar arasındaydı.

Başta Dr. Rıza Nur olmak üzere çevresi düşmanla dolu idi; ama güçleri yetmiyordu. Cumhuriyet kurulduğu zaman, hâlâ “Devletin dini İslam’dır” ibaresi yazıldığı gibi, kişilerin nüfus kayıtlarında, “dini İslam, mezhebi Hanefi” diye yazılıyordu.

Şehirden uzak dağlarda mahsur kalmış Alevilerin Cumhuriyetten, Özgürlükten haberleri olmadığı gibi nasipleri de yoktu. Tahsildar ve jandarmanın baskı ve zulmünden kurtulamamışlardı.

Sünni Müslümanların kuruluştaki çekingenlikleri kısa sürdü; yeni yönetimin kendilerinde olduğunu fark ettiler. Özgürlük sadece Sünnilere ait olduğu için Aleviler üzerindeki baskılarını arttırdılar. Gizlenemeyen Alevilerin sakal ve bıyıklarını yolup zindanlara atıldılar.

Osmanlı Devletinin uygulaması aynen sürüyordu. Aleviler; hor görülen, sınıflar dışı bir millet. Kestiği yenmez, nikâhı sayılmaz, dinsiz bir topluluktan onların gözünde.

Devlet yönetiminden uzak olan Aleviler, dedelerin girişimi ile kendi başlarına yönetiliyorlardı. Çoğunlukla nüfusa kayıtları yapılmıyor; itilafları Dede vasıtası ile çözülüyordu.

İbadet gizli yapılıyor, bilhassa tekke ve zaviyelerin kapatılması kanunu bahanesi ile baskına uğramamaları için, soğuk, karlı havalarda bile kapı önünde bekçi bulunduruyorlardı.

Nüfus arttıkça geçim kaygısı, şehre göçe zorladı. Yaşamak için geleneklerini bırakıp camiye gitmeye başlayanlar oldu. Çocuklarına Alevi olduklarını söyleyemediler. Bilindiği takdirde büyük hakaretlerle karşılaşıyorlardı.

Elbistan- Akçadağ Alevileri

Aleviler dağlara sığınmaya çalışırken bir kısmı da Elbistan Akçadağ yöresine yerleşti. Çoğunluğu Kürt olan ve ilk gelen babanın ismi ile anılan komşu köyler kurdular. Kürecik, Kürne, Atma, Tof kıran (Sin- mil) Sina milli, Al-has, aşiret isimleri ile geçimlerini sağlamak için ayrı ayrı yerlere yerleştiler.

Bu aşiretler de, yine ilk baba adı ile birbirlerine bitişik yerlere yerleşip köy kurdular. Örneğin: Atmi’lerden, Has ve Al kardeşler yan yana iki yerde yaşam sürerken, Al ve Has’ın ilk gel-

dikleri yere “**Hasan Ali**” Has’ın yerleştiği yere de(esmer olduğu için) “**Kara Hasan**” dendi.

Amcaoğlu Kist’in yerleştiği yere de Kistikan (Kistikler) dendi. Elbistan’ın kuzeybatısına göç edenlere “Çom”, Adıyaman bölgesinde kalanlar da ayrı isimlerle anıldılar. Ancak Atmı (Atmalı) olduklarını unutmadılar.

Sinamilliler (Sine-mille), Al-Hashılar, Tof kıranlılar, Kürecikliler, Kürneliler de ilk baba isimleri ile köy kurdular, ancak aşiretlerinin ismi ile anıldılar.

Türkiye Cumhuriyeti kuruluncaya kadar dağlar arasına sıkışmış bu insanlar, Devletin dışladığı, horlanan, insan yerine konmayan, tehlikeli yaşam mücadelesi veren durumunda idiler.

Anadolu ve civar Devlet topraklarına yerleşen ve birbirlerinden habersiz yaşayan Aleviler, kendi yarattıkları kurallarla, dedeleri ile birlikte yaşıyorlardı.

Osmanlı Devleti zamanında olduğu gibi, Cumhuriyet devrinde de Devlete yabancılıkları sürüyordu.

Her aşiretin dedesi, bilinen bir ocak sahibi idi. Ancak dedelerin de dedeleri vardı; bunlara da **Mürşit** deniyordu.

Hüseyin Doğan(eski Malatya Milletvekili) Dersim yöresinden (Tunceli, Elazığ ile Erzincan’ın bir kısmı) gelip Malatya ve civarına yerleşmiş, dedelerin dedesi (Mürşit) uzun boylu, siyah pala bıyıklı, yakışıklı bir Alevi genci idi.

Kürt olduğu halde, peygamber soyundan geldiğini “**Türk ve Ağuçan**” ocağından olduğunu söylemekte idi. Alevilerin haklarını koruyacak önder bir kişiliğe sahip olma görünümünde.

Kısa sürede Malatya, Maraş, Adıyaman, Antep illerinde yaşayan Aleviler ona sığınmaya başladılar. Hediyelerle, geniş toprak bağışları ile Ona sarıldılar. Devlet ile olan ilişki Onun vasıtasıyla sağlanacağına inandılar.

Hüseyin Doğan Dede, 1925 Şeyh Sait isyanına, karşı çıkarak Devletin yanında yer aldı. Alevi Halkını Sünni Kürtlerin karşısına çıkardı.

Aleviler, “Cumhuriyetin Alevilerden yana bir rejim olduğunu, Mustafa Kemal Atatürk’ün babası Ali Rıza Efendinin Alevi olduğunu, dolayısıyla kendisinin de Alevi olduğuna” inanıyor-

lardı. Onlara göre “Alevi olduğu anlaşıldığında” zarar geleceği düşünceyle Aleviliği gizleniyordu.

Bazı, maddi durumları iyi olan ve şehirlerle ilişki kuran Aleviler gibi, Hüseyin Doğan Dede de, büyük çocukları Hayri ve Doğan’dan sonra gelen Kazım, İzzettin’i okula gönderdi. Daha sonra da küçük oğlu Eşref’i gönderdi.

Oğullarından Hayri Dersimde dedelik yaparken öldü. Büyük oğlu Doğan çiftçilik işi ile meşguldü. Ancak babası İstanbula gidince kendisi de önce İskenderun sonra da Mersin de yerleşti ve orada öldü. Kazım hukuk tahsili yapıp önce savcı sonra da hâkimlikten emekli olup İstanbul’da öldü.

İzzetine gelince; okuyan diğer Alevi çocukları gibi Aleviliğini gizleyip tahsilini sürdürdü. Mezun olup üniversitede kaldı. Sünni bir hanımla evlendi. Hanımıyla birlikte öğretim üyesi iken emekli oldular. Emekli iken hanımından ayrıldı ve siyasete atıldı.

12 Eylül darbecilerinin General Turgut Sunalp’e kurdurduğu Milliyetçi Demokrasi Partisinde yer aldı.(16 Mayıs 1983) 6 Kasım 1983 milletvekili seçimlerinde, iktidara geleceği ümit edilen parti büyük bir darbe yedi ve İzzettin Doğan’da 71 milletvekili içine giremedi.

General Sunalp, Milliyetçi Demokrasi Partisi genel başkanlığından ayrıldıktan sonra (13 Temmuz 1985) Prof. İzzettin Doğan üyeliğini dondurdu ve 4 Mayıs 1986 partinin kapatılmasına karar verilince üyeliği son buldu.

Mürşit Hüseyin Doğan’ın Siyasete Atılması

Baba Hüseyin Doğan 1950’de CHP’den Malatya milletvekili seçilmiş ancak 1951’de Demokrat Partiye katılmıştı. Bu katılım, kendisine oy veren Alevileri hayli incitmişti. 1954 seçimlerinde Demokrat Partiden aday olmuş ancak Alevilerin çoğunlukla CHP’ye oy vermesi sonucu, seçimi kaybetmişti.

Artık Demokrat Parti ile bütünleşen Dede Hüseyin Doğan Sünnilerin kendisine oy verip, Alevilerin oy vermemesinden yakınuyordu.

1957 seçimlerinde, Aleviler peşinden gitmiyor diye kendisini aday yapmadı ve DP Malatya’da seçimleri tekrar CHP’ye kaptırdı.

1960 askeri darbe yönetimi, bazı DP'lilerle birlikte onu da Erzurum'a sürgüne yolladı.

Demokrat Parti kapatılıp yerine geçen Adalet partiden 1961'de tekrar seçildi ve milletvekili olarak meclise girdi.

Dede Hüseyin Doğan, artık Alevi çoğunluğa güvenmiş olarak Adalet Aarti içinde yer alan sağcı, Türk milliyetçisi kişiliğine sahipti. Bir süre sonra da büyük bir mülk alarak İstanbul'a yerleşti

Hüseyin Doğan Dede, İstanbul'a yerleştikten sonra, dedeliği ve siyaseti bıraktı. Ancak, taliplerin hediye ve saygılarını kabul ediyordu.

16 Mayıs 1983'te İstanbul'da vefat ettiğinde büyük bir kalabalık insan eşliğinde Malatya'ya bağlı Kırangıç köyünde toprağa verildi. Türbe haline getirilen mezarı, her yılın 18 Mayıs günü ziyaret edilmektedir.

Soydan Gelen Herkes Dede Olamaz

Alevilikte, dede soyundan olmakla, dedelik ayrı şeylerdir. Hüseyin Doğan Dedenin oğlu Hayri'den başka çocukları dedelik yapmadı. Kaldı ki bürokrat olan kimsenin dedelikten Alevilikten bahsetmesi olağan dışı idi.

Bu kurala göre Prof. İzzettin Doğan'da emekli oluncaya kadar Alevilikten söz etmedi. Fransızca eğitim yapan Galatasaray Lisesinde öğrenci ve Galatasaray Üniversitesinde öğretim görevlisi iken bile Alevilikten bahsetmezdi.

Haber Türk TV'de, Aleviliğe ait bir söyleşide (Alevi olduğunu gizlemeyen) Sevilay Yükselir'in "**okulda, Alevi mi sünni mi olduğunu söylüyordun?**" diye sorusuna "**Ben sünniyim diyordum**" dedi.

Emekli olduktan sonra da olsa, üst düzeyde eğitimi yapmış bir kişinin, "**ben Aleviyim**" demesi önemli idi. Aleviliğini gizleyen Devlet yönetimindeki, Alevilerin de ona yakınlık duyması olağandı.

Alevilik merakı

Sünni Devlet Yöneticileri, kapalı kutudan çıkan Alevileri ve Aleviliği tanımak istiyor. Profesörlüğe yükselmiş İzzettin Doğan'ın ifadeleri önemli idi.

Bir televizyon kanalına konuk olarak katılan Prof. İzzettin Doğan, eski Diyanet İşleri Başkanı Mehmet Sait Yazıcı ve dini yazar Fehmi Kuru için oturum düzenlemişti. **“Konusu: Alevilik-ti...”**

Fehmi Kuru sordu: “Müslümanlığın tüm kollarını biliyoruz; fakat Aleviliği bilmiyoruz bize anlatırmısınız?” deyince, Doğan: “Aleviliğin Türklükten ibaret olduğunu, Aleviler olmasaydı Türk dilinin büyük yara alacağını, Sünniliğin Araplık olduğunu” ileri sürdü.

Bu sorunun cevabı olmamakla beraber, konu Türk milliyetçiliğine dayanınca, susmayı, üstelememeyi yeğlediler.

Aslında Prof. Doğan Aleviliği bilmiyordu. Babasının yahut başka dedelerin toplantı ve cemlerine hiç katılmamıştı. Ama bu **“bilinmeyen inanışın”** önderi görünümündeydi.

Alevi Kuruluşları

Batıya giden Aleviler, **“Devlet baskısı olmadığı için”** şartları zorlayıp Alevi dernekleri kurup seslerini duyurmaya başlayınca, 1990'dan sonra Türkiye'de de **“Hacı Bektaş, Pir Sultan vb”** isimlerle dernekler ve Alevi vakıfları kuruldu.

Gerek derneklerin, gerek vakıfların başına **“kültür”** sözcüğü kondu ve başköşeye de Atatürk resimleri asıldı.

Vakıfların birer ibadet yeri olması gerekiyordu. Zor koşullar altında Devlet desteği olmadan bazı yerlerde cem evleri yapıldı ve onların başına da yine kültür sözcüğü konup, Atatürk resimleri Dede makamının başucuna asıldı.

Gerek Aleviler ve gerekse onlara sempati duyanların kafaları hayli karışıktır. Alevilik; bir siyaset kurumu yahut kültür yeri veyahut dini kurumdan mı ibaretti? Alevi ‘önderi’ Sayın İzzettin Doğan'dan bu konulara cevap vermesi beklenirken, Aleviliğin Türk İslam birleşiminden ibaret olduğunu ileri sürüyordu. Alevilerin Türk olduğunu ve gerçek Müslüman olduklarını ispata çalı-

şıyor. Buna ne Türkler ne de Kürtler inanmasa da o bu konuda ısrar ediyor.

Hâlbuki o bir Kürt ailesine mensup, ihtimalen Dersim pirlerrinin birinin torunlarından. Annesi Elif ana (Kürt isimlerinden Tame diye anılırdı) ölünceye kadar Türkçe konuşmadı. Kendisi ile Türkçe konuşanlara Kürtçe cevap verirdi.

Babası Dede Hüseyin Doğan ise Devlet baskısından korktuğu için, **“Aleviler Türk’tür”** derdi; fakat talipleri hep Kürt olduğu için Kürtçe konuşurdu.

Diğer yönden, **“biz Muhammed’in soyundan gelmeyiz”** dediklerinde ise Muhammed ‘in de Arap olduğunu hesaba katmıyorlar herhalde...

Profesör İzzettin Doğan; “Ben ne solcuyum ne sağcıyım, Aleviyim” demektedir. Eğer sağcılık, bir takım insanın, egemenliğini, solculuk da tüm insanların eşitliğini ifade ediyorsa, Alevilerin temel felsefesi solculuğa dayanır ve solcu olduklarından şüphe edilmez.

Aleviler Karl Marx’dan 600 yıl önce, tüm insanların eşit olduğunu ifade ediyorlardı zaten. Marx’ın **“Son merhale”** dediği sınıfsız eşit, insan teorisini ortaya koymuşlardı.

Alevilerin Demokrat Partiye karşı, Cumhuriyet Halk Partisinde toplanmaları, Demokrat Partinin eşitliğe önem vermeyip Sünniliği üstün saymalarından ileri gelir. Sağ iktidarlar sürekli el değiştirirken, Alevilerin muhalefet yanlısı olması, solcu karakterlerinden ileri gelmektedir. “Ben solcu değilim diyen” bir kişinin Alevilere önder yâda dede olması düşünülemez.

Kaldı ki, dede soyundan gelen herkes dede değildir. Baba sağ iken çocuklarına dede denmez. Öldükten sonra da yürütebilen, halka sahip çıkan, dertlerine koşan, cem cemaat yönetenlerden biri dedelik sıfatını alabilir. Cem vakfı kurarak, cem evi yaptırmakla dede olunmaz. Dedenin o cem evinde halkın içinde, muhabbet toplantılarında, “Cemi” yürüten kişi olması gerekir.

Yılların muhalefeti ve solculuğu Alevilere “ilerici” olmalarını ön görmüştür. Onun için, ilerici devrimlerinden dolayı Atatürk’ü severler.

Partilerden CHP ve bürokratların asker kanadı, Atatürkçü görünüşü ile Alevilere hoş göründü. Atatürk’ün çağdaş, ilerici,

lâik ilkeleri Alevilerin de benimsediği ilkeler idi. Ancak, Atatürk savunucuları, milletin birliğini bozan Alevi katliamlarına seyirci kaldılar.

Ayrıntılarını önceki bölümlerde anlattığımız;

1967 Elbistan olayı

1971 Kırıkhan olayı

1975 Malatya olayı

1988 Maraş olayı

1989 Çorum olayı

1993 Sivas olayı ve

1995'teki Gazi olaylarında öldürülen Alevi ve ilerici aydınların Devlet eliyle yapıldığı kanıtlandığı halde, Atatürk yanlısı görünen siyasiler ve bürokratlar hiç ses çıkarmadılar. Birazcık ses çıkartmak isteyenleri de iktidarla elele verip yok ettiler.

Atatürk, Dinin anlaşılır lisan ile ifade edilmesini istiyordu. Ezanın Türkçeleştirilmesinden başlamıştı. Eğitimin batıya göre şekillendirilmesini istiyordu. Buna ait devrimleri başlatmıştı. Ancak gözünü yumduktan sonra, din okulları açıldı, ezan Araplaştırıldı. Buna da Atatürkçü görünenler hiç ses çıkarmadıkları gibi, destek oldukları görüldü. Taraftarlarına şunu demek isterim; Atatürk, devrimlerini “içten destekleyen” Alevilerin katliamına göz yumar mıydı?

1925 Şeyh Sait isyanı, din ağırlıklı olmasaydı, 1937 Dersim isyanında da hasta olmayıp konudan bizzat haberdar olsaydı; Alevi ve Kürt katliamına izin verir miydi?

Atatürk yanlıları bunu incelediler mi? Vicdanlarının sesini dinlediler mi? Sanmıyorum. Gıyabında bol bol “sözde” bağlılık nutukları attılar o kadar.

Etrafın baskısı altında (kendilerine sahip çıkılmadığı halde) Atatürk'e en çok bağlı olan Alevilerdir. Atatürk'ün “**tek Türk ulusu hâkimliğini**” savunduğuna inanmazlar. Kürt ve Türk Aleviler, evleri ve işyerlerinde olduğu gibi ibadet yerlerinde de Atatürk resimlerini bulundurmaya ihmal etmezler.

Sonuç olarak: Alevilere yapılan baskı, işkence ve katliamların Atatürk'ün bilgisi dışında ve öldükten sonra yapıldığına inanırlar.

İskenderun (Hatay) Alevileri

1918 ile 1938 yılları arasında Hatay **“İskenderun Livası”** adı ile Fransız yönetiminde kaldı.

Çoğunlukla Elbistan köylerinden olmak üzere; Akçadağ, Malatya, Maraş, Pazarcık, Antep, Kilis yörelerinden gelen Kürt Aleviler, Kırıkhan, Hassa, Reyhanlı bölgesine göç ettiler.

Fransızların planlaması ile o zaman Kırıkhan’a, şimdi de Hassa ilçesine bağlı **“Aktepe”** isimindeki yere yerleştiler. Aktepe o zaman nahiye(bucak), şimdiyse beldedir. Doğusuna Türk Sünniler, batısına da Alevi Kürtler yerleşti.

Alevi Kürtlerin, Hatay’ın batı kısmı olan, Antakya, İskenderun, Süveydiye(Samandağ) köylerindeki Nusayri denen Arap Alevilerinden haberleri yoktu. Kültürel ayrılıklar yüzünden iletişim de kuramadılar.

Fransızlar, Kürt Aleviler arasında bir örgüt kurdu. **“Sine milli aşireti”** adı verilen bu örgütün başına da aynı aşiretten **“Koc Ağa’yı”** getirdi. Babam Memoli (Mehmet Ali) de Koc Ağanın danışmanı idi.

Alevilerde ağalık yoktur. Ancak örgütü kuran Fransızlarla Sünni Türkler böyle ifade ettikleri için, bu isimle anıldı. Aktepe’de oluşmuş örgüt üyelerine silah tahsis edildi.

Doğu Anadolu’da Alevilerin geçim zorluğu içinde, işkence altında olduklarını ve kimliklerinin tanınmadığını yazmıştık.

Aktepe Alevilerin özgürlük alanı idi. Kalabalık bir topluluk birikti. Geçimlerini odun, kömür ve hayvancılık yaparak; ibadetlerini de Dede eşliğinde geleneklerine uygun olarak yürütüyorlardı.

5 Temmuz 1938’de **“Fransızlarla anlaşma sonucu”** Türk askeri Dört Yol ve Hassa bölgesinden giriş yaptı. Hassa’dan girerken ilk sınır Aktepe idi.

Aleviler kadın, erkek, küçük, büyük yol etrafında, yaya yürümekte olan askeri kolonya ve çiçekle karşıladı. Şekilde bağlılık işareti **“Şapka”** idi. Aleviler, kamyon dolusu getirilen şapkaları tereddütsüz başlarına geçirdiler. Fakat Sünni Türklerin bir kısmı karşı çıktı ve şapka giymedi; bir kısmı da Suriye’ye kaçıp Halep ve Şam’a yerleşti. Yörede hâlâ şapkayı Müslümanlık karşıtı bilip giymeyenler var.

Türk askeri **“İskenderun Livasına”** girdi ve Antakya’daki, Fransız bayrağını indirip Türk bayrağını asınca, Sünni Türkler harekete geçti. **Livaya**, dolayısıyla Aktepe’den giriş yapan askerin başında Albay Şükrü Kanatlı vardı. Kanatlı, Atatürk devrimlerine yürekten bağlı Alevilere de hor gözle bakmayan laik düşünceli bir komutandı. Karşılamayı, şapka giyimini ve Koc ağasının da ilgisini görünce koruma ihtiyacını duydu.

Antakya’daki Alevi şeyh ve ağalar ile yaptığı toplantıda, Alevilerden övgü ile bahsetmiş, Alevi olmayanın Muaviyeden yana olduğunu ifade etmiştir. Toplantıda bulunan Sünni önderler ise ses çıkaramadan dinlediler.

Aktepe Alevileri eğitimsizlerdi. Başkanları dâhil hiçbirinin okuma-yazması yoktu. Ürettikleri malları Halep’te oturan Ermenilere satıyorlardı.

Hatay bağımsız devleti kurulunca, sınır kapandı ve mallar elerinde kaldı. Geçim sıkıntısı baş gösterdi. **“Fransa’nın onayı ile”** İskenderun Livası Hatay adı ile bağımsız devlet statüsüne kavuştu. Kurulan 40 kişilik mecliste 2 Ermeni, 2 Arap Alevi dışında 36 kişi Sünni Türk vardı.

Cumhurbaşkanlığına Mursal Zade Tayfur Sökmen (soyadının Atatürk tarafından verildiği ileri sürüldü. Diğer akrabalarının adı Mursaloğlu olarak kaldı.) Antakya’nın ileri gelen ailelerinden Kuseyirililer, Adalılar, Bereketler ve diğer ağaları da mecliste önemli görevler aldılar. Ne var ki bu Zatların (ilerde ayrıntılarını yazacağım) Baba-dedeleri Osmanlı döneminde Alevi iken asimle olmuş kimselerdi.

Hatay’ın her tarafına **“Vatandaş Türkçe konuş”** yazıları asıldı. Selim Çelengin **“Atayolu”** isimli gazetesi Araplara, Kürtlere, Alevilere **“veryansın”** ediyordu.

Aktepe Alevileri de baskı altına alındı. Komşu Türkler saldırmaya başladı, **“askere vereceğiz”** diyerek hayvanlarını, ürettikleri mallarını ellerinden alıyorlardı. Baskıya dayanamayan Aleviler Aktepe’yi terk etmek zorunda kaldılar.

Kırıkhan'ı Ermeniler Kurdu

Koc ağa, Memoli(Mehmet Ali), Mehmet ve Ali Kılıç kardeşler Kırıkhan'a, diğerleri de Elbistan, Akçadağ ve Halep'e bağlı Afrin ilçesine gittiler.

Kırıkhan: Antakya, İskenderun, Hassa ve Reyhanlı'nın orta yerinde, Amik ovası ile Avanos dağı arasında kurulu bir ilçedir. Dağdan akıp gelen su ortasından geçmektedir.

Girit adası yunanlılara geçince, "**Giritli**" adı ile anılan Müslüman Rumların bir kısmı Kırıkhan'ın çay kenarına yerleştirildi.

Aslen Alevi- Bektaşî olan Giritliler zamanla hem Sünni hem de Türkleştirler. İlk günlerde Türkçe bilmeyip Rumca konuşan Giritlilerin çocukları ve torunları Aleviliği unuttukları gibi Rumcayı da unuttular.

Asıl adı "**Kurhan**" olan ilçe, Halep yolu üzerinde, küçük bir konaklama yeri iken civar dağlarda oturan Ermeniler tarafından kurulup geliştirildi. Kadastro, imar planı, parselasyonu yapıldı. Belediye teşkilatı kuruldu. İlk belediye başkanı İstifan Efendi, dağdan içme suyunu getirdi, yol güzergâhında çarşı, iç kısımlarında evler yapıldı. Yapılan resmi daireler iki katlı, evler ve dükânlar tek katlı idi. Her evin bahçesi vardı. Bahçelerde her türlü meyve ağaçları yetiştirildi. Kaza (ilçe) teşkilatı kurulup kaymakam atandı.

Arap, Türk, Kürt Müslümanlar köylerde otururken, Hristiyan Ermeniler Pazar yeri olarak düşündükleri Kırıkhan ilçesine yerleştiler. Tamamı esnaf ve zanaatkâr idi. Her ihtiyacı karşılıyorlardı. Fransızlarla uyum içindeydiler. Okullarında Ermenice, Fransızca, İngilizce eğitim görüyorlardı.

Ermeniler, Ermenice konuştukları gibi Türkçe de konuşuyorlardı. Türkiye'den uzaklaşıp başka devletlere sığınan Ermenilerin ikinci dilleri Türkçe idi. Halen onların çocukları, torunları Türkçe konuşmayı sürdürmektedirler.

Suriye ve Lübnan'ın, büyük yerleşik alanlarında yaşayan Ermeniler, Arapçadan çok Türkçe konuşmaktadırlar. O yerlere giden Türkiyeliler kendilerini Türkiye'de zannederler. Yaşlıların da Türkiye hasreti sürer gider...

1938'de Türk askerinin girişi ile bizim de Kırıkhan'a göçtüğümüzü yazmıştım.

Osmanlı Türk Devletinden darbe yiyen Ermeniler, komşu Arap ülkelerine göçmeye başladılar. Bilhassa Halep ve Beyrut'ta yerleşerek geçimlerini sağlamaya çalıştılar. Fransızların, devletlerle yaptıkları anlaşmalar gereği eğitim ve dini yerler kurdular. Müslüman Arap devletleri onların kimlik ve özgürlüklerini tanıdı. Dillerini ve Türkçeyi rahatça kullandılar. İşyerlerine Ermenice levhalarını astılar, diktatör yönetimler bile dokunmadı onlara.

Koc ağanın oğlu ile Kırıkhan'daki "Frerler"(Kardeşler)I okuluna kayıt olduk. Okul Ermenice, Fransızca, İngilizce üzerinden eğitim yapıyordu. Ayrıca özel bir hocayla da Arapça kuran eğitimi görüyorduk.

"Frerlerdeki" öğretmenlerimiz bize şefkat gösterirken, din hocamız dayakla, azarla dini öğretmeye çalışıyordu.

1938 Ermeni göçü ile birlikte, frerler okulu da Kırıkhan'dan Halep'e taşındı ve biz de yeni baştan daha önce var olan Türk okuluna kayıt olduk.

Frerler okulu, aynı zamanda kilise idi. Dahası okul kilisenin idi. Okulun yöneticileri papazdılar. Onlara "**monper (babam)**", öğretmenlere ise "**şef**" deniyordu.

Bize kiliseye gitme zorunluluğu yoktu. Hafta başlarında Aktepe'deki evlerimize gidiyorduk. Bazen ermeni ayinlerine katıldığımız olurdu. Kadın erkek düzgün kıyafetlerle, temiz sıralarda oturup öylece müzik eşliğinde papazı dinledikten sonra ayrılıyorlardı. Sofrada otururken önce dua okunuyor, sonra da yemeğe başlıyorlardı. Alevi cemlerinde de benzer tarafların olduğunu düşünürdük.

Giderken, bir ermeni dostumuz evini bize verdi. Bir süre oturduktan sonra Kaymakam, Suriye'nin Bayır Bucak yöresinden gelen Türk Nevrez Ağaya tahsis ettiğini bildirip bizi çıkardı. Eşyalarımız dışarı atıldı. Kalan Ermenilerden biri evini bize verdi taşındık.

İskenderun Livası Hatay Adı ile İl Oldu

14 Temmuz 1939 günü Hatay Meclisi, "**Fransa ve Türkiye'nin anlaşması sonucu**" Hatay'ın il olarak Türkiye Cumhuriyetine katılmasına karar verdi.

23 Temmuz 1939'da Hatay iline atanan Şükrü Sökmem Süer, il merkezi olan Antakya'ya geldi ve o gün Hatay'ın kurtuluşu olarak ilan edildi. Cumhurbaşkanı Tayfur Sökmen (Mursaloğlu) ilk seçimde Antalya Mebusu(milletvekili) olarak T.B.M.M girdi ve İstanbul'a giderek yerleşti.

Ermenilerin büyük çoğunluğu evlerini ve dükkânlarını boşaltarak gittiler.

Türkiye ve civar köylerden gelenler **"gâvur malıdır"** diyerek, evleri dükkânları tahrip etmeye, bahçedeki ağaçları kesmeye başladılar.

Önce ses çıkartmayan Devlet yönetimi, sonra ermeni mallarını satmaya karar verdi. Biz de önce çay mahallesi, sonra gündüz mahallesi denen ve sık sık misafir olduğumuz Agop'un evini aldık ve yerleştik.

25- 30 ev ve iş sahibi ermeni Kırıkhan'ı terk etmedi. Kendi yerlerinde yabancı gibi idiler. Biz de yalnız kalmıştık; ancak kalan Ermenilerle konuşa biliyorduk. Akraba ve diğer Alevilerden koparılmıştık. Koc ağa ve Mehmet Kılıç Aktepe'ye döndüler.

Koyun ve keçilerimizi civar arazilerde hatta boş tepelerde bile otlatma zorluğu çekiyorduk.

Gâvur Dağı:

Kırıkhan, Aktepe, Hassa, İslâhiye'nin batısında olan **"Amanos dağı"** bölümüne **"gâvur dağı"** derler. Osmanlı yönetiminden kaçan.Ermenilerle, Türk, Kürt, Aleviler bu dağın ormanları arasında yerleşmişler. Sünni Müslümanlara ters geldiği için bu dağa "dinsiz" anlamına gelen **"gâvur dağı"** demişlerdir. Süreç içinde Ermeniler dağ eteğindeki düz yerlerde Pazar yerleri kurup şehirleşirken, Müslümanlar köyleri tercih etmişlerdir. Kırıkhan'ın etrafını çevreleyen köylülerin büyük çoğunluğu Kürt, Türk, Alevi kökenli oldukları halde kendilerini Sünni Türk olduklarını zannederler.

Aleviliği Gizlediler

Örneğin Reyhanh-Kırıkhan arasındaki topraklara yerleşen, Hatay Devletine başkanlık, T.B.M.M üyelik yapmış olan

Mursallar (yalnız Tayfur Bey ve çocukları Sökmen soyadını almıştır. Diğerleri Mursaloğlu soyadıyla anılırlar.) Sivas'ın Mursal beldesindendirler ve oradaki akrabaları Alevidir.

Yerleşme gerekçeleri şöyledir; koyunculuğun geçerli olduğu zamanlarda kışın sürülerini amik ovasına getirip yazın tekrar Sivas'a gidiyorlardı. Otlatmada zorluk çekmiyorlar, ancak sulamada Arapların saldırısına uğruyorlardı. Avanta vermekten bıktıkları bir sırada, İstanbul'da, Sivaslı Alevi olup sarayda hatırı sayılan birinin vasıtasıyla Halep valisi ile irtibat kuruyorlar, Reyhaniye(Reyhanlı) kaymakamına verilen talimatla Amik ovasının geniş bereketli topraklarına yerleşip bir daha Sivas'a dönmüyorlar. Toprakları ve hayvan sürüleri ile büyük varlığa sahip Mursallılar Aleviliklerini gizlemekle beraber geleneklerini koruyorlar. Kendilerinde olduğu gibi çocuklarına da Bekir, Ömer, Osman, Ayşe isimlerini koymuyorlar, namaz kılmıyorlar, oruç tutmuyorlar, içki içiyorlar, giyim kuşamlarında Arapları değil de Rumları ve Ermenileri örnek alıyorlar. Eğitimli Alevilerde olduğu gibi ileriye gözetliyorlar, medeniyeti seviyorlar.

Tayfur Sökmen'in babası ve Murat Sökmen'in dedesi Mustafa Halep'te ve İstanbul'da eğitim görmüş saraya yakınlığı olan bir kişi idi. Osmanlı padişahından "paşalık" unvanını da alıp Mustafa Paşa adı ile Halep ve Şam'da önemli görevlerde bulunmuştur.

Siyasi hasımları gizli bir mektupla onun Alevi olduğunu, Sünni müslümandan çok Anadolu'dan gelen Alevileri koruduğunu ihbar etmişler; bunu duyan Mustafa Paşa Kırıkhan'ın Alabeyli köyü civarındaki mağaraya sığınmış ömrünün sonuna kadar orada gizlenmiştir.

Köylülere yardımını esirgemeyen Mustafa Paşaya saygı ve sevgi gösterilmektedir. İran'ın "Bestam" şehrinden (asıl adı Tayfur olan) Beyazıt Bestami isimli zatın bu mağarada kaldığı söylenmektedir.

Rivayete göre Beyazıt Bestami(Bestamlı Beyazıt) İmam Caferi Sadık'tan eğitimli bir din ulemasıdır. Eğitimini tamamladıktan sonra yola koyulmuş, Kırıkhan'ın(o zaman Halep yolu üzerinde, hayvan barınaklı konaklama yeri) yakınındaki bu mağarada kalmış, bir süre sonra da doğum yeri olan Bestam'a gidip

orada vefat etmiştir. Paşa, mağarayı(o günkü şartlara göre) restore etti, içine Beyazıt Bestami'nin temsili mezarını yaptırdı ve ziyarete açtı.

Köyde “**Hacı Hakkı**” isimli bir halk şairi vardı “**Sefil Mol-la**” ismi ile Karacaoğlan benzeri türkü söylüyordu. Paşanın hizmetine girmişti ve geçimini paşa sağlıyordu. Her konuda olduğu gibi paşaya ve çocuklarına övgü şiirleri de vardı.

Mustafa paşa öldükten sonra mezarı mağaranın girişine yapıldı, yönetimi de Hacı Hakkı ve çocukları tarafından sürdürülmektedir. Sünni Müslümanlar bol hediyelerle gidip orada ayin ve zikir yapıyorlar. Paşanın çocukları da orada gömülmektedir.

Birçok Alevi aile Devletçe etkili ve varlıklı Mursalzâdeleri “açığa vurmadan” ve onlara uyum sağlayarak; Sivas’tan, Maraş’tan, Malatya’dan, Adıyaman’dan, Antep’ten gelip Kırıkhan ve Reyhanlı’ya ait Amik ovasına gelip yerleştiler. Kimisi Mursaloğullarının yanında iş buldu, kimisi de onların himayesinde daha küçük toprak edindi. Suriye’den gelen Araplar da tamamen Mursaloğullarının emrine girdiler. Topraklarında işçi olarak çalıştılar.

Toprak sahibi olan Alevi kökenli köy ağaları kendi dedelerinin, yâda geldikleri yerlerin isimleri ile köyler kurup yerleştiler. Bahadırlılar, Sarıcalılar, Kızılkayalılar, Çirkinler daha verimli, küçük çaplı arazilere de Kırıkhan’daki Alevi Kürt ve Türkler; Reyhanlı bölgesine ise Arap Sünniler yerleşti.

Zoraki Asimilasyon

Uzun süre “Falay” ve Kılıçoğulları aileleri, belediye başkanı olarak Kırıkhan’da hüküm sürdüler. Her iki ailenin kökeni Alevi iken asimle olmuş kimselerdendi.

Kırıkhan’a 1km mesafedeki köyün ismi Hacalashlı(Hacı Alhaslı) yahut çiloğlandır. Önce anlattığımız Alevi Alhaslı aşiretinin ismini taşıyor. Sarışın anlamındaki “**çillik**” Kürt Alevilerdeki bir özelliktir.

İsimleri ile Ahrazlı köyünü kurmuş olan Ahrazoğulları, Suriye’nin Şam ilinden geldiklerini ve muhtemelen Alevi Arap olduklarını ve Şam’daki Arap akrabalarını ziyarete gittiklerini söylerler.

Kırıkhan'ın kuzey doğusunda "Bektaşlı" diye bir köy var. Kürtçesi Bektaşlı(Kürtçenin "i"si Türkçede "li" anlamındadır) olan bu köyün ismi Bektaş isimli birisinden gelir. Sünnilerde Bektaş isimli kimse yoktur. Bu köyün insanları da eski Alevilerdir. Eski CHP Milletvekili Haydar Demirtaş bu köydendir. Kendilerinin de Alevi kökenli olduklarını bana anlatmıştır.

Kırıkhan'ın güney ve batısında; Karadurmuşlu, Topboğazı, Çakallı köylerinin ileri gelenleri(Dede Zortuk, Dede Yalman bunlardandı) Alevi olduklarını ama günün şartlarına göre gizlenip Sünni olduklarını bize (babama ve bana) anlatırlardı.

Yine Kırıkhan'ın güneyindeki "Acemli" köyünde yaşayanlar İran'dan gelen Alevilerdir.

Kırıkhan köy ve şehirlerine gelip yerleşenlerin bir kısmı İslâhiye, Hassa; bir kısmı Erzincan, Dörtöy, Payas; bir kısmı Antakya, Belen; bir kısmı da Şam tarafından gelmiştir.

Bedevi Arapların dışında kalanların tamamına yakını Alevi kökenli oldukları halde Devlete uyum sağlamak uğruna Sünnileşmişlerdir.

Köy ağaları, Suriye sınırındaki Yayladağı'ndan hocalar getirip halkını Sünnileştirmeye çalışmış ama kendileri ve çocukları uygulamaya girmemişler; oruç tutmayıp, namaz kılmamışlar, içki içmeyi sürdürmüşlerdir. Kılıçoğulları da ilk gelen dedeleri Ali Kılıç'ın "dede" olduğunu ile sürmüşlerdir.

Böylece; "Sünni iktidarlar el değiştirdikçe" kadın, erkek, genç, ihtiyar hepten Sünni olmuşlardır. "Sünni olmayan ve Sol ismini ağzına almayandan başkasına, ekmek ve hayat hakkı yoktur." İlkesi tutmuştur.

Kısaca Alevilik

Aleviliğinden dolayı; ezilen, horlanan, yabancı gözü ile bakılan, katledilen, kovulması düşünülen bu insanlar yeterince tanındılar mı?

Devlet yönetimleri "zorunlu olarak" Alevi ibadetini gizliliğe itince, Alevi olmayanların şüphesini çektiler. İbadet anında baskına uğradılar. Dövüldüler, sövüldüler. Fakat "gizli de olsa" eski gelenekleri ile ibadeti sürdürdüler. Sık ormanlı dağlarda

yaşamlarını sürdürürken, neden “**katliama**” uğradıklarını bir türlü anlayamadılar.

Kabullendikleri Müslümanlık hakkında bilgileri olmadığı gibi Devletle de ilişkileri yoktu. Süre içinde birbirleri ile ilişki kurdular. Gezginci ozanlar vasıtası ile orta Anadolu’da (Rum diyarı) “**Bektaş**” isimli bir zatın, mazluma önderlik ettiğini duyduklar. İçlerindeki din önderleri (pir soyundan gelenler) günlerce yürüyüp Bektaş’a ulaştılar.

Bektaş, İran’dan gelip doğu Anadolu’daki “**pir**”lere konuk olduktan sonra orta Anadolu’ya gelmişti. Ziyaretine gelenlerin çoğu onu tanıyordu.

Ali’den yana Şîî Müslümanlığı savunurken, halkın eski dini geleneklerine uyum sağladığından bahsediyordu. Yerlilerle, gelenler büyük bir odada toplanıp, Bektaş’ın başkanlığında, koyun postlarına oturup yemeklerini yedikten sonra muhabbete başlıyorlardı.

Bektaş onlara Müslümanlıktan, pirlere de, dini geleneklerinden söz ediyordu. Sonuçta ikisinin birleşiminden yeni bir dini anlayış çıktı.

Müslümanlıkta görünmeyen tek yaratıcı(Allah) ve onun kitabı ‘**Kuran**’ esastır.

Eski dinde, Aydınlığın karanlıkla savaşında, aydınlığın galip geleceği esas alınır.

Müslümanlıkta, tek olarak da, toplu olarak da ibadet yapılır. Eski dinde ibadet tek olarak yapılmayıp toplu olarak yapılır.

Müslümanlıkta gece, gündüz ibadet yapılır. Eski dinde, ibadet-gece ve toplu halde yapılır; iş zamanı olan gündüz yapılmaz.

Müslümanlıkta, kadın erkek ayrımı var; eski dinde ayrım yoktur.

Müslümanlıkta, ibadet Arapça yapılır, Arapça bilmeyenlerin anlamsına gerek yoktur. Eski dinde; ibadette söylenenler anlaşılmalı dolayısıyla “müşterek konuşulan”, Türkçe ile yapılmaktadır.

Ortak noktalar arandı ve bulundu. Bektaş Kuran’daki eski dine uygun olanları ileri sürdü, olmayanları dondurdu.

Gece karanlığı, ateşin Alevi ile gideriliyor; ateş, su, hava, toprağın kutsallığı dile getiriliyor, ateş ocaklarının devamının

sağlanması gereğinden bahsediliyor. Konuklara “ocak zade” unvanı veriliyordu.

Bektaş, Müslümanlığın kabulü ile birlikte Peygamberin en yakını Ali ve çocuklarına yapılan zulüm ve haksızlığı anlatıyordu. Önderliğin(imamlığın) onlardan başkasında olmayacağından bahsediyordu. Muhammet, Ali, Fatma, Hasan, Hüseyin’den ibaret olan ev halkı anlamındaki, “Ehlibeyt” ten başkasına itibar edilmiyordu.

Yakınlarında bulunan Selçuklu Devleti ile uzakta kurulan Türk devletleri, Ali karşıtı politikalar yürütüyorlardı. İran’dan ziyade, Araplarla ilişki kuruyorlardı.

İsmi “Hacım Bektaş” olan Zata, Hacı Bektaş olarak hitap edildi. Doğruluğu, dürüstlüğü ile Halkın güvenini kazandı ve “velilik” payesi ile “Hacı Bektaş Veli” oldu.

Bütün insanların eşitliği ve kardeşliği üzerine kurulan bu anlayışla, Türk ve Kürtleri yan yana getiren, kardeş(musahip kardeş) esasına dayanan birlikler kuruldu. İki dilin birleşimi ile “Alevi” diye adlandırıldı.(Türkçenin alev’i ile Kürtçenin “i”si birleştirildi, Kürtçede “i” “li” anlamını taşıdığı için “alevli” anlamını taşımaktadır; Alevi=alevli yani Alev mensubu)

Arapların Müslümanlığının yerine, İran Müslümanlığı tercih edildi.(Zira Hacı Bektaş Veli de İran’dan gelmişti)

Bağlı oldukları devletlerin uygulaması yerine, eski gelenekleri ile birleştirilen bir şekle geçildi. Şöyle ki; Allah birdir, Muhammet peygamber, Ali ve soyundan gelenler asıl halifedirler. Dini önderlik(imamlık) onların hakkıdır. Kâinatı, canlı ve cansızı yaratan Allah’tır. Yarattığını ezmez; bilakis sever. Başta insan olmak üzere canlılar Allah’tan korkmak yerine, Allah’ı sevmelidirler.

Doğudan gelen “pirlerin” katılımı ile Hacı Bektaş Veli’nin başkanlığında yapılan toplantılarda, din önderlerinden, toplum uğruna yaptıkları hizmetlerden, engellemeye uğraşanların zulmünden bahsettikten sonra, insanların mutluluğu için, yapılması gerekenler kararlaştırılır; görev taksimi yapılarak Babalar, Halifeler, Dedeler, hizmetkârlar belirlenir.

Misafir ve ev sahibinin katkısı ile yapılan yemekler yenir. İbadete başlamadan dua edilir ve karınlar doyurulur. “Lokma”

adı verilen bu yemek de ibadetten sayılır. “Yaradan’a” karşı bağlılık ve sevgiyi Arap ve İranlılar gibi değil de, geleneklerine uygun şekilde ifade edilir.

Hacı Bektaş Yerleşiyor:

Doğuyu dolaştıktan sonra, orta Anadolu’da Sulucakarahöyük(bugünkü Hacı Bektaş) denen yerde yerleşen Hacı Bektaş, ekmeğini aramaya gelmişti. Köyün çobanı olarak işe başladı. Müslüman ülkeden(İran’ın Horasan bölgesi) geldiği için, Devlet dini olan Müslümanlığı anlattı ve kabul etmelerini sağladı.

Yazın açıkta, kışın evde toplananlara “**hoş**” hikâyeler anlattı. “**Muhabbet**” adı verilen toplantılar için büyük bir oda yapıldı ve ona “**Dergâh**” adı verildi. Kısa zamanda duyuldu ve ziyaretçileri çoğaldı, konuşmalar “**can kulağı**” ile dinleniyordu.

İnsanlara iş ve aş, hastalara sağlık yönünde manevi destek veriyordu. Saygılı ve sevgili Hacı Bektaş Veli Anadolu Alevilerine baş olarak atanmıştı.

Gelenek bozulmadan, şiirli, sazlı sözlü Allah sevgisi dile getirilip, “**insanların mutluluğu dinin esası olmalıdır**” ilkesi benimsendi.

Hacı Bektaş Veli vefat edince, yerine görevlilerden biri seçilerek yola devam edildi. Moğolların istila ve tahrip ederek geri çekilmelerinden sonra, Osmanlı’ya yaklaşım oldu.

Hristiyan çocuklarından devşirme yeniçeri ocağı, dini yönden Hacı Bektaş dergâhına bağlı idi. Bu sayede, Bektaşilik yönetime, hatta “**tahta**” kadar nüfus etti.

Balım Sultan:

Batı kültürü almış, Balım Sultan, dergâh başına geçtikten sonra, her şey kurala bağlandı. Temel ilkeye sadık kalmak şartı ile usul ve görevler belirlendi. Dergâha gelenler buna göre eğitildi.

Pirler, Babalar, Dedeler, Dervişler eğitildikten sonra kendi bölgelerinde halkı aydınlatmaya başladılar.

Arapların etkisi ile “**şartlanmış**” Osmanlı Devleti yöneticileri Bektaşiliği, Alevilikten ayırmaya çalıştı. Nakşibendî tarikatı-

nın şeyhlerini görevlendirmeyi planladı. Dergâhın yanında bir cami yaptırdı.

Yavuz Selim ve oğlu Süleyman “Alevi katliamlarını Bektaşî olan yeniçeri ordusu ile yaptı; sonra gelen padişah 2. Mahmut’ta yeniçeri ordusunu tamamen, kanlı bir şekilde ortadan kaldırdı.

Osmanlı ve devamı olan zihniyet, hep Bektaşîlerle Alevileri ayırmaya çalışmış, yeniçeriler de tarihe karışınca, Bektaşî Babaları Sulucakarahöyüğü (Hacı Bektaş) terk ettiler.

Aleviliğin 3 Şekli Var

Anadolu Aleviliği: Babalar, Dedeler ve Çelebilerin önderlik ettiği şekli ile 3’e ayrılmaktadır.

1- Babalar: Hacı Bektaş’tan sonra makama seçimle gelenler. Hacı Bektaşî Veli’nin evlenmediğini, çocuklarının olamayacağını ileri sürmektedirler.

2-Çelebiler: Hacı Bektaşî Veli’nin soyundan geldiklerini, Dergâhı terk etmediklerini söylemektedirler.

3-Dedeler: Çektikleri eza cefaya rağmen Aleviliği sürdüren ve bugüne kadar ayakta tutan bölüm. Müslümanlığın kabulünden önceki pirlerin soyundan geldikleri inancına sahip olanlar.

Bugün, Alevilik- Bektaşîlik denen inanç sadece bu bölümde görülmektedir. Babalar, İstanbul’daki türbelerde yatıyorlar, soylarından kimse kalmadı.

Çelebiler: Cumhuriyet kurulup, tekke ve zaviyelerin kapatılmasına kadar Hacı Bektaş’ta kaldılar, sonra çekildiler.

Dedeler ise; “gizli de olsa” bazen gelip Hacı Bektaş soyundan gelen çelebileri ziyaret ettiler, duasını aldılar.

Çoğu doğuda olmak üzere, Anadolu’ya yayılıp köylerde yerleşen dedeler. Hacı Bektaş ve Balım Sultan’ın dini geleneklerini sürdürebildiler.

Osmanlı ve devamı zihniyetin dışladığı Aleviler, devletin dini kurallarını değil de, kendi kurallarını uyguladılar. İnançlarından dolayı, ezildiler, horlandılar, katledildiler ama inanca sadık kaldılar.

Dede; soydan gelmektedir. Soyun belgesi yoktur; ancak gelenek ve göreneklere göre, bazı ailelerin eski “pir”lerden olduğu ve bunların Alevi din önderleri olduğuna inanırlar.

Soydan gelen herkes dede değildir. Kuralları bilen, sazlı sözlü sohbeti dinlenen kişiliğe sahip olması gerekir.

Alevilik, Osmanlı'da olduğu gibi Cumhuriyet'le de yasaklanınca, gizli yürütölmeye başlandı. Yavuz ve sonraki padişah yönetimlerinden uzak kaldıkları gibi sonra da, ormanlık yerlerde yaşam sürdüröldü. Hep **“karşı oldukları düşünölerek”** Devlet destek ve ilgisinden yoksun kaldılar. Korku, eğitimsizlik, geçim derdi onları parçaladı. Birbirlerinden habersiz Anadolu'nun ücra köşelerinde yaşam mücadelesi verdiler.

Babalar, Dedeler ve çelebilerin birbirleri ile irtibatı kesildi. Ancak çoğunlukla doğuda yaşayan **“Dedeler”** gizlice talipleri ile buluşmaya başladılar. Ayrı ocaklara mensup olduklarını, her ocak zadenin talibini ayırdılar. Örneğin: Ağuçanlının, Üryan Hızırlının, Derviş Cemallinin, Kızıldelinin, Bamasorlunun, Kureşanlının talipleri belli ve ayırıdır.

Doğudan, iç Anadolu'ya gidebilen dedelerse ayırım yapmadan dedeliği sürdürüyorlardı.

Devletten ve birbirlerinden gizli yaşamak zorunda olan Aleviler, ibadet ve ayinlerini benzer şekilde yapıyorlardı.

Dedelerin, taliplerin verecekleri yardımlardan başka geçim kaynağı yoktu. **“Çırağ”** adı verilen para Dedeye, **“saygı ile eğilerek”** ve eli öpölerek veriliyordu. Başlangıçta, toplanan paranın yarısı dergâha, veriliyordu. Ancak dergâh kapanıp geçim sıkıntısı baş gösterince **“çırağlık”** Dede'de kaldı.

İran Şahı İsmail'in ibadet şekli Müslümanlıktan önceki Alevi usullerinde olduğu gibi **“Şah Hatai”** adı ile yazdığı şiirlerden anlaşılmaktadır.

Baba oğul Rıza Pehlevi **“darbe ile”** başa geçtikten sonra, hocalara taviz verdi. Ayetullahlar sahneye çıktı; onlar da oğul Rıza Pehlevi'nin başını yedi.

Bugün uygulanan Şii Müslüman ibadet şeklinin Alevilikle ilgisi yoktur.

İçte ve dışta Alevilik **“dedelikle”** yürütölüp bu duruma geldi.

Zerdüşt peygamber, Hacı Bektaşî Veli, Balım Sultan'ın kuralları uygulanmaktadır.

Müslümanlık siyasi devlet yönetimi olarak kabul edilmiştir. Devletin dinle yönetildiği sıralarda Ali ve soyundan gelenlere

yapılan haksızlıklar, ibadet esnasında dile getirilmek şekli, siyasi düşünceden kaynaklanmaktadır.

Kuran'ın manası anlaşıldıktan sonra her konunun **“Kuran'da var”** olduğu iddiasına dayanarak, Aleviler de geleneklerinin Müslümanlıkla örtüştüğünü ileri sürmüşler ve hoşgörülerini ortaya koymuşlardır. Kuran'ın bilime, akla, mantığa ters düşen kısımlarını görmezlikten gelip, insana iyilik yolunu gösteren kısımlarını benimsemişlerdir.

Namaz bir ibadet şeklidir. Aleviler ibadetlerini, Sünni ve Şii'lerin namaz şekline göre yapmazlar. Tek Allah'ın varlığına inanan Aleviler, Müslümanlığı kendi geleneklerine uygulamaya çalışırlar

Kurtuluşu Müslüman ve Türklükte arayan bazı talip ve dede soyundan gelenler (azınlıklar) çelişkilerle dolu ifadelerinde ısrarcı olmaktadır. Alevilikte ve de Aleviliğe uyarlanan Bektaşilikte 40ları, çarı yarı, 12 hizmeti, musahip kardeşliği Müslümanlıkla özdeşleşmeye çalışıyorlar.

Özellikle dede soyundan gelenlerin bir kısmı hem Türk hem de Muhammed- Ali soyundan geldiklerini iddia ediyorlar. Bir insanın hem Türk hem Arap olamayacağı bilindiği halde iddiasında ısrar ediyorlar. Fakat bilinçli Alevi ve Sünni kökenli aydınları inandıramıyorlar.

Önce de ifade ettiğimiz gibi; **“Babalar”** yeniçeri ocağının kaldırılıp, dergâh Nakşibendilere verildikten ve sonra da kapandıktan sonra batıya göç ettiler ve kayboldular.

Hacı Bektaş Veli soyundan geldiklerini söyleyen Çelebiler. Osmanlı döneminde tekrar dergâhı açıp başına geçtiler. Ancak, tekke ve zaviyelerin kapatılması ile Dergâhın kapısına kilit vurup Batıda ekmek aramaya gittiler.

1970'ten önce bir kısmı, CHP, Birlik partisi ve de Adalet partisinden milletvekili olduysa da, Alevilere sahip olamadıkları için kayboldular.

Dedelere gelince; Osmanlı padişahlığında olduğu gibi, Cumhuriyet kanunları ile de yasaklanan Aleviliği gizlice yürütmeye çalıştılar. Dövüldüler, sövüldüler, işkencelerle hapislere atıldılar. Yine de Alevilikten vazgeçemediler. Türkiye ve çevre ülkelerde saklanan Alevileri bularak, ibadetlerini yürüttüler.

Eski geleneklerle, sazlı ve sözlü yapılan muhabbet toplantılarında, Hacı Bektaş'tan intikal eden usullerle cem'lerini yürüttüler. Başlangıçta Dede, rehber, zakirle yapılan toplantılar, ekonomik sıkıntı yüzünden, yalnız dede ile yürütölmeye başlandı.

Dede: pir soyundan gelen, saz çalan, deyiş söyleyen, cem yürütebilen, doğru ve dürüstlüğü ile tanınan zattır. Soydan gelse de, bu yeteneklere sahip olamayan dede olamaz.

İş zamanı dışında, çoğunlukla geceleri Alevi erkek ve kadınları, dedenin etrafında toplanarak ibadete başlarlar. Önce "lokma" dağılır, yemek yenir. "**Bismi Şah. Evvel Allah diyelim. Kadim Allah diyelim. Geldi Ali sofrası destur ya Şah diyelim. Şahın gönderdiğini biz yiyelim. Demine hü diyelim.**" diye dua okunur; sonra ibadet düzenine geçilir.

Korku ve çekingenlikle, karlı kış günlerinde bile, kapıda bekçi bekletilir. Bu da 12 hizmetten biri sayılır.

İbadet; sazlı, sözlü, toplu halde oturarak başlanır. İlk sıralarda dede, rehber ve zakirle yapılan ayin törenleri, sonraları yalnız dede ile yapıldı. Rehber: yol gösteren, zakir: saz çalan oldukları ve masraflarının kısıtlanması için bu yola gidildi.

Böylece; Dede, sazı ve sözü öğrenmek durumunda kaldı. Soydan gelenlerden, saz çalıp, şiirleri sesli söyleyemeyenler dedelik yapamazlardı.

Yönetimlerin baskısı ve etkisi ile Alevi ayinleri Müslümanlığa uyarlanmaya çalışılıyordu. Şekilde benzerlik yoktu. Ancak, bazı dedeler; "**yaşayabilmemiz için Müslüman olmamız lazım**" diyordu. Çelişkilerle dolu olsa da iddialarında ısrar ediyorlardı.

Açık ayrılıklara bakacak olursak:

Çarı- yar: Önce de ifade ettiğimiz gibi; çar: dört, yar: sevgili olup dört sevgili anlamındadır. Eski gelenek ve din anlayışımız; canlı ve cansızların varlıklarının dört unsura bağlı olduğu gerçeğidir. Bu da ateş, su, hava ve topraktır.

Alevi toplantılarında dört unsur Müslümanlığa uyarlanmaya çalışılmış, dört kapı olarak ifade edilmiştir. Buna; "**Şeriat, marifet, tarikat, hakikat**" denmiş, insanların mutluluğunun buradan geçtiğine inanılmıştır. Müslümanlığın hiçbir kolunda buna rastlanmaz.

Dergâhta ilk olarak toplanan ve koyun derisinden yapılan postlarda oturan 40 kişiyi, Ali'nin içinde bulunup Muhammed'in sonradan katıldığı 40 kişilik toplantı ile izaha çalışmışlar. Ancak Müslüman kaynaklarında böyle bir toplantının yapıldığına dair rivayete bile rastlanılmamıştır.

Ali ile Muhammed'in musahip kardeş oldukları iddiası, Alevilikteki müsahip kardeşliğe hiç uymadığı ortadadır. Alevilerde müsahip kardeşin çocukları birbirleri ile evlenemezler. Aileler birbirlerinin kardeşi sayılır. Müslüman kaynaklarda bu kardeşlikten de bahsedilmemektedir.

Alevilikteki **“bel bağlamak”**, Zerdüştî geleneğinin başlıca işaretidir. Müslümanlıkta bu da yoktur.

Alevilikteki 12'nin kutsallığı eski ve yeni her dilde ve dinde vardır. 12 kişilik askeri birliğe **“takım”** denir. 12 eşyanın bir arada olmasına düzine denir. Bankanın ilk kuruluşu 12 kişi ile olmuştur. Cumhuriyetin ilk kabinesi 12 bakandan oluşmuştur. Hazreti Hüseyin'in katledilişinin mateminden dolayı tutulan 12 orucu, eski bir gelenekten kaynaklanıyor Müslümanlıkla ilgisi yoktur.

Alevilerdeki dini törenlerin tamamı Zerdüşt dinine uyum sağlamaktadır.

Müslümanlıktan önce, Hintliler, İranlılarda olduğu gibi Anadolu'da yaşayan halklar, Zerdüşt peygamberin dinine inanıyor iken, İran'ın Müslümanlığı kabulü ve oradan Anadolu'ya (Rum diyarı) göçler sırasında, Müslümanlık kabul edilmiştir.

Türklerin, Türkmen kolu Anadolu'ya geldiklerinde, kurulu Türk devletleri tarafından istenmediklerinden, Alevi kavimlere karışmışlar ve onların din anlayışına uyum sağlamışlardır.

Hacı Bektaş'ın Horasan'dan kalkıp yürüyerek, orta Anadolu'ya gelmesi aylar sürmüş, yolundaki Kürtlere konuk olmuş, son geldiği yerdekilerin de Alevi olduklarını görmüş, gelenek ve göreneklerine dokunmadan Müslümanlığı uyarlamaya çalışmıştır.

Ünü etrafa yayılınca, konuk olduğu kişiler ziyaretine gelmişler, Müslümanlığı reformize ederek, kurallaştırmışlardır.

Zerdüş'ten kaynaklanan, müzikli, rakslı muhabbet toplantılarına, **“Batı kültürü almış olan”** Balım Sultan zamanında kullara bağlanmıştır.

30- 40 yıl öncesine kadar, **“bugün çok az yerde uygulanan”** dini muhabbet toplantıları **“gizli de olsa”** köy ve şehirlerde yapıyordu.

Alevilerin Devletle ilişkisi, sadece jandarma ve tahsildar vasıtası ile sağlanıyordu. Elde avuçta ne varsa rüşvet olarak veriliyor, yine de hakaret ve işkenceden kurtulamıyorlardı.

Bu şartlar altında, Dedenin başkanlığı altında bir **“iç yönetim”** kurulmuştu. Doğumdan ölüme kadar, her konuda dedenin sözü geçerli idi.

Doğunda Dede duası, evlenmede dedenin müdahalesi sağlanır. Ölümde de Dede cenazeyi kaldırır, ihtilafları çözerdi.

Anadolu’da yaşayan Aleviler, Bektaşî babalarını unuttular; Çelebileri de en son 1969’da Birlik Partisinden milletvekili oldukları zaman gördüler ve onları da unuttular.

Dergâh yasaklandıktan sonra, Hacı Bektaş makamı da unutuldu gcriye **“pir”** soyundan gelen Dedeler kaldı.

Müslüman camileri Alevilere kapatılmıştı. Aleviliğinden dolayı Dede ve taliplere, hakaret, işkence, zulüm Cumhuriyet devrinde de sürüyordu.

Dedeler, sesleri ve sözleri ile saz çalarak Alevi önderlerinin şiirlerini seslendirerek dinin gereğini yerine getiriyorlardı.

Dedelerin çoğu Kürt’tü. Türkçe bilmeyenler bile, Kürtçe olduğu gibi, Türkçe de duayı tekrarlıyorlardı.

Dedesi ve talibi ile Aleviler devlet olanaklarından, eğitimden yoksun bırakıldılar.

Yazısız, çizisiz, içine kapanık dünyada yaşıyorlardı.

Kitaplarda ve ansiklopedilerde, Alevilikten bahsedilmektedir. İçerinde yaşamadan dışarıdan **“kulaktan duyma”** sözlerle gerçeği bulmak, yüzeysel bilgi vermekten başka bir şey değildir.

Deneyim, akıl ve mantıkla gerçeği bulmaya çalışmak en doğru yoldur.

Osmanlı’da olduğu gibi Cumhuriyet yönetimi de, şehir ve eğitim kapılarını Alevilere kapalı tuttu. Din, tarih, coğrafyadan haberleri yoktu. Alevi ve Kızılbaş sözcüklerini, kendilerine yö-

netilen hakaretten öğrendiler. Öğretileri; Âşık ve şairlerin halk için söyledikleri deyişlerden ibaretti. İbadetleri, ızdırapları, şenlikleri bu deyişlerle ifade ediliyordu.

Müslümanlığı kabul etmişlerdi ama tüm kapılar kapalı idi. Kuran okumaları, camiye gitmeleri yasaktı.

Böylece; eski dini geleneklerini Müslümanlığa uyarlamaya çalıştılar.

Eski geleneğin temeli: aydınlıkla karanlığın ve iyilikle kötülüğün çarpışması, aydınlığın karanlığa, iyiliğin kötülüğe üstün gelmesi esasına dayanır.

Âşık; ışıktan gelme, aydınlık için mücadele veren kişidir. “Yaradan Allah’a” kavuşmak Ona âşık olmakla kabildir. Allah’ın yarattığı insanı sevmek, Allah’ı sevmek demektir.

İşte Aleviliğin temel felsefesi budur. Cemler, törenler, ayinler hep bu temele dayanır.

Dede, “**daracık bilgisi ile**” Pir Sultan Abdal ve Şah Hataî şiirlerini sesli ve sözlü okuyarak doğumlarda dua, evlenmelerde nikâhı kıyarak, ihtilafları çözümleyip, cenazeleri kaldırarak yaşamını sürdürdü.

Alevi ayin törenlerinde, “**haksızlıklara**” karşı yakınmalardan sonra şenlik başlar. İktidar ve çevre baskıları yüzünden, başlarına gelenlerden ziyade, uzaktakilerden dolayı yakınırılar. Hazreti Ali ve oğlu Hüseyin’e yapılan hunharca katliamlar, çokça dile getirilir sonra da sevgi, barış, kardeşlik, hoşgörülük üzerine konuşmalar yapılır.

Dedenin talipten gelen bağışlardan başka geliri yoktu. Alevi halkı fakirleşmişti. Dedeye bağış yapmakta zorlanıyordu.

“**Pir**” kökenli dedelik babadan oğla intikal ediyordu ve çoğu doğuda oturuyordu. Orta, güney ve batı Anadolu’ya yetişmek masraf gerektiriyordu.

1961 anayasası ile Alevi çocuklarına eğitim yolu açıldı. Alevilerden ve Alevilikten söz edilmeye başlandı. Kısıtlı da olsa kitaplar, dergiler yayınlandı. Alevi şairlerin, yalnız Pir Sultan ile Şah Hataî olmadığı anlaşıldı. Nesimi, Fuzuli, Kul Himmet, Yemini, Virani de önderlere ilave edildi.

Dedelik Zayıfladı:

Aleviler; şehirlere yerleşip, eğitim seviyesi artınca, “**dedelik**” gerilemeye başladı. Aleviliğin, insan onuru ve çeşitliğine dayalı bir felsefe olduğu dile getirildi.

Bugünkü Aleviler: Yaşam koşulları Türkiye’de sıkıntıya girince, Batı devletlerine göçmeye başladılar. Türkiye’den gitmelerine olumlu gözle bakılan kimselere, Devletin müsamahası görülünce, Aleviler de gitmeye başladı. Özgürlüklerine ilk defa kavuşunca kısa zamanda, bulundukları halklarla anlaşıp kaynaştılar. Türkiye’de yapamadıklarını orada uygulamaya koydular. Maddi olanakları sağlanınca, dernekler, vakıflar kurarak, varlıklarını ispat ettiler. Yazılı ve sözlü medya kanalları ile seslerini Dünya’da ve Türkiye’de yaşayan Alevilere duyurdular.

Esinlenen Alevi halkı; Türkiye’de de dernekler, vakıflar kurarak kamuoyunu harekete geçirdi.

Alevilerin yüzde doksanı, Sünnilerin de yüzde yüzü Alevilik hakkında tam bilgiye sahip değildi. Bilen bilmeyen Alevilikten bahsetmeye başladı.

Emekli oluncaya kadar Alevilikten söz etmeyip, katliamlarda Alevilere sahip çıkmayanlar; özlem içinde olan varlıklı Alevilerin parası ile televizyon kanalları kurup, devlet düzenini savunmaya başladılar.

Diğer yandan Avrupa’dan yönetilen kanallarla, gerçek araştırılıyor. Ancak, Bu devlete yabancıymış gibi, bazı isteklerde bulunuyor, verilmeyince sızlanmaya başlıyorlar.

İktidarı ve Muhalefeti ile onları, “**ibadet serbestisinden başka istekleri olmadığını, bu istekler yerine gelirse, başka istekleri olmayacağı**” gibi bir düşünce yaratılmaya çalışılıyor.

İktidardaki “**Alevi önderi olmaya çalışan**” Alevi milletvekilleri, Başbakanı “**Hükümet yanlısı**” bazı Alevi dedelerle buluşturup, şov yaptırıyor. Muhalefet lideri ise, aşure dağıtarak yaranmaya çalışıyor.

Alevi dedesi ve önderi olduğunu ileri süren bir profesör de Devlet Erkânını götürüp Cem ayinini seyrettiriyor ve bol bol nutuk çekiyor.

Ne gariplikler değil mi? Başbakan camiye gidip namaz kılmayı övünç vesilesi sayarken, partisindeki milletvekillerinin neden “Cem ayinine katılmadığı” sorulmuyor.

Aşure dağıtımında bulunan muhalefet liderine de “**Alevi hakları**” konusunda “ne düşündüğü” sorusu sorulamıyor. Dede profesöre gelince onun da cem yönetmeye yanaşmadığı, konuyu aşağıdakilere bıraktığı gözden kaçıyor.

Hâlâ yasaklığı sürdürülen Alevi ibadeti, cem ve kültür evlerinde, “**oyların hatırına**” gösterime girdi; “**hasretle ve özlemle**” ilgi duyulan cem törenleri, eskiye uygun bir şekilde sürdürülmeye başlandı. Dedesi ve talibi ile katılanlar yerde oturup, ayaklarını altlarına alıyor, saatlerce töreni izliyorlar.

Semahlı, sazlı, sözlü yürütülen törende, çoğunlukla Hazreti Hüseyin’e yapılan zulüm dile getiriliyor. Pir Sultan Abdal ve Şah Hataî şiirleri dile getirildiği zaman, “**eller kalbe götürülüp**” saygı gösterildiği halde, bu din Önderlerinin, mücadele ve uğradıkları zulümden söz edilmiyor. Arap halifeleri Muaviye ve yezit’e lanet okunurken, Çaldıranda, Dersimde, Elbistan’da, Kırıkhan’da, Malatya’da, Çorum’da, Sivas’ta ve Gazi’de yapılan katliamlardan bahsedilmiyor.

İnancından dolayı, Osmanlı halifelerinin Alevilere yaptığı zulüm, işkence ve katliamlar yazılıp çizilirken, Dedeler bunu da es geçiyor.

Eğitilmiş Aleviler, Alevi olmayan ve Alevilere sempatiyle bakan aydınlar; törenlere kuşku ile bakıp katılmamaktalar.

Bugünün Alevileri, cem törenlerinin yerde değil de sandalyede oturarak izlenmesinden yanalar. Dedeliğin eğitilmiş kişilerce yapılmasının doğru olacağını düşünüyorlar.

Aleviler; Dedesi ve talibi ile oymaklar halinde guruplara ayrılmışlar. Her oymağın dedesi ve talibi ayrıdır. Yapılan cem evlerinde kimin dedelik yapacağı kurala bağlanmış değildir.

Anadolu Alevisi, Hacı Bektaşî Veli’ye ve Dergâhına bağlıdır. Eskiden sıkça gidilirken, şimdi de 16 Ağustos’da başlamak üzere senede birkaç gün ziyaret edilmektedir. Bir kurala bağlı olmaksızın, toplanan on binlerce insan, ne yapacaklarını ve kime kulak vereceklerini bilmemektedirler.

Bir taraftan Belediye Başkanının davet ettiği Cumhurbaşkanını, Başbakan konuşurken, diğer yönden Alevi vakıf ve dernek yöneticileri ile şairler ortada gözükmemektedir. Bireysel olarak küçük guruplar halinde yapılan cem törenleri fazla ilgi çekmemektedir.

Cem törenleri, Hacı Bektaşî Veli dergâhında kurallara bağlanmış, hâlâ o kurallar geçerliliğini korumaktadır.

Dergâh kapanmış iken şimdi açıldığını varsayalım. Hacı Bektaş'tan sonra başa geçenler soydan gelmiyorlardı. Bu uğurda mücadele vermiş, bilgi ve yeteneğe sahip kimseler, Dergâhta baş olarak görev yapıyordu, şimdi ise baş belirsizleşti.

Her kurumda olduğu gibi, dini öndere gereksinim olduğu açıktır.

Konuyu yeni baştan ele alacak olursak. Avrupa kültürü almış, soydan gelen Çelebizade Velîyiddin Ulusoy isimli bir zat ortaya çıktı. **“Gizli”** olarak Dergâha gelen dedeleri misafir ettiğini, dedelik kurumunun Aleviliği yaşatacağına inanıyor. **“Hacı Bektaş'ta oturmak kaydı ile”** pekâlâ önder olabilir. Büyük bir cem evi yapılarak dergâh oraya taşınabilir. Alevi vakıf ve dernekleri irtibatlı olarak çalışmalarını sürdürebilirler. Maddi olanakları da vakıf ve derneklerce sağlanır.

Böylece Dedelik Kurumu, derneklerin, vakıfların, federasyonların (Dış Devletlerdeki dâhil), Alevi yazar, çizer, ses ve tiyatro sanatkarları. Her kademedeki Alevi öğretim görevlileri, sivil toplum örgütlerindeki Alevi olanları **“belirlenebilen”** sendikacılar, medyada görülen Alevilik bilgisine sahip olanların katılımı ile toplantı yapılır.

Aleviliğin eskiden olduğu gibi, şimdi de ilerici, lâik, eşitlikçi, sosyal karakteri olan, birbirine inanan, çağdaş yaşam tarzı olduğu tartışılarak açıklanır.

Cemi, musahiplik ve her türlü ibadet törenlerini yönetecek kişiler belirlenir.

Dedelik kurumu ve dedenin kimler olacağı karara bağlanır. Uygulanan şekildeki görüntüler çağa uymuyorsa, uygun olanına yöneltilir ve kimlikli Alevi konferansının kararı, Türkiye ve uluslar arası düzeyde ilan edilir.

Demokratik Siyaset Çözüm Olabilir Mi?

Demem şu ki devlet yönetimine katılmadan **“isteklerle”** bir yere varılmayacağı açıktır.

Zulme uğramış Alevi halkı ne istiyor? **“Dıştan görüldüğü gibi”** Aleviler sadece, ibadetin serbest bırakılması peşinde değiller. Aleviliğin temel kuralı, özgürlük, eşitlik ve demokrasidir. Her konu bu 3 kelimede saklıdır.

“Resni ideoloji dedikleri” bu günkü düzende, bu 3 sözün yerine getirilmesi imkânsızdır. En önemlisi **“hakkın eşitçe paylaşılmasına”** olanak yoktur. Maddi ve manevi olarak, büyük ölçüde denge bozulmuştur. Birlik, beraberlik, kardeşlik için bu 3 sözcüğe ihtiyaç vardır.

Alevi oldukları için **“yeteneklerine bakılmadan”** Devlet üst kademelerinde yer verilmiyor.

Alevi oldukları için iktidar ya da muhalif partilerin üst kademelerinde yer alamıyorlar.

Aleviyim diyenlere, özgürce ibadetini yapma hakkı verilmiyor.

Aleviliğini açıklayan rahatlıkla eğitimini sürdürüyor.

Aleviliğini gizlemeden sivil kuruluşlara, sendikalara, odalara, devlet destekli derneklere baş olamıyor. **“Yurdunda yabancı gibi”** istekte bulunuyor. Ümitte bekliyor, olmayınca sızlanmaya başlıyor.

Baskı, yaşam endişesi, geçim derdi yüzünden zoraki asimilasyona tabi tutuluyor.

Birlik İsteği:

Her kademedeki Alevi **“birlik”** olmayı önerir. Birlik için mücadele edilirse konunun çözüleceğine inanır.

Düşüncede **“birlik”** olduğu halde uygulanamadı. Zira devlet yöneticilerinin derin politikası, birleşmeye değil, parçalanmaya dayalı idi. Türk, Kürt, Alevi, Sünni, solcu, sağcı çatışması yaratarak başta kalabileceğine inanılıyor.

Batı devletlerinde özgürce yaşayan Aleviler, kurtuluşun siyasette olduğuna, düşünce birliği içinde olanlarla birlikte **“Demokratik, eşitlikçi, insan haklarına önem veren”** bir partinin kurulmasından söz ediyorlar. Ancak engelleneceği kuşkusunu taşıyorlar. **“Birliğin”** kurulamayacağından korkuyorlar.

Kafalarda oluşmuş, “**özgürlük, eşitlik, demokrasi**” kavramı uygulanmaya geçerse açıktan engellenebileceğini sanmıyorum.

Engelleme için kullanılan, ayrımcılık ve yobazlık Alevilerin temelde karşı olduğu kavramlardır. “**Modası geçmiş solculuk**” engeli de geçerliliğini yitirmiştir.

Eza, cefa içinde mücadele veren Alevilerle, bir takım sünni kökenli aydınlar, bir arada, Türkiye Cumhuriyeti Devlet ve Milletini mutlu sona kavuşturabilirler.

Dini, dili, rengi ne olursa olsun, yazarı, çizeri, ses ve tiyatro sanatçısı, öğretmeni, öğrencisi, “**özgürlük, eşitlik, demokrasi**” sloganı ile bir araya gelip “**boşlukta bekleyen**” halkla birlikte siyasi bir parti kurabilirler.

Uzun yıllardan bu yana, Devlet nimetlerinden faydalanan iktidar ve muhalefet partileri, engellemek için, maddi ve manevi varlıkları ile karşı durabilirler.

Açlık* ve yoksulluk içinde, eğitiminden, sağlığından, güvenliğinden ve geçiminden yoksun kalan halkı uyandırmak ve bilinçlendirmek aydınların “**vicdani**” görevi olmalıdır.

Kurtuluş Savaşları, Devletleri yönetmek için kurulan partiler halkın güvenliğini, eğitimini, ekmeğini, sağlığını sağlamak için var olmalıdır.

Eğer halk güvende değilse, sağlığı, eğitimi, geçimi için zorluk çekiyorsa ve de mutlu değilse, onu mutlu kılmak öncü Aydınlara düşmez mi?

Devlet kuruluşlarının neresine el atsanız bozulduğunu görürsünüz. Var olan siyasi düzenin, bu durumun daha da çok bozulmasına neden olduğu görülmektedir. Halkı aldatarak başta kalmayı, kişisel kazançlarla yürütmeyi sürdürmektedirler.

Özgür, eşitlikçi, gerçek demokrasinin, halkın katılımı ile kurulacak siyasi partinin “**kurtuluş**” olacağı inancındayım.

Olaylar, Tanıklıklar

ALEVİLER

Ali Göçmen

...
Bütün hedeflerin tahribi, ateş etmeler,
patlamalar ile şehir bir harp meydanına
döndü. Sopayla vurup, bayılıp, sonra
başını taşla ezerek insan öldürmeler, bunu
tabur merkezinde helikopterden inen bir
astsubaydan dinledim...

Dr. İzzettin İyiel

...
Dersim katliamından sonra ilk Alevi
kıyımı Elbistan ve Kırıkhan provalarıyla
başlayıp Malatya, Maraş, Çorum, Sivas ve
Gazideki olaylarla devam etti...
Kitapta bu yaşanan Alevi katliamlarını ve
tanıklıklarını göreceksiniz...

ISBN 978-9944-68-035-6

